

ROMI-MARGINALCI V DRUŽBI?

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorica: Živa Buzeti

Mentor: mag. Jernej Jakelj

Kraj in leto: Tropovci, 2020

POVZETEK

V raziskovalni nalogi sem se poglobila v tematiko romske depriviligiranosti in segregacije. Diskriminacija, ki je nad Romi izvajana vsakodnevno, je v družbo zakoreninjena tako globoko, da je sprejemana kot samoumevna in je pogosto večinski družbi zaradi tega nezaznavna. Prišla sem do zaključka, da je marginaliziranost Romov posledica miselnosti večinske skupnosti, od katere je stanje romske etnične skupine tudi odvisno. Posledici diskriminiranja sta revščina in pomanjkanje, zaradi česar se Romi znajdejo na samem robu družbe. Rezultati raziskave so pokazali, da družba Rome diskriminira v vseh aspektih, v obliki fine ali celo pozitivne diskriminacije, včasih pa tudi namerne, neposredne diskriminacije. Posamezniki večinske skupnosti se vloge, ki jo odigrajo v depriviligiranju manjšinske skupine pogosto ne zavedajo. Raziskovalna naloga bralcu prikaže realno sliko kriznega položaja romske skupnosti in vpliva, ki ga ima nanjo sam.

SUMMARY

In my research paper i have immersed into the matter of marginalisation and segregation of Roma. Discrimination, which Roma face on daily basis is a consequence of a global construct so deep, that it is acceptable as self-evident and therefore often unrecognisable. I have come to the conclusion that the marginalisation of Roma is a consequence of a common belief of magority community, from which the condition of manority is dependent on. The effects of discrimination are poverty and deficiency, because of which Roma find themselves at the bottom of society. Research has shown that society discriminates Roma in all aspects, in the form of fine or even positive discrimination, sometimes even purposeful or direct discrimination. The magority community is not aware of the part they play in marginalisation of manority groups. Reaserch reveals to the reader a realistic picture of a crisis position of Roman community and an effect, which every individual has on it.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	1
2	CILJI IN HIPOTEZE.....	3
2.1	CILJI.....	3
2.1.1	Z anketo in eksperimentom raziskati odnos Slovencev do Romov	3
2.1.2	Raziskati dejavnike za distanciranje Romov	3
2.2	HIPOTEZE.....	4
H1	Romi so že od otroštva diskriminirani s strani vrstnikov, odraslih in učiteljev...4	
H2	Romski otroci dosegajo v povprečju slabši učni uspeh	4
H3	Javni uslužbenci in družba so manj ustrežljivi do Romov.....	5
H4	Romi so bolj družbeno nadzorovani	5
H5	Romi imajo krajšo življenjsko dobo	5
H6	Rominje rojevajo prej	6
H7	Romska naselja so v slabšem stanju	6
H8	Romi imajo nižjo stopnjo izobrazbe	6
H9	Romi so v večini brezposelni	7
H10	Družba Rome pozitivno diskriminira.....	7
3	TEORETIČNI DEL.....	8
3.1	DEFINICIJA POJMOV	8
	Romi	8
	Marginaliziranost.....	8
	Diskriminacija	8
3.2	KDO SO ROMI ?.....	9
3.3	ROMI V SLOVENJI.....	10
3.4	DISKRIMINACIJA ROMOV.....	11
3.4.1	Etnični predsodki	11
3.4.2	Etnični humor.....	13
3.4.3	Stigmatizacija.....	14
3.4.4	Nevidnost	15
3.4.5	Dehumanizacija.....	16

3.4.6	Obtoževanje	16
3.5	ROMSKA NASELJA	18
3.5.1	Lega romskih naselij	18
3.5.2	Vzroki za depriviziranost romskih naselij	19
3.5.3	Prometna dostopnost.....	20
3.5.4	Oskrba z vodo	20
3.5.5	Oskrba z električno energijo	21
3.6	ROMI IN IZOBRAŽEVANJE.....	22
3.6.1	Izobraževanje in družbena neenakost	22
3.6.2	Neustrezne bivalne razmere	22
3.6.3	Vpliv okolja na izobrazbo	23
3.6.4	Revščina.....	24
3.6.5	Ovire romskih otrok pri izobraževanju	25
3.6.5.1	Neustreznost primarne socializacije	25
3.6.5.2	Jezik	26
3.6.5.3	Motivacija in spodbujanje	27
3.6.5.4	Predsodki in diskriminacija	27
3.7	ROMI IN ZDRAVSTVO	29
3.7.1	Zdravstvo in družbena neenakost.....	29
3.7.2	Umrljivost Romov	29
3.7.3	Pogosta obolelost Romov	31
3.7.4	Rodnost Rominj	31
4	EMPIRIČNI DEL	33
4.1	ANKETA	33
4.1.1	Vzorec	33
4.2	ANALIZA ANKETE	34
4.2.1	Analiza prvega anketnega vprašanja.....	34
4.2.1.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	34
4.2.1.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok	36
4.2.2	Analiza drugega anketnega vprašanja.....	37
4.2.2.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	37
4.2.2.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok	38
4.2.3	Analiza tretjega anketnega vprašanja.....	40
4.2.3.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	40
4.2.3.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok	41

4.2.4	Analiza odgovorov četrtega anketnega vprašanja.....	42
4.2.4.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	43
4.2.4.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok.....	44
4.2.5	Analiza odgovorov petega vprašanja.....	45
4.2.5.1	Analiza odgovorom romskih otrok.....	45
4.2.5.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok.....	47
4.2.6	Analiza odgovorov šestega vprašanja.....	48
4.2.6.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	48
4.2.6.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok.....	49
4.2.7	Analiza sedmega vprašanja.....	51
4.2.7.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	51
4.2.7.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok.....	52
4.2.8	Analiza odgovorov osmega vprašanja.....	53
4.2.8.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	54
4.2.8.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok.....	55
4.2.9	Analiza odgovorov devetega vprašanja.....	57
4.2.9.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	57
4.2.9.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok.....	58
4.2.10	Analiza desetega vprašanja.....	59
4.2.10.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	59
4.2.10.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok.....	60
4.2.11	Analiza enajstega vprašanja.....	62
4.2.11.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	62
4.2.11.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok.....	63
4.2.12	Analiza dvanajstega vprašanja.....	64
4.2.12.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	64
4.2.12.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok.....	66
4.2.13	Analiza trinajstega vprašanja.....	67
4.2.13.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	67
4.2.13.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok.....	69
4.2.14	Analiza štirinajstega vprašanja.....	70
4.2.14.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	70
4.2.14.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok.....	72
4.2.15	Analiza petnajstega vprašanja.....	73
4.2.15.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	73

4.2.15.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok	74
4.2.16	Analiza šestnajstega vprašanja.....	76
4.2.16.1	Analiza odgovorov romskih otrok.....	76
4.2.16.2	Analiza odgovorov ne romskih otrok	77
4.3	SOCIOLOŠKI EKSPERIMENT	80
4.3.1	Restavracija.....	80
4.3.2	Zlatarna	82
4.3.3	Trgovina z oblačili	84
5	RAZPRAVA.....	84
6	ZAKLJUČEK.....	88
7	LITERATURA	92
8	PRILOGE.....	93
	Anketni vprašalnik	

KAZALO SLIK

Slika 1: Romsko naselje na Dolenjskem.....	23
Slika 2: Starostno specifična stopnja umrljivosti med romskim prebivalstvom Slovenije po statističnih regijah (stopnja na 1000 prebivalcev), 2012–2014.	30
Slika 3: Stopna umrljivosti	31
Slika 4: Delež romskih in ne romskih otrok na OŠ Tišina	34
Slika 5: Analiza odgovorov prvega anketnega vprašanja – romski otroci.....	35
Slika 6: Učni uspeh v šoli – ne romski otroci	36
Slika 7: Analiza odgovorov romskih otrok na drugo anketno vprašanje.....	38
Slika 8: Analiza odgovorov ne romskih otrok na drugo anketno vprašanje	39
Slika 9: Analiza odgovorov romskih otrok na tretje anketno vprašanje	40
Slika 10: Analiza odgovorov ne romskih otrok na tretje anketno vprašanje	41
Slika 11: Analiza odgovorov romskih otrok na četrto anketno vprašanje	43
Slika 12: Analiza odgovorov ne romskih otrok na četrto anketno vprašanje	44
Slika 13: Analiza odgovorov romskih otrok na peto anketno vprašanje	46
Slika 14: Odgovori ne romskih otrok na peto anketno vprašanje	47
Slika 15: Odgovori romskih otrok na šesto anketno vprašanje.....	49
Slika 16: Odgovori ne romskih otrok na šesto anketno vprašanje.....	50
Slika 17: Odgovori romskih otrok na sedmo anketno vprašanje	51
Slika 18: Odgovori ne romskih otrok na sedmo anketno vprašanje	52
Slika 19: Starost matere ob rojstvu prvega otroka – odgovori romskih otrok.....	54
Slika 20: Starost matere ob rojstvu prvega otroka – odgovori ne romskih otrok	55
Slika 21: Prisotnost romskih otrok, ko je bila v naselju policija	57
Slika 22: Prisotnost ne romskih otrok, ko je bila v naselju policija.....	58
Slika 23: Analiza odgovorov romskih otrok na deseto anketno vprašanje	60
Slika 24: Analiza odgovorov ne romskih otrok na deseto anketno vprašanje	61
Slika 25: Odgovori romskih otrok, kdaj so se naučili brati	62
Slika 26: Odgovori ne romskih otrok, kdaj so se naučili brati.....	63
Slika 27: Odgovori romskih otrok na dvanajsto vprašanje.....	65
Slika 28: Odgovori ne romskih otrok na dvanajsto vprašanje	66
Slika 29: Odgovori romskih otrok na trinajsto anketno vprašanje	68
Slika 30: Odgovori ne romskih otrok na trinajsto vprašanje	69

Slika 31: Odgovori romskih otrok na štirinajsto vprašanje	71
Slika 32: Odgovori ne romskih otrok na štirinajsto vprašanje.....	72
Slika 33: Odgovori romskih otrok na petnajsto vprašanje.....	74
Slika 34: Odgovori ne romskih otrok na petnajsto anketno vprašanje	75
Slika 35: Odgovori romskih otrok na šestnajsto vprašanje.....	76
Slika 36: Odgovori ne romskih otrok na šestnajsto vprašanje.....	77

KAZALO TABEL

Tabela 1: Učni uspeh v šoli – romski otroci	35
Tabela 2: Učni uspeh v šoli – ne romski otroci	36
Tabela 3: Analiza odgovorov romskih otrok na drugo anketno vprašanje	38
Tabela 4: Analiza odgovorov ne romskih otrok na drugo anketno vprašanje	39
Tabela 5: Analiza odgovorov romskih otrok na tretje anketno vprašanje	41
Tabela 6: Analiza odgovorov ne romskih otrok na tretje anketno vprašanje	42
Tabela 7: Analiza odgovorov romskih otrok na četrto anketno vprašanje	43
Tabela 8: Analiza odgovorov ne romskih otrok na četrto anketno vprašanje.....	44
Tabela 9: Analiza odgovorov romskih otrok na peto anketno vprašanje.....	46
Tabela 10: Odgovori ne romskih otrok na peto vprašanje	47
Tabela 11: Odgovori romskih otrok na šesto anketno vprašanje	49
Tabela 12: Odgovori ne romskih otrok na šesto anketno vprašanje	50
Tabela 13: Odgovori romskih otrok na sedmo anketno vprašanje	51
Tabela 14: Odgovori ne romskih otrok na sedmo anketno vprašanje.....	52
Tabela 15: Starost matere ob rojstvu prvega otroka – odgovori romskih otrok	54
Tabela 16: Starost matere ob rojstvu prvega otroka – odgovori ne romskih otrok.....	55
Tabela 17: Prisotnost romskih otrok, ko je bila v naselju policija.....	57
Tabela 18: Prisotnost ne romskih otrok, ko je bila v naselju policija	58
Tabela 19: Analiza odgovorov romskih otrok na deseto anketno vprašanje	60
Tabela 20: Analiza odgovorov ne romskih otrok na deseto anketno vprašanje	61
Tabela 21: Odgovori romskih otrok, kdaj so se naučili brati.....	62
Tabela 22: Odgovori ne romskih otrok, kdaj so se naučili brati.....	63
Tabela 23: Odgovori romskih otrok na dvanajsto vprašanje	65
Tabela 24: Odgovori ne romskih otrok na dvanajsto vprašanje	66
Tabela 25: Odgovori romskih otrok na trinajsto vprašanje	68
Tabela 26: Odgovori ne romskih otrok na trinajsto vprašanje.....	69
Tabela 27: Odgovori romskih otrok na štirinajsto vprašanje.....	71
Tabela 28: Odgovori ne romskih otrok na štirinajsto vprašanje	72
Tabela 29: Odgovori romskih otrok na petnajsto vprašanje	74
Tabela 30: Odgovori ne romskih otrok na petnajsto vprašanje	75
Tabela 31: Odgovori romskih otrok na šestnajsto vprašanje	76

Tabela 32: Odgovori ne romskih otrok na šestnajsto vprašanje	77
--	----

1 UVOD

Slovenija je znana kot moderna država. Statistično je ena najboljših držav za vzgojo otrok na svetu, ena najbolj ozaveščenih glede feminizma in enakosti med ljudmi na splošno. Slovenci se radi pohvalimo, da smo 'hvala bogu' v državi, ki je politično stabilna, nam financira šolstvo in ima enega boljših zdravstvenih sistemov. Z empatijo gledamo na države, ki imajo nižjo gospodarsko rast in na veliko doniramo preko različnih akcij za gradnje šol, bolnišnic in konec koncev osnovne življenjske potrebe otrok, ki so za to prikrajšani. Že od malega nas šolski sistem uči, kako srečni smo lahko, da živimo v državi blaginje in imamo na dostopu roke šole, topel obrok, zdravnika in tehnološke naprave, ki so v 21. stoletju obravnavane kot skoraj nujne.

Nikjer v medijih, učbenikih ali izobraževanjih ni zaznati podatka, da je v Sloveniji še vedno 12. 000 ljudi, ki se iz dneva v dan spopadajo z lakoto in boleznimi, katerih otroci so prikrajšani obiskovanja šole ali druženja z vrstniki izven družinskih krogov. Skupina ljudi, ki jo bom obravnavala v moji raziskovalni nalogi so Romi in odnos do njih sodobne družbe v moderni državi.

Za to raziskovalno nalogo sem se odločila, ker tudi sama odraščam v okolju, kjer sobivamo z Romi in sem bila priča tej diskriminaciji že od malih nog. Predsodki in označevanje z manjvrednostjo so se začeli že ob vstopu v prvo triletje in čeprav morda ne direktno, je ostalim otrokom takoj bilo pokazano, da se razlikujejo od romskih otrok. Bilo je samoumevno, da romski otroci nikoli ne bodo dosegli visokega učnega uspeha in posledično niso bili obravnavani kot potencialni. Že od otroštva se mi je obravnavanje Romov zdelo absurdno, posebej pa me je tema začela zanimati, ko sem iz pogovorov z njimi izvedela za krivice, ki jih doživljajo s strani države in kako prikrajšani so za osnovne potrebe, kot sta tekoča voda in elektrika, v nekaterih primerih pa celo skrbništvo. Zakaj se le romska okolja spopadajo s slabo prometno infrastrukturo, pomanjkanjem elektrike in vode, če smo vsi Slovenci? Država in šole, sicer zapisano zanikajo. Diskriminacijo in svoje vedenje šolski sistem zanika s tem, da jim v osnovnih šolah nudijo dodatno romsko pomoč, ki je poseben program za romske otroke. Vendar zakaj bi rabili dodaten program, če bi se jih dojemalo kot enakopravne? Že z dodatnimi urami, jih ne le ločijo od vrstnikov in jim dajo vedeti, da so drugačni, ampak jim tudi dajo občutek, da rabijo več učenja, več individualnega dela kot drugi, kar posledično pripelje v prepričanje, da so manj sposobni. Sama družba sebe prav tako ne dojema kot diskriminatorne. V pogovoru o tej temi pogosto slišim stavke kot: "Seveda nismo

diskriminatorni, saj pa živimo z njimi!”, ali “saj smo odprta družba, tudi z Romi normalno shajamo”. Kar me izjemno zmoti v slednjih izjavah je, da imajo ravno obraten efekt od zelenega. Če bi res bili Romi del naše družbe in skupnosti, ne bi čutili potrebe, da se bahamo, kako dobro shajamo in živimo z njimi, tako kot ne čutimo potrebe, da se hvalimo, kako dobro živimo z ostarelimi, ali drugim spolom. Državi ne bi smelo biti v pohvalo, da jim daje socialno pomoč v kolikor niso zaposleni, ali da tu in tam prireja dobrodne akcije, ko je res potrebno, vse to bi moralo biti samoumevno, kot je samoumevno, da pomoč dobijo slovenski državljani, ko ustrezajo pogojem.

V raziskovalni nalogi bom skozi anketo in sociološki eksperiment raziskovala odnos sodobne družbe do Romov, ali jih dejansko dojemamo za marginalce in ne kot sebi enake Slovence, kako romski otroci dojemajo to družbo in kako se njihovi življenjski pogoji razlikujejo od pogojev njihovih vrstnikov. Na podlagi rezultatov bom poskušala pojasniti njihovo krajšo življenjsko dobo in manj svetlo prihodnost ter ali je možno, da je to odraz marginalizacije in kršenja pravic s strani države.

2 CILJI IN HIPOTEZE

2.1 CILJI RAZISKOVALNE NALOGE SO NASLEDNJI:

2.1.1 Z anketo in eksperimentom raziskati odnos Slovencev do Romov

Anketa, ki jo bom razdelila med romskimi otroci na šolah med urami dodatne romske pomoči, bo sestavljena tako, da bom skozi njihove oči in dožemanje raziskala diskriminacijo, ki jo doživljajo, oziroma je ne doživljajo s strani družbe. Raziskala bom tudi, koliko so deprivirani v času odraščanja in v kolikor so njihove osnovne pravice kršene oz. niso. Na podlagi teh rezultatov bom potem poskušala pojasniti probleme, s katerimi se soočajo kot odrasli in zakaj le redki zapustijo deprivirano okolje v katerem so odrasli.

Sociološki eksperiment bom izvedla v izbranih restavracijah in z njim raziskala razlikovanje med Romi in ne-Romi. Merila bom čas, v katerem je v posamezni restavraciji postrežen romski par in čas, v katerem je postrežen ne-romski par, ter kateri od njiju je postrežen prvi, če vstopita istočasno.

2.1.2 Raziskati dejavnike za distanciranje Romov

Romi dosegajo veliko nižji šolski uspeh od drugih šolarjev, prav tako redko zapustijo okolje v katerem so odraščali ali dobijo dobre službe. Moj namen je, da raziščem kateri dejavniki vplivajo na to in kako se jih da spremeniti. V nalogi bom navedla tudi zdravstveno stanje in življenjsko dobo Romov, ter poskušala najti pojasnila za odstopanja od pričakovane življenjske dobe ostalih Slovencev, kot posledico marginalizacije.

2.2 HIPOTEZE

H1 Romi so že od otroštva diskriminirani s strani vrstnikov, odraslih in učiteljev

Biti otrok in biti romski otrok v današnji družbi sta popolnoma različna pojma. Medtem, ko se ne romske otroke obravnava enako, se romski otroci že v zgodnjih letih soočijo z diskriminacijo, ki jih zaznamuje celo življenje. Že sami vrstniki, ki niso bili rojeni v romske družine jih obravnavajo drugače, saj so že v času odraščanja adaptirali odtujen in celo zaničevalen odnos do romskih vrstnikov. Vzrok za diskriminacijo Romov med vrstniki so tudi starši, ki se poskušajo izogniti stikov svojih otrok z Romi in predsodke na ta način projicirajo svojim otrokom.

Čeprav je naloga šole, da otroke vzgaja in jim predaja znanje, ne glede na poreklo, se Romi v otroških letih z diskriminacijo soočijo prav v šolskih ustanovah. Že od malega je od njih pričakovano manj, učitelji vsako pozitivno oceno pohvalijo, medtem ko se z ocenami, ki niso odlične pri ne romskih otrocih ne zadovoljijo. Slednje Romom že v mlajših letih namiguje, da so sposobni manj, ker so Romi. Tudi sama učna snov je pogosto diskriminatorna do Romov, kar učiteljev in šolskega sistema ne moti, Rome pa še dodatno poniža in njihove vrstnike nastroji proti njim. Romi so dojemani tudi kot bolj nasilne narave, zato so v času šolanja, pa tudi pozneje pogosto krivično obtoženi za zločine, ki jih niso storili.

H2 Romski otroci dosegajo v povprečju slabši učni uspeh

Romski otroci imajo povprečno slabši učni uspeh, pogosto je tudi ponavljanje razredov že v osnovni šoli. Učne težave v osnovni šoli in pretirano slabe ocene bi sicer pritegnile pozornost in skrb učiteljev, a v primeru Romov, ki imajo težave v šoli iz različnih razlogov se jim to zdi nekaj normalnega.

Romskih otrok zaradi predpostavke, da ne bodo dosegali dobrih rezultatov učitelji od začetka ne spodbujajo toliko kot ne romske otroke, ter se jim posvečajo manj. Z njihovimi slabimi ocenami se ne obremenjujejo, kakor se obremenjujejo s slabimi ocenami in popuščanju ne romskih otrok v šoli. Ker so od malega podcenjevani in prepuščeni sami sebi v letih, ko najbolj rabijo vodenje in svetovanje odraslih, sebe začnejo projicirati kot manj sposobne, ter razvijejo sovražni odnos do šole in izobrazbe nasploh. Ker od njih ni pričakovano, da bi bili uspešni se nehajo truditi, saj jim vztrajnost kot vrednota nikoli ni bila predstavljena.

H3 Uslužbenci v javnih prostorih in družba so manj ustrezljivi do Romov

Uslužbenci v javnih prostorih so manj naklonjeni Romom, kot ne Romom. Do Romov se le ti, kot na primer natakarji obnašajo manj ustrezljivo, odrezavo, v restavracijah in lokalih morajo na postrežbo čakati dlje.

Romi so v naprej obravnavani kot manj premožni in ponujeni so jim cenejši izdelki slabše kvalitete. Njihovo ekonomsko stanje je predvidevano le na podlagi njihovega videza, torej dejstva, da so Romi.

Hipotezo bom preverila s sociološkim eksperimentom.

H4 Romi so bolj družbeno nadzorovani

Romi so v sodobni družbi projicirani kot kriminalci in nasilneži. Družba in državni organi jim zaupajo manj, kot ostalim prebivalcem, od njih se že v mladih letih pričakuje nasilnost in upornišтво. Trgovci v trgovinah Rome še posebej opazujejo ter hodijo okoli njih-vendar jih ne vprašajo, če rabijo pomoč, kot ne romske obiskovalce. V prvovrstnih trgovinah dobivajo sumničave poglede in se počutijo nezaželene. Skozi romska naselja se konstantno vozi policija, na javnih mestih jih varnostniki ogovorijo pogosteje kot ostale meščane. V šoli za Rome veljajo neuradna, strožja pravila, kot za ostale otroke. Od njih se pričakuje dodatna razigranost in so avtomatski osumljenci za incidente, ki se pripetijo na šolah. Pogosto so obtoženi po krivem.

H5 Romi imajo krajšo življenjsko dobo

Povprečna življenjska doba romskega moškega je 48 let.

Sklepamo lahko, da je krajša življenjska doba posledica slabše zdravstvene dostopnosti zaradi marginaliziranja Romov, slabša izobrazba (niso dovolj izobraženi o zdravi prehrani) in revščina; privoščijo si lahko le najbolj poceni prehranske in higienske izdelke, ki so manj kvalitetni in zdravju škodljivi.

Starostne piramide Romov so v obliki pravilne piramide. Tako obliko zasledimo le še v državah primarnega sektorja, v vseh bolj razvitih državah imajo starostne piramide obliko žare. Romska starostna piramida v Sloveniji torej prikazuje življenjski standard, s katerim se srečamo le še v državah, kot so manj razvite države Afrike in skrajni deli Indije.

H6 Rominje rojevajo prej

Rominje postanejo matere veliko prej kot ne Rominje. Razlogov za to je več. Zaradi pomanjkanja izobrazbe Romi niso dovolj ozaveščeni o kontracepciji in možnostih zanositve. Zaradi marginalizacije in kulture, ki v sodobnem času ni več sprejemljiva in posega v temeljne človekove pravice, so dovoljeni spolni odnosi z deklicami, ki komaj preidejo v najstniška leta in niso obravnavani kot posilstva. Taka dejanja so v družbi obravnavana kot nesprejemljiva in v otrokov bran se postavijo očitvidci, policija, državne institucije in neznanci, ki se jim dejanje zdi absurdno. Ko se enaka grozota zgodi romski deklici pa nenadoma ne zanima nikogar in deklica je zaradi kulture v kateri odrašča otroka prisiljena obdržati in vzgojiti.

H7 Romska naselja so v slabšem stanju

Romska naselja so veliko bolj zanemarjena kot kateri koli drugi deli države. Še v Prekmurju, kjer so Romi v relativno dobrem položaju imajo skorajda izgled barakarskih naselij. V slabem stanju so objekti, ki niso le posledica revščine Romov, ampak stvar občine, kot na primer urejenost cest, ki so tako poškodovane, da je že počasna vožnja po njih nevarna in skrajno neprijetna, kar je popolnoma neprimerljivo s cestami ostalih naselij, manj kot kilometer izven romskih, kjer so ceste konstantno prenavljane, tudi ko je temu odveč. Zraven tega se romska naselja soočajo tudi s problemi tekoče vode (Dolenjska). Dostopnost do vode, ki je temeljna človekova pravica je zagotovljena v skoraj vseh državah sveta, še najbolj revnih, medtem ko Slovenija kljub temu, da naj bi bila "država blaginje" na tisoče svojim prebivalcem ni zmožna zagotoviti dostopa do čiste in tekoče vode. To so problemi, ki se pojavljajo le v romskih naseljih, ostala slovenska naselja pa se z njimi ne soočajo.

H8 Romi imajo nižjo stopnjo izobrazbe

Zaradi slabšega učnega uspeha Romi ne nadaljujejo šolanja, ker nimajo spodbude, ali celo pogojev za vpis v srednjo šolo ali študij.

Od staršev pa okolja v katerem odraščajo, za katerega je značilno, da prebivalci (ostali Romi) nimajo dobre izobrazbe, v večini celo skozi življenje vasi ne zapustijo, podedujejo vrednote in način mišljenja, ki jih od višje izobrazbe odvrne. V naselju, kjer izobrazba ni med primarnimi vrednotami, kjer včasih niti ni spoštovana vrednota posameznik izgubi voljo do nje in tako ostane brez boljše izobrazbe. Romska naselja se zato zaradi marginaliziranosti vrtijo v začaranem krogu.

H9 Romi so v večini brezposelni

Ker Romi nimajo potrebne izobrazbe to vodi v težjo zaposljivost in brezposelnost. Tudi če jo pa imajo osnovno izobrazbo, ali končano poklicno šolo se težje zaposlijo zaradi diskriminatornosti delodajalcev. Diskriminatornost pride iz nezaupanja Romom, ki je posledica njihove oddaljenosti in marginaliziranosti. Tudi če se Romom uspe zaposliti, so plače, ki jih na delovnem mestu z svojimi kvalifikacijami dobivajo tako nizke, da se jim delati preprosto ne splača, saj dobijo več denarja od socialne pomoči. Ravno od tu izhaja mit "Romi živijo na socialni".

H10 Družba Rome pozitivno diskriminira

Družba pogosto diskriminacijo prekrije tako, da poudarja, kako dobro shaja z Romi. Potreba, da se slednje poudari, je že samo po sebi diskriminacija. Pogosto se ljudje pohvalijo, da Romov ne diskriminirajo, saj živijo blizu njihovih vasi in se z njimi na zapletajo v prepire. Dejstvo, da se življenje z družbeno skupino poudarja avtomatsko prikaže to skupino kot tujo in ne kot del družbe, ki bi ji sicer naj pripadala.

Družba Rome vsakodnevno pozitivno diskriminira in jih s tem še dodatno marginalizira. Primer pozitivne diskriminacije je tudi dodatna romska pomoč v osnovni šoli. Romi so deležni dodatne učne pomoči, kljub temu, da niso diagnosticirani z nezmožnostmi in težavami pri učenju. Potreba po dodatni pomoči tako nakazuje, da Romi nimajo enakih akademskih zmožnosti kot ne romski otroci, kar jih kljub navidezno dobrem namenu diskriminira.

3 TEORETIČNI DEL

3.1 DEFINICIJA POJMOV

Romi so etnična skupina znana tudi po imenu Cigani, ki se ga uporablja manj. Beseda naj bi izvirala iz grške besede Atsinganos, ki pomeni nedotakljiv (Klopčič, 2007).

Marginaliziranost - pomeni biti v položaju z manjšim dostopom do možnosti, ki jih ima večina. Marginaliziranost torej razumemo kot stanje omejenega dostopa do virov, ki je pogosto posledica določene pripadnosti (spolu, starosti, verski pripadnosti, spolni usmerjenosti, narodnostni pripadnosti, družbenemu statusu, materialnemu položaju ipd.) (Urh, 2012).

Diskriminacija - je proces, v katerem so ljudje, ki pripadajo določenim družbenim kategorijam, podvrženi družbeni kategorizaciji in se znajdejo v neenakih razmerjih moči - gre za proces, v katerem so določene skupine v nepriviligiranem položaju, so zatirane (Urh, 2012:13).

3.2 KDO SO ROMI ?

Romi so nekdanj veljali za nomadsko ljudstvo in izvirajo iz Indije. Pripotovali so tudi v Evropo, zaradi preganjanja, ki se je nadaljevalo skozi 2. svetovno vojno. Znani so po številnih drugih imenih, nemalo od njih so žaljivke in slabšalnice (Horvat Muc, 2011). V Sloveniji je to poimenovanje Cigan, ki je sopomenka za tatu (Urh, 2012), v Španiji pa Karakos, ki prav tako označuje potepuha ali tatu. Zgodovina Romov ni zapisana in zato temelji na domnevah številnih znanstvenikov, ki so romsko kulturo vzeli pod drobnogled. Zaradi svojega unikatnega jezika niso imeli svojih zgodovinarjev, ki bi zgodovino pisali v njihovem jeziku, kot številne druge etnične skupine. Jezik naj bi po soglašanju strokovnjakov izviral iz enega od indijskih narečij, zaradi tega podatka tudi domnevajo, da je Indija bila originalen dom Romov. Sama kultura je zelo bogata in je mešanica različnih svetovnih kultur, ki so jih Romi srečali in prevzeli na svojih potovanjih (Horvat Muc, 2011). Zаметki indijske kulture in navad so pri Romih še vedno vidni. V ospredju so življenjske vrednote kot sreča, svoboda in ljubezen, velik poudarek pa je na glasbi. "Tu je potem ustvarjalnost in folklorna dejavnost našega naroda, v katerem se prepletajo indijski, orientalski, pogansko - slovenski elementi." (Horvat Muc, 2011: 142). V preteklosti so bili znani tudi kot zdravilci in preroki, s poznavanjem medicine, veterine in zdravilnih zelišč (Horvat Muc, 2011).

Konstantno seljenje in nomadski način življenja evropskim oblastem ni bil po godu, zato so Rome precej na silo ustalile v svojih državah (Amnesty International, 2011). Romska naselja imamo zato danes tudi v Sloveniji, najbolj gosta poselitev Romov je v Prekmurju, na Dolenjskem, v Posavju in v Beli Krajini. Točno število Romov v Sloveniji ni znano, po neuradnih podatkih pa naj bi se gibalo med 8. 000 in 10. 000 (Horvat-Muc, 2011).

Družbeni standard Romov je skrajno nizek, njihove življenjske razmere so zaskrbljujoče. Živijo odmaknjeni od ostalega prebivalstva, v neustreznih bivalnih razmerah in hudi revščini (Horvat Muc, 2011). Zaradi svoje drugačnosti, pa tudi pomanjkanja so tarča diskriminacije in stereotipov ter odrinjeni na čisti rob družbe (Urh, 2012). Marginalizacija Romov se kaže na načine kot so fizična ločenost naselij, velik delež brezposelnosti in težave pri zaposlovanju, diskriminacija, stereotipi, slabo stanje romskih vasi, za katere so odgovorne občine, izključevanje iz družbe, podcenjevanje, itd. (Urh, 2012).

3.3 ROMI V SLOVENIJI

V Sloveniji so Romi naseljeni predvsem v Prekmurju, na Dolenjskem, v Beli Krajni in Posavju. Njihovo točno število je neznano, po uradnih podatkih iz leta 2002, bi naj v Sloveniji bivalo 3246 Romov, po neuradnih podatkih pa na razponu med 8000 in 9000 romskih prebivalcev (Horvat Muc, 2011). V Sloveniji ločimo Rome na “tradicionalno naseljene” in “priseljene” pripadnike romske skupnosti. Med priseljene Rome spadajo predvsem pripadniki držav bivše Jugoslavije, ki so se v Slovenijo preselili v zadnjih desetletjih. Le-ti živijo primarno v mestih kot so Ljubljana, Maribor, Velenje, Celje in Jesenice (Ajdič, 2008).

Znotraj “tradicionalno naseljenih” romskih skupin Rome ločimo glede na pokrajino v kateri živijo. V Sloveniji zato poznamo prekmurske, dolenjske in gorenjske Rome. Znotraj naštetih skupin pride do številnih razlik, najbolj pa se med seboj razlikujejo dolenjski in prekmurski Romi. Glavna razlika je v stopnji integriranosti, saj so Romi v Prekmurju veliko bolj integrirani in imajo nekoliko boljši družbeni status kot Romi na Dolenjskem (Ajdič, 2008).

Romska skupnost v Sloveniji uživa številne pravice, ki jih urejajo zakoni, katerih temelj je 65. člen Ustave Republike Slovenije, ki določa da položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon (Ajdič, 2008:49).

Leta 2007 je v Sloveniji bil sprejet Zakon o romski skupnosti v Sloveniji, ki skrbi za organiziranost Romov na lokalni in nacionalni ravni, financiranje in njihove bivanjske razmere (Klopčič, 2007).

3.4 DISKRIMINACIJA ROMOV

3.4.1 Etnični predsodki

O poznavanju etničnih skupin kot so Romi, se ljudje pogosto zanašajo na številne stereotipe in predsodke, ki se jih naučijo skozi življenje. Stereotipi o Romih se najpogosteje osredotočajo na njihovo "drugačno" kulturo, ki jo večinski diskurz opredeljuje kot "drugačen" način življenja" (Urh, 2012, 16). Stereotipov značilnih za Rome je veliko, običajno pa se nanašajo na njihovo higieno in nečistočo ter neprijeten vonj, drugačen izgled, za katerega je značilna temnejša pot, barva las in oči, pogosto se stereotipi lahko nanašajo tudi na intelektualno oviranost, nagnjenost h kriminalu, slabo izobrazbo ali nezaposlenost, ki se nanaša na stereotip o "življenju na račun države" ali socialne pomoči (Spreizer, 2002). Ljudje naštetih lastnosti brez sramu pripisujejo Romom, saj se jim zdijo samoumevne. "Spominjam se intervjuja s socialno delavko, ki se je opravičevala zaradi slabega zraka v pisarni z besedami: "Veš, to je pa vonj po Romih!" (Urh, 2012, 16).

Ljudje Rome pogosto opisujejo na podlagi stereotipov in rasističnih teorij, saj jih dojemajo kot biološko drugačne in jim pripisujejo druge telesne lastnosti. Stereotipi se primarno večinoma osredotočajo na fizični videz, etnične skupine pa so poznane kot skrivnostne in drugačne (Spreizer, 2002). Zaradi nepoznavanja in poglobljanja v kulturo, jezik in tradicijo, jih družba ne sprejema, saj drugačnost vidi le kot oviro, stereotipi pa so posledica nepoznavanja in strahu pred neznanim. "Romi so v stoletjih postali projekcijsko platno za vse, kar velja v večinskih kulturah za negativno, odklonsko, primitivno" (Urh, 2012: 16).

Družba se na stereotipe in predsodke zanaša iz različnih razlogov. Predsodki o etničnih skupinah zagotovijo nadaljnjo izključenost obojane skupine in so uporabljeni kot mehanizem vzdrževanja družbenega reda. Značilno je zanemarjanje lastnosti posameznikov, ki ne ustrezajo stereotipom. Predsodki so lahko tudi mehanizem za opravičevanje diskriminacije, marginalizacije in distance. Služijo lahko tudi kot vzpostavljanje in prikazovanje lastne skupine v dobri luči v primerjavi z drugo skupino, s predsodki manjvrednosti druge etnične skupine zadovoljujejo in ohranjajo lastno skupino (Eriksen, 2002).

V Sloveniji so stereotipi in predsodki o Romih postali del splošnega znanja romske kulture. V simbolnem pomenu je beseda Rom v vsakdanjem jeziku v rabi za opis oseb, ki odstopajo od

splošno sprejetih družbenih norm, kot oznaka za deviantne situacije. Je negativna oznaka za nekoga, ki je umazan, reven, neurejen, nemiren, nagajiv (Urh, 2012: 18). Že sama beseda Rom oz. literarno manj uporabljena beseda Cigan v slovenskem javnem prostoru pomeni številne žaljivke. Cigan se uporablja kot sinonim za tatu, nehigieno, goljufijo in temno polt. Tako na primer ženski, ki je nemarno oblečena pogosto rečemo, da “izgleda kot ciganica”, zagorelemu človeku, da je “črn kot cigan”, nekemu, ki je bil ogoljufan pa, da je bil “ociganjen” (Štrukelj, 2004). Te primerjave so postale tako samoumevne, da jih ni treba posebej pojasnjevati in jih družba kljub visoki diskriminaciji sploh ne obravnava kot diskriminatorne ali stereotipne do Romov. Stereotipi se ne pojavljajo le v pogovornem jeziku, ampak tudi v institucionalni obliki, kar je še večji problem. Že sam slovar slovenskega jezika besede Rom, ki je uraden naziv sploh ne pozna, v njem je zapisana le beseda Cigan, ki je že tako slabšalna oblika besede Rom, v slovarju pa ni razložena kot etnična skupina, ampak je uporabljena le njena ekspresivna vloga, ki temelji na stereotipih, kot na primer “pravili so, da cigani kradejo otroke”, “črn kot cigan”, “laže kot cigan”. Zraven navedbe stereotipne predstave je v slovarju beseda Cigan navedena kot sopomenka v slabšalnem pomenu, na primer: “zvit, lahkomieln ali malopriden človek”. Slovar navaja tudi frazeme povezane z besedo Cigan, ki se uporabljajo v slovenskem jeziku: “je tak kot cigan,” kar pomeni, da je zanemarjen, “smeje se kot Cigan belemu kruhu,” pomeni za se smeje naglas. Glagol ciganiti je sopomenka za “goljufati” ali “odirati”, pridevnik ciganski pa pomeni “nestalen”, “nemiren”. Ciganija je razložena kot “zelo revno, zanemarjeno stanovanje ali poslopje” (Urh, 2012).

Sam slovar slovenskega jezika Rome predstavi na podlagi slabšalnih stereotipov, katerih korenine so tako globoke, da se uporabljajo kot samoumevno znanje.

Obstaja še več primerov negativnih podob o Romih na institucionalni ravni. Eden od njih je v otroški knjigi Nika Grafenauerja Pedenjped, ki je bila do leta 2003 obvezen del učnega načrta osnovnih šol, danes pa je neobvezna, a priporočena vsebina. V pesmi je pojem Cigan označen kot tat.

Pedenjpedu je piščal kar

čez noč cigan ukral.

Svirili, svirili,

Niso ga več izsledili.

Pesem sporoča, da so cigani tatovi in da jim je kraja v naravi. Ne le, da se ne romski otroci v prvih letih šolanja pesem učijo, kar postane podlaga za diskriminiranje, pesmi se učijo tudi romski otroci, ki se tako že v sklopu učne snovi soočijo s krivico in občutkom manjvrednosti.

Pesem nakazuje in potrjuje prepričanje, da so Romi kot etnična skupina bolj nagnjeni h kriminalu. Gre za značilen primer kategorizacije etničnih skupin, ko večinska etnična skupina išče neugodne genetske značilnosti, v tem primeru povezovanje kraje in kriminalnih dejanj z naravo Romov. S tem so Romi označeni kot moralno pomanjkljivi v nasprotju s poštenimi pripadniki večinske etnične skupine (Urh, 2012: 19).

3.4.2 Etnični humor

Etnični humor izvira iz etničnih predsodkov in stereotipov ter se z njihovo pomočjo ohranja. Na ta način neopazno vpliva na dejanja in vzpodbuja diskriminacijo. Skozi šalo se diskriminacija izrazi na družbeno sprejemljiv način, vendar s tem večinska (dominantna) kultura svojo dominanco le še utrdi. Po Thomsonu so etnične šale lahko “mehanizem za krepitev in legitimizacijo etnične večvrednosti” (Thomson, 2001:23). Ko diskriminacijo in obsojanje opravičimo s šalo, vzdržujemo diskriminatorno moč in ohranjamo stereotipne podobe. S šaljenjem na račun druge etnične skupine se takoj ustali hierarhija in večvrednost večinske skupine. Šale o manjšinskih etničnih skupinah, v tem primeru Romih, so večinoma negativne in izpostavljajo stereotype kot njihovo lenobo, nagnjenost h kriminalu in neurejenost. Primer take šale: Kako se začne recept za cigansko torto? Najprej ukradeš tri jajca (Urh, 2012: 21).

Šala, kot večina drugih šal o Romih namiguje na zanašanje Romov na državo, torej socialno pomoč in krajo, s katero prav tako živijo na račun države. Etnični humor in šale se tako velikokrat naslanjajo na stereotip, da so Romi izkoriščevalci države in kradejo ostalim “pridnim delavcem”, ki niso del romske kulture (Urh, 2012).

“S šalami želijo pripadniki dominantne večine vzpostaviti pozitivno samo identifikacijo v primerjavi z Romi. To kaže na očiten element ustvarjanja etnične distance.” (Urh, 2012: 21)

3.4.3 Stigmatizacija

Predsodki nastanejo zaradi družbene kategorizacije ali stigmatizacije. Družbena kategorizacija zato temelji na nepreverjenih trditvah, ki omogočajo uvrščanje posameznikov v kategorije, ki pa ne vključujejo informacij o posamezniku, ampak ga uvrstijo v posplošeno družbeno skupino, ki jo asociirajo z določenimi lastnostmi. Zato govorimo o kategorizaciji objektov kot o osnovnem mehanizmu, ki vpliva na oblikovanje predsodkov (Ule 1994) in s tem na ustvarjanje diskriminacij. Predsodki torej ustvarjajo in poglobljajo stigmatiziranost, socialno izključenost in zatiranje tistih skupin, ki so predmet kategoriziranja” (Urh, 2012:23).

Posameznikovo odstopanje od pričakovanih standardov ni dobrodošlo, saj presega znanje in toleranco družbe, ki ga je pripisala določeni kategoriji. Posameznik je reduciran le na svojo posebnost, zaradi katere se razlikuje od pripisane kategorije. Ker družba ne sprejema drugačnosti oz. jo obravnava kot negativnost, posameznikovo razlikovanje prevlada nad njegovimi drugimi lastnostmi. Zaradi osredotočanja na negativne odklone posameznikov pride do posploševanja in stereotipov, ki vplivajo na odnose med skupinami. Primer takega posploševanja je, da so Romi kolektivno nagnjeni k nasilju in kriminalu. Zaradi posploševanja, se nagnjenost h kršenju zakona nanaša na celotno skupino in ne na posameznike. Vsak Rom je zato stigmatiziran zaradi posebnosti, ki je morda sploh nima in družba ga zato obravnava drugače (Groffman, 1991). Temu Eriksen (2002) pravi kolektivizacija etničnih skupin. Posledica tega je, da je celotna skupina kolektivno odgovorna za dejanja, ki so jih storili posamezniki (npr. kaznivo dejanje) ali pa so lastnosti posameznikov (npr. manjša intelektualna sposobnost romskega otroka) (Urh, 2012: 24).

Pridemo do sklepa, da posameznikovo identiteto določa družba na podlagi spola, razreda, socialnega stanja, verske pripadnosti, ali v našem primeru etnične pripadnosti. Obravnavanje posameznika v družbi, njegova prihodnost, osebnost ali lastnosti je popolnoma odvisno od etnične skupine, ki ji pripada. Romi niso obravnavani kot posamezniki, ki iščejo svoj prostor v družbi, ampak jih družba kolektivno obravnava kot Rome, ne glede na njihove lastnosti. Namesto osebne identitete prevlada kolektivna, torej dejstvo, da je posameznik Rom.

Stigmatizacija je vidna na raznih primerih, predvsem se kaže pri iskanju zaposlitve, saj delodajalci posameznika takoj kategorizirajo in obravnavajo kot Roma, namesto posameznikove prave identitete. Prav tako so romski otroci zaradi pripadanja romski etnični skupini pogosteje preusmerjeni v programe s posebnimi potrebami. Šole slednje opravičujejo s sklicevanjem na pripadnost etnični skupini, ki je na podlagi predsodkov in stereotipov

odgovorna za intelektualne sposobnosti posameznika (Urh 2012). “Etničnost kot izvorna klasifikacija potemtakem odločilno vpliva na položaj Romov v družbi, saj prevlada nad vsemi drugimi osebnimi identitetami, spretnostmi, sposobnostmi, znanjem, željami” (Urh 2012: 25).

Poznamo številne načine kategoriziranja Romov, med katerimi so najbolj pogosti naslednji:

- lenoba in agresivnost kot posledica genetskih lastnosti Romov (“romska kri”)
- nemarnost, agresivnost, izkoriščevalnost kot posledica moralnih primanjkljajev Romov
- umazanost kot pokazatelj življenjskega sloga
- dvojna merila kot poudarjanje negativnih lastnosti (npr. da so kljub talentu in smislu za glasbo Romi leni) (Lamovec, 1999: 27-29).

Romi kot etnična skupina torej niso rojeni v nevtralnem okolju, ampak so z rojstvom kategorizirani in njihove osebne lastnosti, možnosti in dosežki so določeni vnaprej in omejeni. Zaradi stigmatiziranja že ob rojstvu je depriviranih več generacij zaporedoma in revščina ter diskriminacija zato pri Romih predstavljata začaran krog. V nemočnosti generacije, da spremeni svoj položaj se kaže tudi nadvlada dominantne družbe nad manjšino (Urh, 2012).

3.4.4 Nevidnost

Nevidnost etničnih skupin je pogosto temeljni vzrok za diskriminacijo. Dominantna skupina s tem utrjuje lastno moč in brezbržnost do manjšine ali druge etnične skupine jo naredi še bolj irelevantno. Tako se v medijih pojavljajo večinoma pripadniki dominantnih skupin, saj so dojemani kot vplivnejši in zanesljivejši, glede na to, da niso žrtev stigmatizacije ali stereotipov. Primeri, ko so predstavljeni pripadniki manjšin imajo pogosto negativen smisel, ali pa so predstavljeni kot nasprotje večinske skupine in ne kot del nje (Zaviršek, 2000).

Etnične skupine oz. manjšine se pogosto zatiranju in diskriminaciji poskušajo izogniti z ustvarjanjem lastne nevidnosti. Rom v tem primeru, da bi se obsojanja izognil prekrije dejstvo, da je Rom in s tem upa, da bo obravnavan kot pripadnik večinske skupine. Eden od primerov zatajevanja pripadništva romske skupine se je zgodil v Grosuplju, ko se ob popisu prebivalstva leta 2002 noben od prebivalcev ni opredelil kot Rom, kljub temu, da jih je v občini živelo preko 200. Da bi se izognili družbene izključenosti in neenakosti so tako prikrili

lastno identiteto. Tisto leto v občini Romom ni bilo dodeljenih sredstev, saj jih na podlagi popisa prebivalstva naj ne bi bilo (Urh, 2012).

Zatajevanje lastne krvi je ena od strategij preživetja, s katerimi se soočajo Romi. Nevidnost je v primeru Romov dvoumna. Po eni strani se z nevidnostjo skupina izogne diskriminaciji, vendar jo hkrati to naredi še bolj nemočno in vpliva na družbo v kateri živijo imajo še manj. V Grosuplju so se Romi morda izognili izključenosti, vendar, ker so bili prikrajšani sredstev so imeli še manj družbene moči in svojega ekonomskega položaja in prihodnosti svojih otrok niso mogli spremeniti.

3.4.5 Dehumanizacija

Romi so pogosto žrtev dehumanizacije, saj so objektivizirani. Velik vpliv pri dehumanizaciji etničnih skupin ima jezik. Marginalizirane skupine niso v pogovornem jeziku predstavljene kot del večinske družbe, ampak kot "oni", ali "drugi". S tem se zanika njihovo osebnost, namesto obravnavanja Romov kot soljudi, jih družba obravnava kot objekte (Urh, 2012). Pripadniki manjšinskih skupin so dehumanizirani na različne načine, eden od katerih je kategorizacija, neoseben način poimenovanja, kjer pripadniki manjšine niso poimenovani z lastnim imenom (Zaviršek, 2000).

Način dehumaniziranja človeka je, da se na njegovo identiteto, torej ime in priimek družba ne ozira in s tem namiguje, da je manjvreden, manj človeški in manj družbi enak. Primer dehumanizacije Romov se je zgodil v Ribnici: "Nikoli ne bom pozabil, ko me je socialna delavka ogovorila z "gospod Rom". To me je tako razjezilo, da sem zapustil njeno pisarno. Ne morem verjeti, da se lahko kaj takega zgodi, vsem rečejo gospod Novak, gospod Ficko, le mene ni poklicala po priimku" (Košmirlj, 2004: 23).

V tem primeru pripadnik romske skupnosti ni obravnavan kot svoja osebnost, ampak preprosto kot Rom. Individualnost tako zamenja kolektivnost in posameznik izgubi svojo identiteto ter je s tem žrtev dehumanizacije. Zaradi objektiviziranja pripadnikov drugih etničnih skupin, jim je njihova moč in vpliv na družbo še dodatno odvzet (Urh, 2012).

3.4.6 Obtoževanje

Krivda za slab položaj Romov in ovire s katerimi se soočajo družba pogosto pripisuje njim samim. Druge etnične skupine obtoževanje utemeljijo z izjavami kot so:

"Lahko bi se zaposlili, če bi hoteli, vendar Romi nočejo delati!"

“Zakaj pa ne pošiljajo otrok v šolo?”

“Ne znajo ravnati z denarjem, denarno pomoč zapravijo še isti dan!” (Urh, 2012: 30)

Pri obtoževanju žrtev družba ne upošteva številnih dejavnikov, ki vplivajo na stanje Romov, kot so diskriminacija in predsodki s strani delodajalcev, segregacijski izobraževalni sistem, itd.

Obtoževanje izhaja iz stereotipa in predsodkov, da so Romi manj sposobni zaradi svoje etničnosti. Številne funkcije in programi za vključevanje Romov zato dejansko temeljijo na obtoževanju, saj predpostavljajo, da se Romi v družbo niso sposobni vključiti sami, kar pomeni, da niso sposobni najti zaposlitve ali pridobiti višje izobrazbe zaradi romske skupnosti, ki ji pripadajo. Prav tako se je že v preteklosti izključenost Romov opravičevala s prepričanjem, da so “Romi takšni po svoji naravi”. Organizacije, ki naj bi Romom pomagale z navidez dobrimi nameni tako same diskriminirajo in obtožujejo Rome. “Žrtve so simbolno ločene od obtoževalcev, predstavljene so kot drugačne, manj sposobne, manj inteligentne ipd. Razlikovanje je torej ključni del obtoževanja” (Urh, 2012: 31).

Razlog, da Romov ne obtožujejo le ostali državljani, ampak tudi socialni delavci je ta, da se preprosto bojijo, da bodo za njih storili preveč in s tem njihova pomoč ne bo več potrebna (Urh, 2012). Obtoževanje je ravno iz tega razloga pogosto spregledano, saj je projecirano skozi humanitarna dejanja in izvajano na subtilen način. (Ryan, 1971)

3.5 ROMSKA NASELJA

3.5.1 Lega romskih naselij

Romska naselja so nasebine, v katerih pretežno prebivajo Romi. Naziv romska naselja je prevladal, ker se drugega imena pri vzpostavljanju krovnega zakona preprosto niso mogli domisliti in je zato v tem primeru opravičen (Urh, 2014).

Romi so se stalno naselili predvsem zaradi pritiskov države in drugih državljanov, ki nomadstva niso prenašali. Zato so po prehodu iz nomadstva do stalne naselitve izbirali bivališča, ki niso bila vnaprej naseljena in kjer ostalega prebivalstva niso preveč ovirali in obratno. Naselja zato ležijo predvsem na perifernih območjih oz. na robu ostalih naselij. Da je naselje romsko, sicer ni nikjer zapisano, tega niti ne moremo razbrati z imena, vendar se po svojem tlorisu močno razlikuje od vseh drugih nasebin, po čemer je tudi najbolj prepoznavno. So skrajno prenaseljena, saj se potomci le redko iz naselja, kjer so bili rojeni tudi odselijo, zato se gradnja širi navznoter namesto navzven, kar vodi v hudo prostorsko stisko in onesnaženost. Zaradi teh dejavnikov pogosto pride do sporov s sosednjimi naselji. Ker so na robu drugih naselij, nekoliko odrinjena, jih običajno obdajajo zemljišča, vrtovi in travniki. Ker pa Romi večinoma niso lastniki zemljišč, njihova naselja delujejo kot nekakšni tujki družbe. Od preostale civilizacije niso le fizično ločeni, ampak so tudi prometne povezave skozi romska naselja slabe, ali pa jih sploh ni. Cestna omrežja naselja le v nekaterih primerih obkrožajo, običajno se jih pa le dotikajo (Zupančič, 2014).

Naselja zaradi prenaseljenosti in sprotne gradnje sicer delujejo kaotična, a imajo veliko skupnih značilnosti:

- So nekaj kilometrov izven drugih naselij, kar še dodatno dokaže marginaliziranost.
- Središče se ne nanaša na določeno funkcijo, ampak na osebo, ki je dojemana kot najbolj vplivna, zato središče tudi ni stalno.
- Ovire, s katerimi se naselje poskuša "zaščititi" pred okolico in ohraniti zasebnost, npr. smeti, grmovja, močvirje, kupi surovin (Urh, 2014).

3.5.2 Vzroki za depriviziranost romskih naselij

Prva stvar, ki jo moramo vzeti v zakup pri preučevanju romskih naselij je, da so Romi nomadsko ljudstvo. Selitve in nomadski način življenja so motili tako prebivalce kot tudi državo samo (Zupančič, 2014).

Rome so v naselitev na neformalnih naseljih v večini prisilile države, da bi s tem končale nomadsko tradicijo in da kljub stalni naselitvi, Romi ne bi motili ostalih državljanov. Tako Romi že več desetletij živijo na ilegalnih območjih, v katera so se bili prisiljeni naseliti, zaradi finančne nestabilnosti pa si v večini primerov ne morajo privoščiti stanovanj v drugih naseljih ali celo mestih. "Življenje v prostorsko ločenih, izključno romskih naseljih, v neustreznih bivanjskih pogojih vsekakor ni izbira". Izselitvi iz romskih naselij nasprotujejo tudi prebivalci ne romskih naselij, saj nočejo, da bi se Romi naselili v bližini njihovih domov in se jih poskušajo izogibati. Romi zaradi ujetosti v neformalnih naseljih konstanto živijo v strahu, da jih bo država zopet preselila in bodo izgubili še tisto skromno imetje, ki ga imajo. So popolnoma odvisni od države, kar pomeni, da nad lastno nastanitvijo in imetjem nimajo nadzora (Amnesty International, 2011:6).

Življenje "na črno" prinese številne težave in ovire, s katerimi se Romi soočajo vsakodnevno, nemalo jih celo krši osnovne človekove pravice, na kar pa se država kljub prošnjam ne ozira. Ker napeljava elektrike v nelegalnih naseljih ni možna je zato še danes veliko romskih gospodinjstev ali celih naselij brez oskrbe z električno energijo. Enako velja za oskrbo z vodo, predvsem na Dolenjskem prebivalci nimajo dostopa do tekoče vode. Prebivalci v številnih romskih naseljih so tako še danes brez sanitarij, ki jih nadomestijo z luknjami, ki jih skopljejo v zemljo ali pa uporabijo gozd. Do življenja na drugačen način običajno nimajo izbire, saj bivališča ne morejo spremeniti iz ekonomskih razlogov. Tudi v primeru, da si romska družina finančno opomore pa je stanovanje težje najti zaradi diskriminacije. "Obstaja več dokumentiranih primerov, ko so druge skupnosti preprečile poskuse naselitve romskih družin v svoji bližini ali zasebno prodajo zemljišč Romom". Romi niso prikrajšani le v bivalnem smislu, ampak je zaradi odvzete pravice do vode in ustreznega bivališča resno ogroženo tudi njihovo zdravje in izobraževanje. Romi so se znašli v neizbežnem položaju, ki ga "krepi začarani krog revščine ter družbene izključenosti." (Amnesty International, 2011:8).

3.5.3 Prometna dostopnost

Lokacije romskih naselij upoštevajo “peš razdaljo” do bližnjih naselij, ki jim kljub slabi prometni povezanosti omogoča dostop do številnih storitev in hkrati zagotavlja distanco med Romi in drugimi skupinami. Romska naselja so v povprečju prometno zelo slabo povezana z ostalim svetom, dosega jih večinoma le dovoznice in lokalne ceste, ki se jih običajno le dotikajo. Te povezave so si zagotovili z naseljevanjem ob prometnicah, ki so z motorizacijo tako potekale tudi do romskih naselij. Čeprav ima danes veliko romskih naselij vsaj eno cestno omrežje, ki se jih dotika, je še vedno ena petina naselij, ki so prometno popolnoma nedostopna. Hujše razmere prevladujejo v notranjosti naselij. Asfaltiranih cest v veliko primerih sploh ni, ampak skozi naselja vodijo le blatne in makadamske poti. Znotraj in okoli romskih naselij prav tako primanjkuje prometnih znakov in usmerjanja prometa, kar ne nakazuje le na nevarne razmere, ampak tudi na navajenost prebivalcev na zahtevne prometne razmere. Za mobilizacijske, bivalne in ekonomske probleme so v posameznih naseljih odgovorne občine, ki pa kljub zahtevam, ki so na njih naslovljene še niso ukrepale (Zupančič, 2014).

3.5.4 Oskrba z vodo

V številnih romskih naseljih je voda že od nekdaj težje dostopna, vendar je v zadnjih desetletjih zaradi gnojil in drugih sredstev postala tudi nekvalitetna in škodljiva zdravju. “Oskrba z vodo je bila in ostaja ena od šibkih točk mnogih romskih naselij” (Zupančič, 2012:127).

Nekatere občine so sicer poskrbele za oskrbo z vodo, vendar je to pomenilo, da je vodovod bil izgrajen le do začetka romskega naselja, torej nekaj prvih stanovanjskih hiš, kjer se je napeljava tudi ustavila. Ostali prebivalci so za oskrbo z vodo odgovorni sami. Slednje pomeni, da morajo vodo, ki jo rabijo za kakršen koli namen, od umivanja do kuhanja priskrbeti sami oz. jo prinesiti od nekod drugod. Ne le, da nedostopnost z vodo krši osnovno človekovo pravico o dostopnosti do vode, ampak je tudi velika ovira pri vsakodnevnem življenju. “Nekatere skupnosti so še dandanes prisiljene, da hodijo po vodo na bencinske črpalke, pokopališča in v onesnažene potoke. Amnesty International je ugotovila, da lahko nekateri ljudje za pitje, umivanje in kuhanje zberejo le 10 do 20 litrov vode na dan – kar je celo pod najnižjo mejo, ki je priporočena v primeru humanitarnih katastrof” (Amnesty International, 2011:7).

3.5.5 Oskrba z električno energijo

Povezanost z električnim omrežjem je vezana na legalnost, zato je oskrba z električno energijo v romskih naseljih zelo slaba. Ker druge alternative ni, so številni prebivalci popolnoma brez elektrike, kar onemogoča skoraj kakršnokoli delo, npr. učenje, gospodinjstvo, zabava, itd. Zaradi težav z elektriko se prebivalci pogosto zanašajo na “divje priključke” in si elektriko delijo s svojimi sosedi, kar pa lahko pripelje v katastrofe kot so požari. Zaradi slabe finančne stabilnosti in diskriminacije, ki jim pogosto otežuje zaposlitev si številni Romi plačevanja elektrike niso zmožni privoščiti in zato ostanejo brez nje. Zaradi tega so gospodinjstva v romskih naseljih precej prizadeta, najhujše posledice pa nosijo otroci, ki za razliko od svojih ne romskih sošolcev ne morejo delati domačih nalog, ko se stemni, si pogreti hrane ali stanovati v ogrevanem stanovanju. Romska naselja se glede povezanosti z elektriko nekoliko razlikujejo. Kljub temu, da so oboja naselja deprivirana, so romska naselja v severovzhodni Sloveniji (Prekmurju) glede elektrike sodobnejša (Zupančič, 2014).

3.6 ROMI IN IZOBRAŽEVANJE

3.6.1 Izobraževanje in družbena neenakost

Izobrazba je družbena dobrina, ki ima vedno večji vpliv na družbeni status posameznika, zato je eden od temeljnih razlogov za podpovprečen položaj Romov v družbi nizka izobrazbena struktura (Berčon, 2004). Posledice nizke izobrazbe, ki vodijo v skoraj popolno brezposelnost, revščino in družbeno marginalizacijo, vzpon Romov po družbeni lestvici le otežujejo. Raziskave kažejo da obstaja povezanost med šolskim uspehom posameznika in njegovim družbenim statusom. Uspeh posameznika tako ni odvisen le od njegovega inteligenčnega količnika, ampak tudi od socialno-ekonomskega položaja. Kljub temu, da imajo otroci Slovenije enake formalne pogoje izobraževanja, njihovo izobraževanje ni enakopravno zaradi determinant kot so osvojene vrednote, kulturni kapital, socialno-kulturne razmere v družini, bivanjske razmere, materialno stanje družine, spodbujanje in pomoč pri učenju in vzgoji otroka (Berčon, 2004).

Po zakonu je obiskovanje osnovne šole obvezno za Rome, vendar je v šolskem okolju njihovo sodelovanje v učnem procesu neenakopravno v primerjavi z ne romskimi sošolci. Zaradi številnih deficitov, ki jih romski učenci prinesejo iz okolja, v katerem odraščajo, že na začetku šolanja ugotavljajo, da se od svojih sošolcev razlikujejo in da imajo v primerjavi z njimi slabše možnosti za uspeh. Rezultati v šoli kažejo, da je le majhen odstotek romskih učencev, ki jim uspe šolanje zaključiti uspešno in brez ponavljanja razredov (Tancer, 2003).

3.6.2 Neustrezne bivalne razmere

Dejavnik, ki izrecno vpliva na omejenost Romskih otrok pri izobraževanju so njihove bivalne razmere. Zaradi slabe oskrbljenosti z elektriko in pomanjkanjem vode so izobraževalne možnosti Romskih otrok nezadovoljive. Neenakovredne možnosti se kažejo v nezmožnosti uporabe računalnika (ki je danes pomemben učni pripomoček), ker si ga zaradi slabega ekonomskega stanja romske družine niso zmožne privoščiti, interneta, ali preproste luči ob pomoči katere bi otrok lahko delal nalogo in se učil, ko se stemni. V nasprotju s svojimi sošolci se otroci številnih romskih družin ne morejo niti umiti ali imeti zasebnosti lastne sobe, v nekaterih primerih celo postelje, saj brez vodne in električne napeljave živijo v premajhnih stanovanjih s številnimi brati in sestrami. Mnogi otroci se pozimi ne morejo niti pogreti, kaj šele, da bili zmožni opravljati šolske naloge v takih pogojih (Amnesty International, 2011).

Obsežna longitudinalna - transversalna raziskava v Prekmurju, kjer je položaj Romov v Sloveniji najboljši je pokazala, da ima svojo sobo le 18 odstotkov romskih otrok, svojo posteljo pa 64,5 odstotkov.

Po Tancerju (2003) ima primerne delovne pogoje za učenje le 26,5 odstotkov romskih otrok, 39,4 odstotka otrok živi v zadovoljivem učnem okolju, kar 33,6 odstotkov romskih učencev pa živi v neprimernih bivanjskih in učnih razmerah. Od tega skupno v ne elektrificiranih domovih živi 7 % romskih otrok, ki obiskujejo šolo.

Slika 1: Romsko naselje na Dolenjskem (vir: <https://www.delo.si/novice/slovenija/zupani-so-odgovorni-za-zdravje-romov-293420.html>)

3.6.3 Vpliv okolja na izobrazbo

Otrok se rodi v objektivno družbeno okolje in sam še ni sposoben kritično razmišljati, sprejeti družbenih vrednot in norm ali uporabljati ustreznih simbolov, kot je jezik. Otrok se skozi primarno socializacijo teh spretnosti nauči iz intimnega kroga ožje družine. Norme, vrednote in simboli, ki so značilni za skupnost, katere pripadnik je otrok bo kot svoje prevzel tudi sam (Berčon, 2004).

Romskim otrokom so zato vsiljene vrednote izobrazbe njihovih staršev in bližnjih sorodnikov ali sosedov, ki jih prevzamejo tudi sami. Glede na to, da je pri Romih v večini prisotna brezposelnost in nizka izobrazba se slednji vrednoti prenašata iz generacije v generacijo. Za romske otroke zato domače okolje predstavlja oviro pri izobraževanju. "Otroci v zaostalem

okolju niso deležni dovolj spodbud za svoj razvoj oziroma se njegove sposobnosti ne razvijajo tako, kot bi se, če bi bil deležen ustreznih in pravočasnih spodbud” (Berčon, 2004:57).

Pomemben dejavnik, ki ga moramo upoštevati je izobrazba staršev. Po raziskavi 15,7 % romskih staršev ni obiskovalo osnovne šole, 71 % pa je ni zaključilo. Le 10,3 % romskih staršev ima zaključeno osnovno raven izobraževanja.

Pomanjkanje izobrazbe posledično vodi v slabo poklicno strukturo. Iz longitudinalno - transverzalne raziskave je razvidno, da je kar 89 % Romov nekvalificiranih delavcev. Ker nekvalificiranost običajno vodi v brezposelnost je med Romi kar 56 % brezposelnih. Zaradi brezposelnosti staršev otroci ne odraščajo v pogojih, ki bi za učence bili ustrezni. Na njihovo izobrazbo in intelektualni razvoj vpliva tudi kulturni standard bivanjskega prostora, ki je pa pri Romih zelo nizek, saj razen radia in občasno televizije drugih elektronskih naprav nimajo. (Tancer, 2003)

3.6.4 Revščina

Revščina močno vpliva na izobraževanje romskih otrok. Nizek socialekonomski položaj vodi v številne posledice, ki jih je navedla Mikuš-Kos (1999:91):

- Manj ukvarjanja z otrokom.
- Manj učnih spodbud, manj knjig in drugih kulturnih dobrin v domu.
- Manj stika s kulturnimi dogajanja in dobrinami zunaj doma.
- Manj dodatnega zunajšolskega izobraževanja.
- Manj pomoči ob šolskem neuspehu.
- Manj vključenosti v različne prostočasne dejavnosti, ki širijo obzorje, znanje in razvijajo socialne in druge veščine.

Revščina, ki se kaže na pomanjkanju ali slabem stanju šolskih potrebščin, izostanku od kosila ali malice, nezmožnosti udeležitve plačljivih dejavnosti, kot so izleti ali šola v naravi, vodi v pomanjkanje motivacije in psihosocialne primanjkljaje.

Zaradi revščine se spremeni tudi lestvica vrednot, kjer izobrazba nima velikega pomena, saj je prioriteta preživetje in shajanje iz dneva v dan. Revščina zato vpliva na slabši učni uspeh že zaradi konflikta vrednot in pomanjkanja spodbude, pa tudi zaradi ekonomskih vzrokov.

Romski starši Niso otroku zmožni priskrbeti inštruktorja ali računalnika, v nasprotju z ne romskimi starši. Zaradi socialno-ekonomskega položaja romske družine, se otrok počuti prikrajšan na vseh področjih, kar vodi v sramovanje samega sebe in občutke manjvrednosti. (Berčon, 2004)

3.6.5 Ovire romskih otrok pri izobraževanju

3.6.5.1 Neustreznost primarne socializacije

“Kulturo determinira celost priučenih načinov obnašanja, čustvovanja, vrednostnih sistemov in prepričanj, pa tudi pridobivanja dobrin in znanja, ki so značilni za določeno družbeno skupino in se prenaša iz generacije v generacijo” (Tancer, 1994: 93).

Vzgoja romskih otrok se bistveno razlikuje od vzgoje njihovih ne romskih vrstnikov. Romska vzgoja je znana po tem, da je predvsem bolj preprosta, pomembnejša vrednota od izobrazbe je delo, saj je le-to večinoma vir dohodka v romskih družinah in jim je veliko bližje kot izobrazba. Romski otroci glede socialne izobrazbe doživljajo neke vrste “vzgojno zanemarjenost” (Berčon, 2004). To je pojav, ko dobiva otrok v nekem okolju premalo primernih vzgojnih vplivov, premalo pozitivnih socialnih in kulturnih dražljajev, kot je to navada v nekem okolju” (Bergant, 1973: 12-13). Posledica tega je, da otrok ne razvije številnih veščin in se ni sposoben vključiti v okolje, zaradi duševne zanemarjenosti. Otroci, ki niso ustrezno uvedeni v kulturno in socialno življenje se skozi procesa sekundarne in terciarne socializacije soočajo s trajno duševno nerazvitostjo (Berčon, 2004). Vzgojna zanemarjenost se ne kaže vedno v zapostavljanju otroka, v romski vzgoji včasih preprosto pomeni, da vzgoja in njeni izzivi poteka v socialno nezahtevnem okolju. Težko se vključijo v širše okolje, šolo, ki jim zaradi zahtevnosti, ki je doma niso bili vajeni predstavlja prevelik zalogaj. Romski otroci, ki v času primerne socializacije od staršev niso prevzeli ustreznih vrednot in vzgojnih vzorcev, nosijo posledice skozi celo življenje, tudi terciarno socializacijo, kjer se problem ponovi z novo generacijo. Šola je sicer institucija, ki omogoča enakovredno izobrazbo otrok vseh slojev, vendar imajo otroci višjih slojev pri izobraževanju prednosti. Učenci, ki prihajajo iz nižjih slojev namreč v primarni socializaciji niso soočeni z ustreznimi vrednotami, normami, vedenjskimi vzorci in načini izražanja. Vzemimo za primer elaborativni kod, v katerem poteka pouk v šolah. Otroci nižjih slojev, zaradi nižje izobrazbe in družbenega standarda staršev z njim do vstopa v šolo niso soočeni in imajo zato težave pri izražanju ali celo sledenju pouka. Restrektivni kod, ki so ga vajeni iz domačega okolja, jim v tem primeru pri izobraževanju dela težave, saj izražanje v njem ni zaželeno, posledično

dosegajo otroci, ki ga uporabljajo tudi slabše učne uspehe. Romski otroci so rojeni v precej drugačno kulturo kot neromski otroci. V času primarne socializacije sprejemajo druge vrednote in norme, ki pogosto niso v skladu s šolskimi (Berčon, 2004). Ko se s šestimi leti soočijo s sekundarno socializacijo in vrednotami ter normami, ki jih predstavlja pogosto pride do konflikta vrednot. Pri tako majhnem otroku lahko slednje povzroči odpor do izobraževanja in upad motivacije. Posameznik zato izobraževanje vrednoti drugače, nižje in dosega slabše rezultate, kljub enakovrednim inteligenčnim sposobnostim svojih vrstnikov (Krajnc, 1977).

Težave in konflikti vrednot, ki jih romski otroci doživljajo zaradi neustrezne primarne socializacije so vezane predvsem na izražanje in vedenje. Zaradi knjižnega jezika, s katerim se v nekaterih primerih tedaj srečajo prvič, jim verbalno izražanje predstavlja veliko oviro. Prav tako se razlikujejo predstave o ustreznem vedenju. Vedenje, ki je bilo ustrezno ali tolerirano v domačem okolju, je v šolskem nedopustno ali celo kaznovano, zato so romski otroci velikokrat prikazani kot podivjani in neprilagojeni (Berčon, 2004).

3.6.5.2 Jezik

Knjižni jezik predstavlja za romske otroke velike ovire, saj ga ob vstopu v osnovno šolo le redko obvladajo. Težave imajo pri spolih, dvojini, velikokrat jim že tvorjenje preprostega stavka dela težave in so odgovarjati zmožni le s posameznimi besedami (Stvarnik, 1998).

Zaradi odraščanja v drugačni kulturi z slovenskim knjižnim jezikom do prihoda v šolo praktično nimajo stika. Za razvijanje kulturnih posebnosti in jezika zunaj meja romskega naselja imajo malo spodbude, zaradi slabe izobrazbe in pismenosti staršev ter ostalih oseb iz svojega okolja. Slovenski jezik Romi uporabljajo predvsem za praktične namene, v formalnem izražanju pa se ne znajdejo, kar za otroke predstavlja veliko oviro pri vzgojno-izobraževalnih procesih. Težave pri šolanju se kažejo predvsem pri branju in govorjenju: "Romski otroci imajo skromen besedni zaklad, šibko jezikovno izraznost, poleg tega pa so v tujem okolju nesproščeni in zato v odprtem dialogu niso uspešni" (Berčon, 2004:68) .

Nerazumevanje vsebine, navodil, in vprašanj romskemu otroku predstavlja oviro in uspeh pri izobraževanju skorajda onemogoči. Že omejena zmožnost posega v pouk, postavljanja vprašanj ali vključitve v debato reducira otrokove možnosti osvojenja vsebin, ki se od njega zahteva. Tudi v primeru, da otrok snov obvlada zaradi dodatnega učenja ali pomoči, pa to znanje v tujem jeziku, ki mu ga predstavlja slovenščina težko dokaže. Zaradi začaranega kroga utesnenosti, s katerim se soočajo romski otroci, jih večina obupa, dobi odpor do izobraževanja, izgubi motivacijo, so zadržani in se komunikacije izogibajo zaradi omejenosti

pri jeziku in so v šoli nesproščeni. Obveljajo za manj sposobne kot pa dejansko so (Škof, 1991).

3.6.5.3 Motivacija in spodbujanje

Ključna komponenta za šolski uspeh je motivacija. Je temelj vseh nadaljnjih ambicij, aspiracij in percepcije posameznika samega. Izoblikovanje izobrazbe kot vrednote in posledično motivacije, je v največji meri odvisno od izobrazbe in stališč staršev ter njihovega družbenega (vključno ekonomskega) statusa. Dokazano je, da starši z višjo izobrazbo in družbenim statusom otroke spodbujajo in motivirajo k višji izobrazbi in uglednejšemu poklicu, medtem ko starši nižje izobrazbe in statusa otroke usmerjajo k nižji izobrazbi in čim hitrejšemu (a nižjemu) zaslužku (Krajnc 1977). Ne le, da romski otroci s strani staršev niso deležni motiviranja za dober učni uspeh, ampak se starši v otrokove šolske zadeve pogosto niti ne vtikajo. Vzroki za to so različni, najbolj pogost je seveda nelagodnost zaradi diskriminacije in slabšega ekonomskega stanja, ki se kaže na njihovem izgledu, po čem od pripadnikov drugih etničnih skupin močno odstopajo (Šiftar, 1970).

Zaradi odraščanja v okolju skrajno nizkega družbenega statusa, romski otroci nimajo aspiracij in motivacije za prihodnost, šolsko delo ali učne dosežke (Tancer, 1994).

“Manj spodbudno okolje, ne daje dovolj spodbud za otrokov vsestranski telesni, duševni in socialni razvoj.” (Berčon, 2004: 70). Ne romski starši nudijo že v predšolskem obdobju številne dobrine, kot so barvice, televizija, pobarvanke, svinčniki, slikanice, knjige, itd., ki pomagajo otroku pri razvoju motoričnih sposobnosti. Romski starši, ki so depriviligirani in ekonomsko nestabilni, pa si naštetega niso zmožni privoščiti, zato romski otrok pogosto ob prihodu v vrtec ali šolo ne ve držati in uporabljati niti svinčnika. Romski otroci so že v predšolskih letih manj motivirani za učenje novih veščin, kakor ne romski otroci, kar že pred vstopom v šolo reducira njihove možnosti uspeha. Zaradi nerazvitosti številnih veščin, ki jih ne romski otroci osvojijo že leta prej, imajo učitelji z Romi veliko več dela, kar pogosto povzroči izgubo motivacije in potrpljenja tudi pri njih samih (Berčon, 2004).

Jezikovni deficit je pogosto faktor prehitrega in enostranskega obsojanja, zaradi katerega romske otroke napotijo v osnovno šolo s prilagojenim programom (Tancer, 2003).

3.6.5.4 Predsodki in diskriminacija

Otroška odkritost je znana po svoji neposrednosti in romski otroci so pogosto žrtev diskriminacije in obsojanja ob vstopu v vrtec ali osnovno šolo, ki je večinoma njihov prvi stik

z ne romskim okoljem. Ne romski otroci iz svojega okolja prinesejo številne predsodke o Romih. Romi izstopajo tudi zaradi vidnega slabega ekonomskega položaja, ki se kaže na kakovosti obleke in šolskih potrebščin, neudeležnosti v plačljive dejavnosti in slabi prehrani. Vrstniki svojih romskih sošolcev ne sprejemajo. Romi so žrtev posmehovanja, žaljenja in zaničevanja. Preostali razred jih ne dojema kot del skupnosti in jim daje zničevalni občutek manjvrednosti. Romski otroci se zato izogibajo skupnim dejavnostim in druženju, običajno celo sedijo v zadnjih klopih, kjer so ločeni od ostalega razreda. Takšna diskriminacija hudo škoduje samopodobi, romski otroci se počutijo nezaželeni, grdi, zanemarjeni, se sramujejo svojega porekla in se bojijo izpostavljanja. Romi se pri prenašanju diskriminacije med seboj razlikujejo. Predvsem fantki se pogosto zoperstavijo verbalnemu, ali celo fizičnemu nasilju, kar pa vodi v nadaljnjo stigmatizacijo, da so Romi agresivni, medtem ko se za nasilje ne romskih otrok šole zmenijo opazno manj (Berčon, 2004).

S predsodki tako učitelji kot tudi učenci pokažejo, da je njihova etnična skupina zmogljivejša in večvredna. "Predsodki so mehanizem za ohranjanje samo zadovoljive lastne skupine tako, da ta omejuje oz. preprečuje intelektualni razvoj pripadnikov manjšine s sistematičnimi sporočili manjvrednosti" (Urh, 2012: 17). Učitelji uporabljajo stereotipe in samoobrambo Romov proti diskriminaciji kot upravičilo za predsodke in dvojne standarde (Berčon, 2004). Romski učenci niso le žrtev poniževanja svojih vrstnikov, ampak jih redno diskriminirajo tudi učitelji in vzgojitelji. Slednje vodi v usmerjanje popolnoma inteligenčno sposobnih otrok v šole s prilagojenimi programi. Iz učiteljskega kadra se vrstijo izgovori za tovrstno diskriminacijo z izjavami kot: "Romski otroci so nesposobni za matematiko, "Romski otroci ovirajo pouk in onemogočajo Ne Romom normalno delo" in "Romi raje rišejo, saj se tako ali tako ne bodo naučili pisati" (Berčon, 2012:17). Romski otroci so zaradi stereotipov, diskriminacije in nasilja nad njimi prikrajšani ustrezne izobrazbe in pogosto označeni kot manj sposobni in agresivni (Berčon, 2004).

3.7 ROMI IN ZDRAVSTVO

3.7.1 Zdravstvo in družbena neenakost

Zdravstveno stanje in družbena neenakost sta med seboj močno povezana. Raziskave namreč kažejo, da imajo ljudje z nižjim socialno-ekonomskim statusom krajšo življenjsko dobo in je med njimi večji porast številnih obolenj. Zaradi hitrega razvoja tehnologije, napredkov v znanosti in nazadovanja medsebojnega sodelovanja v družbi se dostop do osnovnih zdravstvenih dobrin lahko omeji za nekatere družbene skupine, kar pa vodi v družbeno neenakost v zdravju. Bistven del neenakosti v zdravju so strukturni dejavniki in življenjske razmere, ki jih poznamo tudi kot socialne determinante zdravja (Stanojević-Jerković, 2018).

Zaradi dejavnikov kot so revščina, slabo ekonomsko stanje, brezposelnost, slaba izobrazba neustrezne bivalne razmere, diskriminacija, socialna izključenost in neustrezna prehrana, je za Rome značilno pogostejše obolevanje in skrajno slabo zdravstveno stanje (Horvat Muc, 2018).

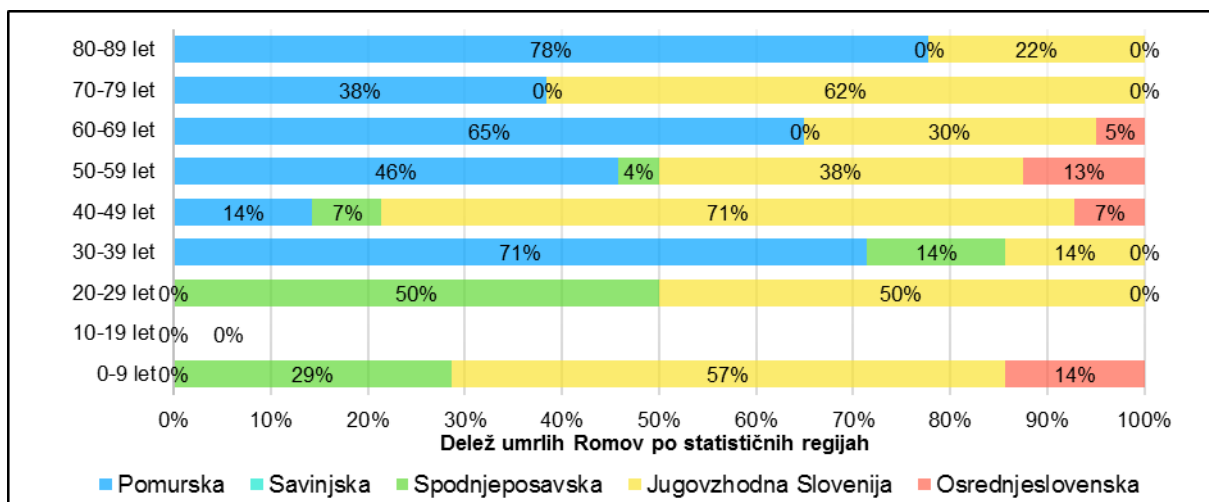
Rezultati zdravstvenih raziskav kažejo, da so Romi v slabši v zdravstvenem stanju, kot večinska skupina (Zakrajšek, Krajnc-Nikolić, 2018).

Bivalne razmere so ključni dejavnik, ki povzroča zaplete pri zdravju. Romi ne obolevajo le zaradi zdravju-škodljivemu okolju (brez ogrevanja, vode, plesen,...), ampak tudi zaradi slabih prometnih povezav, ki jim dostop do zdravstvenih ustanov le redko omogočajo. Skupino posameznikov, ki zaradi bivalnih okoliščin ali življenjskega sloga nezdravim okoliščinam še posebej izpostavljena, a do zdravstva ne morejo dostopati imenujemo t. i. siva populacija. Romi so ena izmed redkih etničnih skupin, ki so še vedno pripadniki sive populacije in na splošno ranljivih skupin. Stanojević-Jerković (2018:18) navaja najpogostejše vzroke njihove ranljivosti, kar se tiče zdravja, ki pa so: geografska oddaljenost od zdravstvenih ustanov, dolge čakalne dobe, finančne ovire, vključno z doplačili za zdravstvene storitve, ter pomanjkanje strokovnega kadra (zlasti na področju duševnega zdravja). Zdravstveni sistem se slednjim oviram ne prilagaja, kar vodi v še dodatno omejitev na področju zdravja za Rome (Stanojević-Jerković, 2018).

3.7.2 Umrljivost Romov

Umrljivost Romov se od umrljivosti pri večinski populaciji drastično razlikuje. Na Nacionalnem inštitutu za zdravje so izvedli raziskavo Prikaz koriščenja zdravstvenih storitev

Romov v sistemu zdravstvenega varstva Slovenije. Rezultati raziskave so pokazali, da je povprečna življenjska doba romskega moškega 48 let, kar je kar 26 let manj od povprečne življenjske dobe ne romskega moškega. Romske ženske živijo nekoliko dlje in v povprečju dosežejo starost 63 let, kar pa je še vedno 18 let manj kot ženske. Tudi odstotek prezgodnje umrljivosti je precej večji od povprečja Slovenije. Slednje znaša 19 %, romski delež prezgodnje smrtnosti pa je 69 %. Raziskava je pokazala tudi, da je standardizirana stopnja umrljivosti, za raziskovana obdobja oz. leta kar dvakrat večja od slovenskega povprečja v starosti do 65 let. Pri romskih dojenčkih do 1 leta starosti je bila umrljivost štirikrat višja od ne romskih dojenčkov, pri otrocih od 1. do 4. leta pa je umrljivost Romov kar sedemkrat višja od umrljivosti ne romskih otrok. Po štiridesetem letu starosti, umrljivost pri Romih skokovito narašča in je štirikrat večja od slovenskega povprečja (Zakrajšek, Krajnc-Nikolić, 2018) .

Slika 2: Starostno specifična stopnja umrljivosti med romskim prebivalstvom Slovenije po statističnih regijah (stopnja na 1000 prebivalcev), 2012–2014.

Starostna skupina	Romi, 2012-2014			Celotno prebivalstvo, 2012-2014			p-vrednost	
	Število umrlih	Število oseb v populaciji	Stopnja umrljivosti	Število umrlih	Število oseb v populaciji	Stopnja umrljivosti		
Do 1 leta	4	456	8,77	137	65315	2,10		
1-9	3	3963	0,76	53	556049	0,10		
10-19	0	3480	0,00	99	568475	0,17		
20-29	2	5895	0,34	337	760528	0,44		
30-39	7	2856	2,45	642	928419	0,69		
40-49	14	2325	6,02	1510	908641	1,66		
50-59	24	1812	13,25	4659	916531	5,08		
60-64	12	615	19,51	4009	407462	9,84		
65 in več	30	822	36,50	46031	1065285	43,21		
Standardizirana stopnja umrljivosti ¹ (od 0 do 64 let)	355,87			223,93				0,0002
Standardizirana stopnja umrljivosti (65 let in več)	3649,63			4321,01				0,344

¹ Starostno standardizirana stopnja umrljivosti je metoda direktne standardizacije, kjer se izračun stopnje umrljivosti na 100.000 prebivalcev, razdeljen po petletnih starostnih skupinah, umeri s preračunom na standardno populacijo, kar izniči razlike v populaciji glede starosti prebivalstva posameznih držav/regij/teritorija. Ta postopek omogoči neposredno primerjavo stopenj umrljivosti po posameznih populacijah, ne glede na razlike v starostni strukturi prebivalstva posamezne države ali različnih skupin prebivalstva (Vir: Zdravstveni statistični letopis Slovenije 2016, NIJZ). Standardizirano na ESP 2013.

Slika 3: Stopna umrljivosti

3.7.3 Pogosta obolelost Romov

Raziskava Nacionalnega inštituta za javno zdravje je pokazala, da je glede na bolnišnične obravnave obolelost Romov dvakrat višja. Še posebej od splošnega povprečja odstopajo romski dojenčki, pri katerih je obolelost 3.5 krat višja, v primerjavi z ne romskimi dojenčki. Pri otrocih starosti od 1. do 2. leta je obolelost 2.6 krat višja od obolelosti njihovih ne romskih vrstnikov. Hospitalizacija Romov je v Pomurski regiji 2,4 krat večja v primerjavi s celotnim prebivalstvom regije, v Spodnjiesavinski regiji pa dvakrat večja. zaradi večje stopnje obolelosti, je v romski skupnosti tudi uporaba zdravil večja od ne romske kar za 9 %. Pri Romih je raziskava pokazala kar 188 odstotkov večjo uporabo zdravil skupine P, pri zdravilih dihal 98 odstotkov in pri zdravilih za zdravljenje infekcijskih obolenj 50 % večjo porabo v primerjavi z ne romskim prebivalstvom (Zakrajšek, Krajnc-Nikolič, 2018).

3.7.4 Rodnost Rominj

Številne analize kažejo, da Rominje povprečno rojevajo veliko prej kot ne romske posameznice. Skoraj dve tretjini prvih porodov pri Rominjah namreč potekata med 15 in 24 letom starosti. Od tega je 24 % porodov pri dekletih v starostni skupini do 19 let, v skupini od 40 do 45 let pa le en %. Povprečna starost Rominj ob prvem porodu 5 let nižja, kot pri

ženskah ostalega prebivalstva. Tudi stopnja rodnosti je pri Rominjah višja, saj znaša 2,75, slovensko povprečje pa je 1,58. Po rodnosti najbolj izstopata jugovzhodna Slovenija in Spodnjesavinjska regija, ki pa sta glede na življenje Romov tudi najmanj razviti. V romskih družinah še vedno v večini velja patriarhat in uporaba kontracepcije, še posebej kontracepcijskih tablet velja za tabu. Rominje imajo negativen odnos in odpor do ginekologov in so sramežljive glede reproduktivnega zdravja (Zakrajšek, Krajnc-Nikolič, 2018). Ker kontracepcija v romski skupnosti ni dobro sprejeta, se Rominje zatekajo k drugim alternativni - splavu, ki je tudi najbolj uporabljano sredstvo kontracepcije med Rominjami. Tehnikam svetovanja ali specialističnih pregledov zaradi slabe izobrazbe ne zaupajo in se jih ne poslužujejo. Zaradi velikega števila rojstev in splavov skozi življenje, včasih v tako mladih letih, da telo na to še ni dovolj pripravljeno, je zdravje Rominj zelo slabo. Med vzroke za višjo rodnost Rominj lahko štejemo tudi slabšo izobrazbo in njihov zatiran položaj v družbi. Veliko pravic jim ni poznanih in zato glede zatiranja ne morejo storiti veliko (Urh, 2011).

4 EMPIRIČNI DEL

4.1 ANKETA

4.1.1 Vzorec

Anketni vprašalnik so reševali učenci Osnovne šole Tišina. Anketiranje je bilo izvedeno v Pomurju, kjer je socialni položaj Romov boljši kot drugod po Sloveniji, temu primerni so tudi rezultati. Osnovna šola ima pogodbo s starši glede soglašanja z anketnimi vprašalniki, na katere odgovarjajo njihovi otroci, zato nadaljnjo soglašanje staršev ni bilo potrebno. Anketirance sem razvrstila na dve skupini in sicer na romske in ne romske otroke.

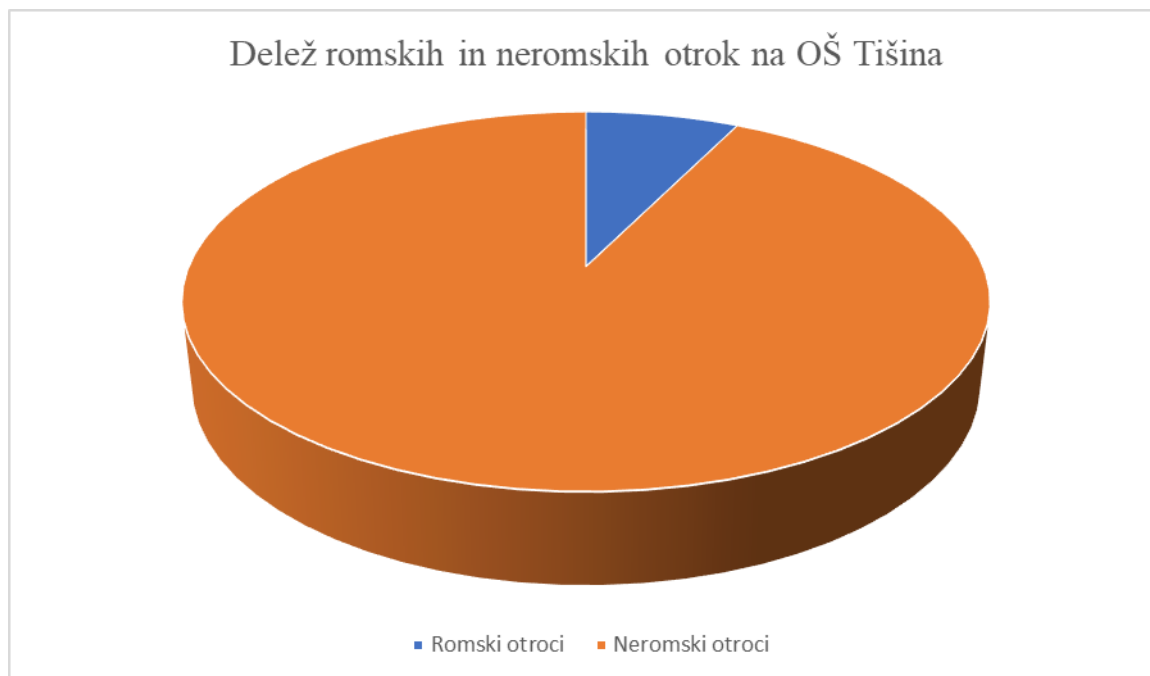
Skupina anketiranih otrok je obsegala učence od petega do vključno z devetim razredom, torej od desetega do štirinajstega, oziroma petnajstega leta starosti. Anketiranih je bilo skupno 123 otrok, od tega 9 romskih in 114 ne romskih otrok. Do razlike v številu je prišlo, ker so Romi na šoli v manjšini, prav tako šolski sistem enega romskega otroka enači z dvema ne romskima otrokoma, zato je njihovo število po razredih omejeno.

Anketiranje je bilo izvedeno med 13. in 18. februarjem 2020, pri razrednih urah, izvajala jo je šolska svetovalna delavka. Ker vse otroke in njihovo poreklo pozna, je po končanem anketiranju posebej označila vprašalnike, ki so jih reševali romski otroci. Na ta način se je izognila nepotrebnim diskriminacijam, sama pa sem lahko vprašalnike romskih in ne romskih otrok obravnavala ločeno.

V anketnih vprašanjih sem se osredotočila na teme šolskega uspeha, vrednot, diskriminacije, revščine, brezposelnosti, mentalnega zdravja in zapostavljenosti. Pri analizi odgovorov moramo upoštevati, da je odgovarjanje tovrstnih vprašanj neprijetno za nekatere otroke, zato nekatera vprašanja niso bila odgovorjena iskreno, nekatera pa so ostala neodgovorjena. Slednjih nisem analizirala in sem jih obravnavala kot neveljavne. Čeprav je vzorec anketiranih romskih otrok zaradi objektivnih razlogov veliko manjši kot neromskih, je zaradi teme raziskave pomembno mnenje vsakega izmed vprašanih romski otrok.

4.2 ANALIZA ANKETE

Anketo je reševalo 123 otrok, od tega 9 romskih otrok in 114 ne romskih otrok. Ne romski otroci so na šoli v veliki večini, zato je temu primeren tudi vzorec.

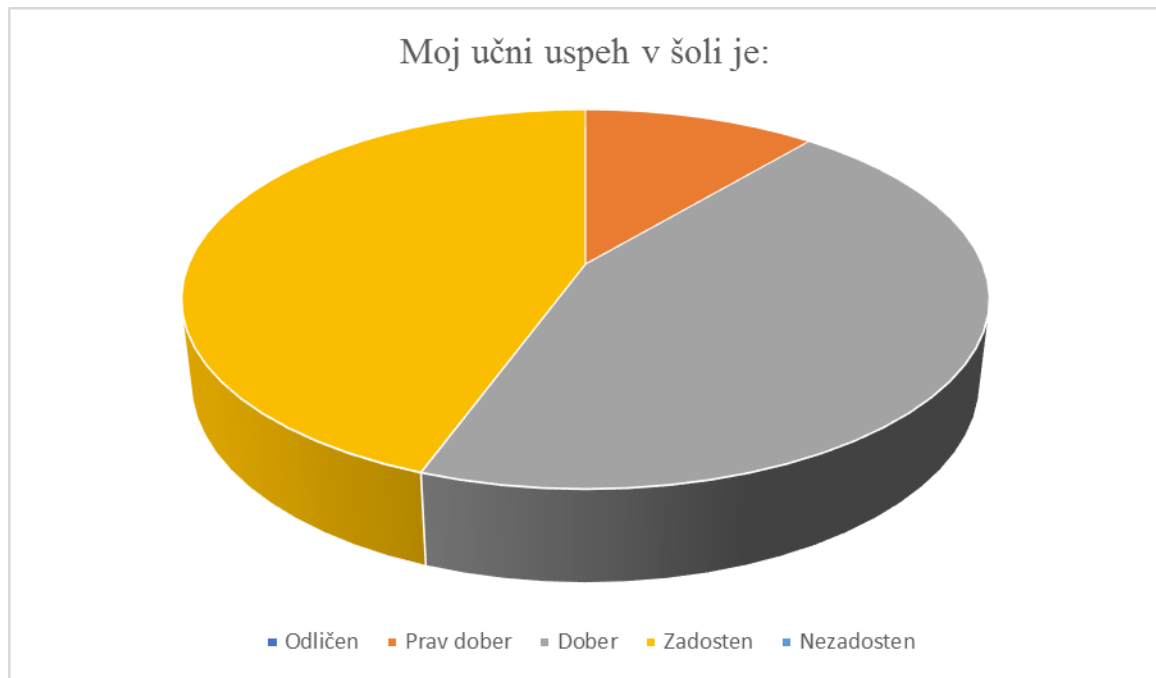
Slika 4: Delež romskih in ne romskih otrok na OŠ Tišina

4.2.1 Analiza prvega anketnega vprašanja

Prvo anketno vprašanje se je glasilo: »Moj učni uspeh v šoli je,« anketiranci so izbirali med odgovori a) Odličen, b) Prav dober, c) Dober, d) Zadosten in e) Ne zadosten.

4.2.1.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Pri romskih otrocih odgovora a) Odličen ni bilo. En otrok, oziroma 11.11 % otrok je imelo prav dober uspeh, odgovor c) Dober uspeh so izbrali štirje otroci (44.44 %), enako je veljalo za zadosten uspeh. Kot nezadostno svojega šolskega uspeha ni opredelil noben otrok.

Slika 5: Analiza odgovorov prvega anketnega vprašanja – romski otroci

Tabela 1: Učni uspeh v šoli – romski otroci

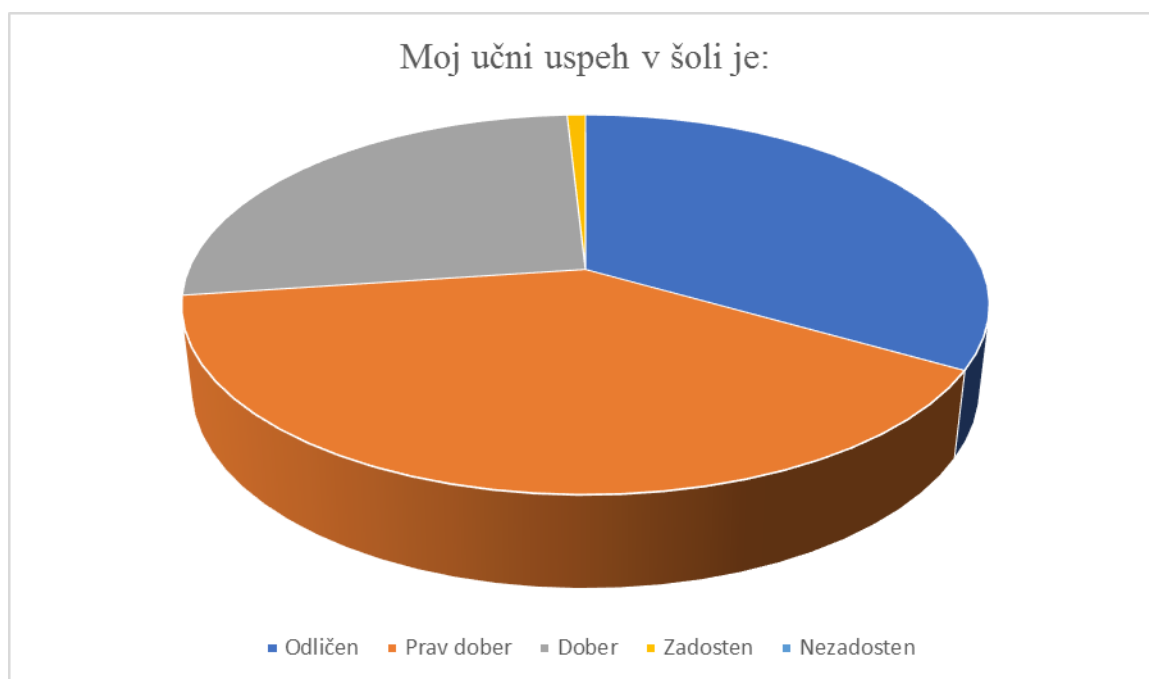
Moj učni uspeh v šoli je:

Odličen	0
Prav dober	1
Dober	4
Zadosten	4
Nezacosten	0

Odgovori so bili pričakovani, saj imajo romski otroci v povprečju slabši učni uspeh od ne romskih otrok. Slednje je posledica težav pri razumevanju in izražanju zaradi drugačnega jezika in lestvice vrednot, saj pri Romih izobrazba ni bistvena prvina, ampak jo zaradi revščine zamenjajo druge, bolj praktične vrednote. Slabši učni uspeh je na rezultatih ankete dobro razviden, saj nobeden od anketiranih otrok ne dosega odličnega šolskega uspeha. Tudi percentil prav dobrega uspeha je majhen (le 11,11 %), prevladujeta pa dober (44,44 %) in zadosten (44,44 %) uspeh, ki sta pri otrocih v manjšini.

4.2.1.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Pri ne romskih otrocih je odličen šolski uspeh imelo 38, oziroma 33,33 % otrok. Odgovor b) Prav dober uspeh je izbralo 45 otrok, oziroma 39,5 % otrok. 30 otrok (26,3%) je izbralo dober šolski uspeh, zadosten uspeh je imel le eden otrok. Ne zadostnega uspeha tudi pri skupini ne romskih otrok ni bilo.

Slika 6: Učni uspeh v šoli – ne romski otroci

Tabela 2: Učni uspeh v šoli – ne romski otroci

Moj učni uspeh v šoli je:

Odličen	38
Prav dober	45
Dober	30
Zadosten	1
Ne zadosten	0

Rezultati prvega vprašanja pri ne romskih otrocih so bili pričakovani, saj imajo ne romski otroci bistveno boljši učni uspeh v primerjavi z romskimi otroci. Zaradi obvladanja elaborativnega koda, ustreznega obnašanja in lestvice vrednot, kjer zaseda izobrazba visoko mesto, so ne romski otroci pri procesu izobraževanja v prednosti. Slednje se kaže v učnem uspehu, saj je izmed anketirancev kar 38 otrok (33,33 %) imelo odličen šolski uspeh, 45

učencev (39,5 %) prav dober in 30 (26,3 %) otrok dober uspeh. Zadostni uspeh je izmed 114 ne romskih otrok imel le eden učenec (0,9 %).

V primerjavi z romskimi otroci je šolski uspeh ne romskih otrok veliko boljši. 33,33 % ne romskih otrok je imelo odličen šolski uspeh, medtem ko je pri romskih otrocih percentil odličnih 0 %. Tudi prav dober uspeh je pri ne romskih otrocih za 28,39 % bolj pogost. Pri ne romskih otrocih sta najbolj pogosta odličen in prav dober učni uspeh, medtem ko sta pri romskih najbolj pogosta učna uspeha dobri in zadosten. Dobri učni uspeh je pri romskih otrocih višji za 18,14 %, zadostni učni uspeh pa kar 43,54 %.

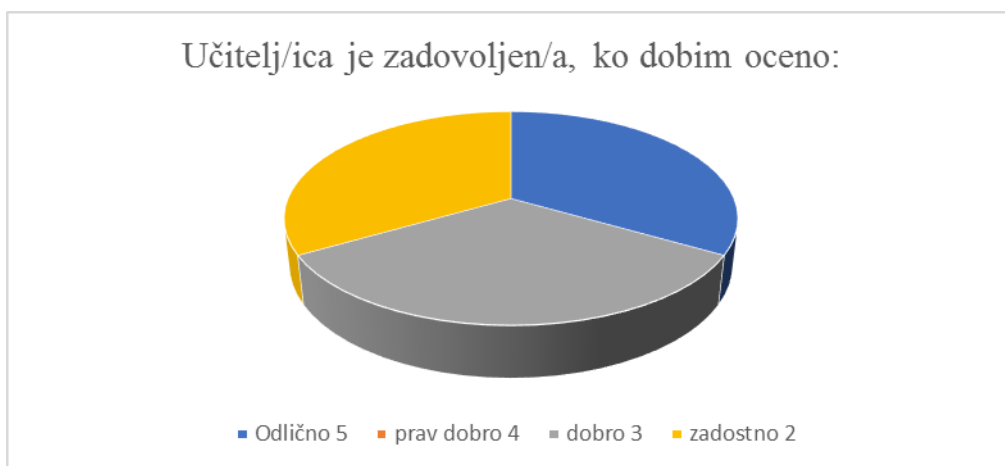
Podlaga za razliko v učnih uspehih je razlika v vrednotah. Romski otroci odraščajo v okolju, kjer izobrazba ni primarnega pomena, prav tako v večini nimajo izobraženih družinskih članov, ki bi jih pri izobrazbi spodbujali, jim pomagali in jih usmerjali. Tudi v šoli so romski otroci zaradi stereotipiziranja, stigmatizacije in diskriminacije dojemani kot manj sposobni s strani učiteljev, vzgojiteljev in ne romskih sošolcev. Prepričanje okolice ponotranjijo in tudi sami za izobrazbo izgubijo interes, v svoje sposobnosti pa dvomijo.

4.2.2 Analiza drugega anketnega vprašanja

Drugo anketno vprašanje je bilo: »Učitelj/ica je zadovoljen/na, ko dobim oceno:«
Otroci so izbirali med odgovori: a) 5, b) 4, c) 3 in d) 2.

4.2.2.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Odgovor a) (odlično) 5 so izbrali trije romski otroci, enako je veljalo za oceni (dobro) 3 in (zadostno) 2. Ocene 4 (prav dobro) ni izbral noben otrok.

Slika 7: Analiza odgovorov romskih otrok na drugo anketno vprašanje

Tabela 3: Analiza odgovorov romskih otrok na drugo anketno vprašanje

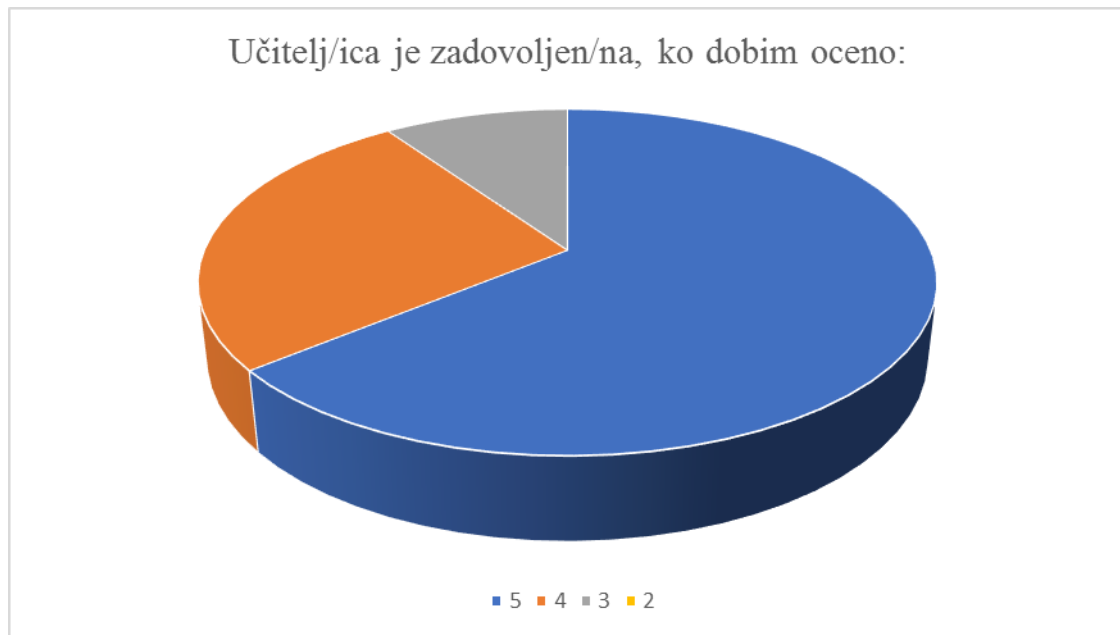
Učitelj/ica je zadovoljen/na, ko dobim oceno:

5	3
4	0
3	3
2	3

Rezultate sem v večini predvidevala, presenetilo me je le, da so oceno 5 izbrali kar trije otroci. Pričakovala sem, da bodo izbirali predvsem med ocenama 2 in 3, saj v šolah za Rome veljajo nižja pričakovanja kot posledica slabšega učnega uspeha. Da ocene 4 ni izbral nihče sem pričakovala, domnevam, da je kar 33,33 % romskih otrok izbralo oceno 5, ker je najvišja možna ocena in jo otroci enačijo z odobravanjem učiteljev. Rezultata 33,33 % za (dobro) 3 in (zadostno) 2 sta bila pričakovana, saj se učitelji pri romskih otrocih zadovoljijo že s pozitivno oceno.

4.2.2.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Pri ne romskih otrocih so se rezultati močno razlikovali od romskih otrok. Odgovor a) 5 je izbralo kar 73 otrok, oziroma 64,4 %. Oceno (prav dobro) 4 je izbralo 30 otrok, kar je 26,32 %, oceno (dobro) 3 pa 11 otrok (9,65 %). Ocene (zadostno) 2 pri tej skupini anketirancev ni izbral noben otrok.

Slika 8: Analiza odgovorov ne romskih otrok na drugo anketno vprašanje

Tabela 4: Analiza odgovorov ne romskih otrok na drugo anketno vprašanje

Učitelj/ica je zadovoljen/na, ko dobim oceno:

5	73
4	30
3	11
2	0

Odgovori na drugo vprašanje pri ne romskih otrocih so bili pričakovani. Od ne romskih otrok učitelji pričakujejo višje ocene in boljši nastop v šoli. Krepko več kot polovica otrok (64, 04 %) je potrdila, da učitelji od njih pričakujejo najboljše možne ocene in se z nižjimi rezultati ne zadovoljijo. Že prav dobro oceno, ki je visoko na šolskem uspehu in velja za dober dosežek je izbralo le 26,32 % otrok. Z oceno (dobro) 3 se na podlagi odgovorov pri ne romskih otrocih učitelji zadovoljijo le redko in sicer le v 9,65 %.

Rezultati drugega vprašanja so potrdili, da učitelji od ne romskih otrok pričakujejo višje rezultate kot pri romskih otrocih. Od Romov šole pričakujejo minimalne dosežke in jih spodbujajo manj, kar je posledica diskriminacije, saj nizka pričakovanja obsegajo le določeno etnično skupino. Z zadostnim uspehom se pri Romih učitelji zadovoljijo v 33,33 %, medtem ko pri ne romskih otrocih zadostna ocena ne pride v poštev, z njo se učitelji pri anketirancih niso zadovoljili v nobenem primeru. Ko gre za romske otroke so dobre in zadostne ocene

pričakovane v večjem percentilu kot pri ne romskih otrocih. Z dobrim uspehom se učitelji pri romskih otrocih zadovoljijo 23,68 % bolj pogosto kot pri ne romskih otrocih. Odličen uspeh pa je pri ne-Romih pričakovan 30,71 % bolj pogosto kot pri Romih. Tudi prav dobra ocena je pri ne-Romih kar v 26,32 % pogosteje pričakovana kot pri Romih.

Slednje vodi romske otroke v občutek manjvrednosti. Romi, ki nimajo učnih težav in so intelektualno enako sposobni kot njihovi ne romski vrstniki so že v prvih letih življenja zaradi nizkih pričakovanj prepričani, da so sposobni manj, kar vodi v slabši učni uspeh in manj uspeha v prihodnosti.

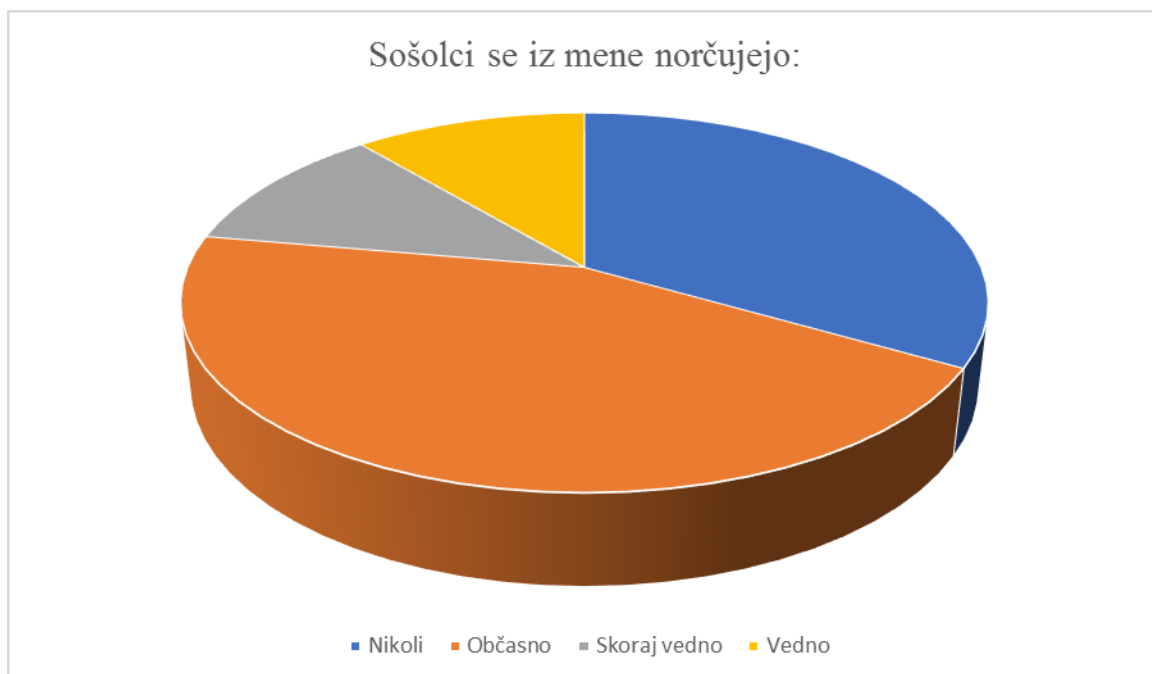
4.2.3 Analiza tretjega anketnega vprašanja

Tretje anketno vprašanje se je glasilo: »Sošolci se iz mene norčujejo:«

Anketiranci so izbirali med odgovori a) Nikoli, b) Občasno, c) Skoraj vedno in d) Vedno.

4.2.3.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Romski otroci so na tretje vprašanje v 33,33 % odgovorili z a) Nikoli. Odgovor b) Občasno so izbrali štirje otroci oziroma 44,44 % otrok. Odgovora c) Skoraj vedno in d) Vedno sta izbrala po en otrok (11,11 %).

Slika 9: Analiza odgovorov romskih otrok na tretje anketno vprašanje

Tabela 5: Analiza odgovorov romskih otrok na tretje anketno vprašanje

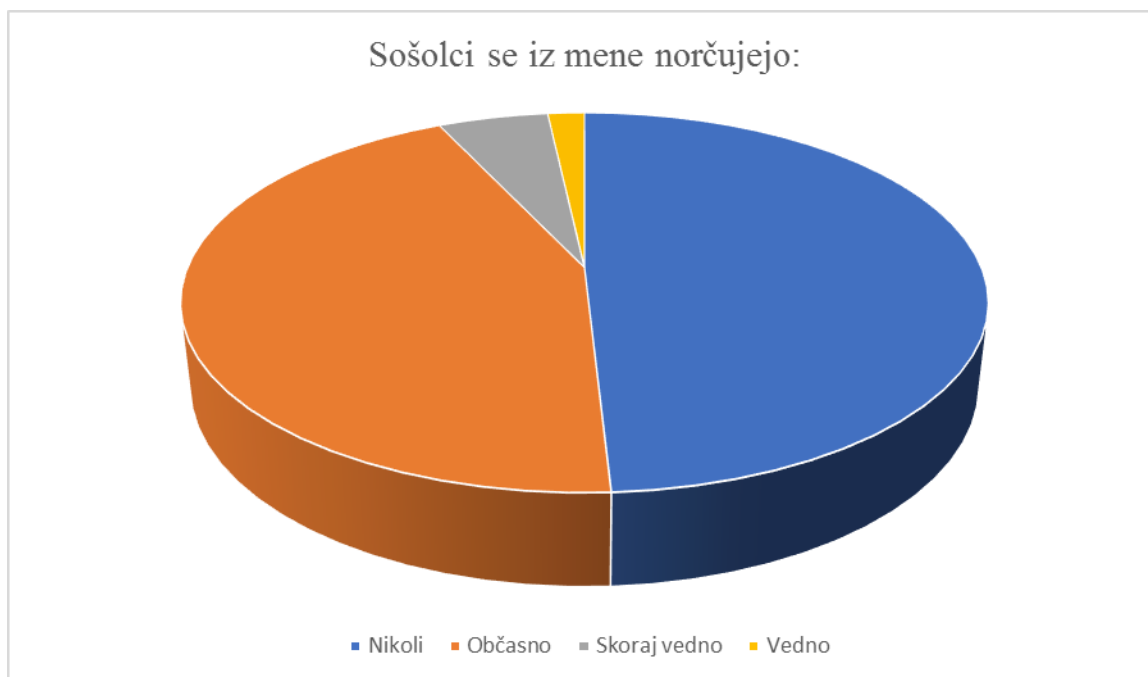
Sošolci se iz mene norčujejo:

Nikoli	3
Občasno	4
Skoraj vedno	1
Vedno	1

Odgovori niso bili kot sem pričakovala. Odgovora Vedno in Skoraj vedno sta se pojavila vsak le v 11,11 %, medtem ko je odgovor Občasno izbralo 44,44 % Romov in odgovor Nikoli 33,33 % romskih otrok. Predvidevala sem, da bodo romski otroci v večjem deležu izbirali odgovor Skoraj vedno ali celo Vedno.

4.2.3.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Odgovori ne romskih otrok so se nekoliko razlikovali od Romov. 56 ne romskih otrok (49,12 %) je na vprašanje odgovorilo z Nikoli in 50 otrok oziroma 43,8 6% z Občasno. Odgovor Skoraj vedno je izbralo 6 otrok, kar je zneslo 5,26 %, odgovor Vedno pa sta izbrala dva otroka oziroma 1,75 %.

Slika 10: Analiza odgovorov ne romskih otrok na tretje anketno vprašanje

Tabela 6: Analiza odgovorov ne romskih otrok na tretje anketno vprašanje

Sošolci se iz mene norčujejo:

Nikoli	56
Občasno	50
Skoraj vedno	6
Vedno	2

Rezultati odgovorov so bili pričakovani, saj so ne romski otroci procentualno manj pogosto žrtev verbalnega nasilja in zbadanja s strani sošolcev kot romski otroci. Večina (49,12 %) je izbrala odgovor Nikoli, nekoliko manj (43,86 %) ne-Romov pa je izbralo odgovor Občasno, kar se mi zdi popolnoma normalno. Odgovor Skoraj vedno je izbralo 5,26 % otrok, Vedno pa le 1,75 % ne romskih otrok. Tudi zadnja rezultata sta bila pričakovana, saj je norčevanje in zbadanje prisotno znotraj vseh etničnih skupin, še posebej v času šolanja.

Rezultati so pokazali, da so romski otroci pogosteje žrtev verbalnega nasilja s strani sošolcev kot ne romski otroci. Odgovor Nikoli so pogosteje izbirali ne romski otroci, medtem ko so Romi večinoma izbirali odgovor Občasno. Glede na majhen vzorec se razlike med Romi in Ne-Romi ne zdijo velike, vendar glede na dejstvo, da sta 2 izmed 9 anketiranih Romov izbrala vsak po en odgovor Vedno in Skoraj vedno, med 114 anketiranimi ne-Romi pa se je odgovor Vedno pojavil le dvakrat, Skoraj vedno pa šestkrat, se mi zdi, da so razlike vseeno prisotne in bi bile na večjem vzorcu še jasneje vidne.

Razlog, da so romski otroci žrtev verbalnega nasilja s strani sošolcev pogosteje so diskriminatorna prepričanja, ki so ne-Romom privzgojena. Otrok med stereotipom in resnico še ni sposoben ločiti, še posebej če so mu stereotipi in sovražnost do določene etnične skupine bili privzgojeni. Slednjih prepričanj se tudi pozneje v življenju težko znebi, saj so zakoreninjena pregloboko.

4.2.4 Analiza odgovorov četrtega anketnega vprašanja

Četrto vprašanje anketnega vprašalnika je bilo: »Občutek imam, da me učitelji žalijo ali se norčujejo iz mene.«

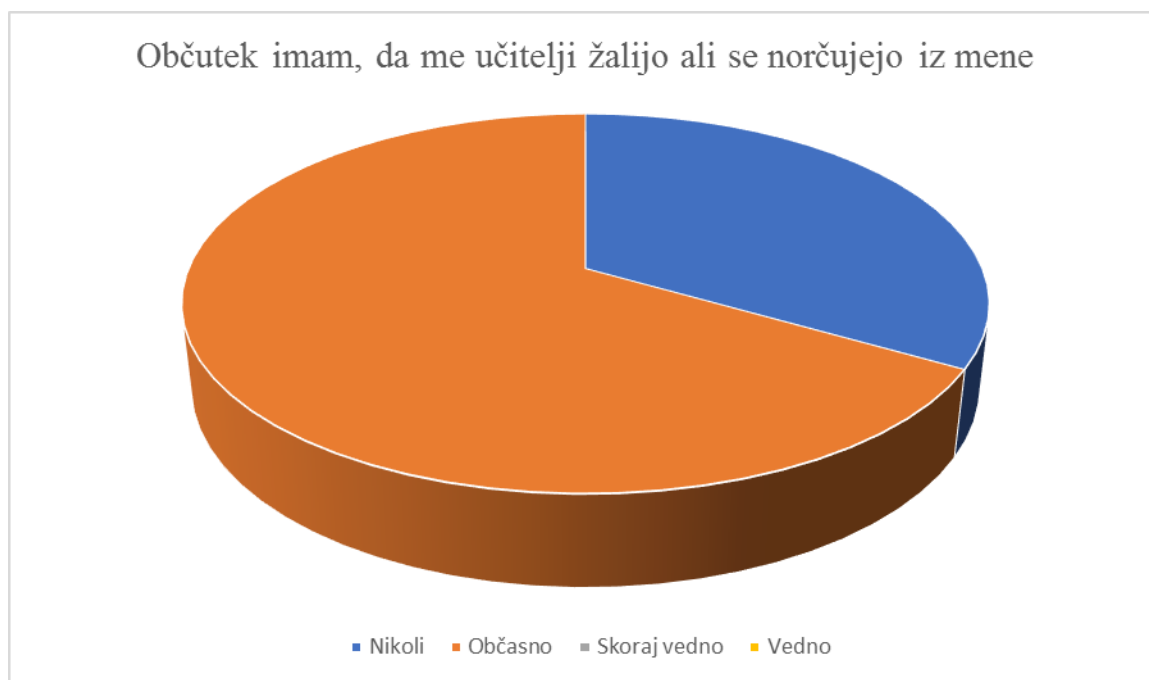
Anketiranci so izbirali med odgovori a) Nikoli, b) Občasno, c) Skoraj vedno in d) Vedno.

4.2.4.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Na četrto vprašanje so trije romski otroci (33,33 %) odgovorili z Nikoli, šest (66,66 %) pa jih

Nikoli	3
Občasno	6
Skoraj vedno	0
Vedno	0

je izbralo odgovor Občasno. Odgovorov Skoraj vedno in Vedno ni izbral noben romski otrok.

Slika 11: Analiza odgovorov romskih otrok na četrto anketno vprašanje

Tabela 7: Analiza odgovorov romskih otrok na četrto anketno vprašanje

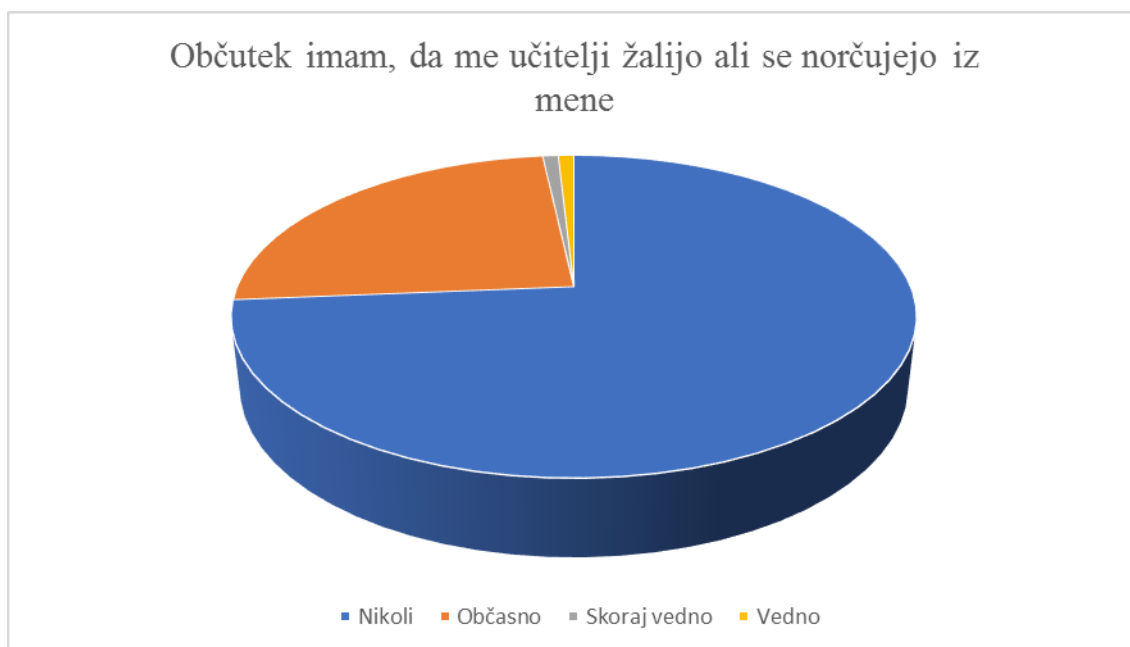
Občutek imam, da me učitelji žalijo ali se norčujejo iz mene.

Odgovori so bili v večini pričakovani. Pričakovala sem, da bo večina otrok izbrala odgovor

Občasno, kot ga tudi je (66,66 %). Učitelji se zaradi nezavednega diskriminiranja pogosteje znašajo nad romskimi otroci kakor nad ne romskimi. Presenetilo me je le, da sta odgovora Skoraj vedno in Vedno ostala nedotaknjena, saj sem domnevala, da bo vsaj en otrok izbral katerega od teh odgovorov. Tudi velikega odziva na odgovor Nikoli (33,33 %) nisem pričakovala, saj sem predvidevala, da bo percentil pri tem odgovoru manjši za vsaj 10 %.

4.2.4.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Pri četrtem vprašanju je večina, kar 84 ne romskih otrok (73,68 %) izbrala odgovor Nikoli. Možnost Občasno je izbralo 28 otrok oziroma 24,56 %. Odgovora Skoraj vedno in Vedno sta izbrala vsakega po en otrok, torej 11,11 % otrok pri posameznem odgovoru.

Slika 12: Analiza odgovorov ne romskih otrok na četrto anketno vprašanje

Tabela 8: Analiza odgovorov ne romskih otrok na četrto anketno vprašanje

Občutek imam, da me učitelji žalijo ali se norčujejo iz mene

Nikoli	84
Občasno	28
Skoraj vedno	1
Vedno	1

Rezultati so bili pričakovani, saj se zaradi višjih pričakovanj in boljšega učnega uspeha učitelji nad ne romskimi otroci znašajo v manjši meri. Večinski odgovor je kar v 73,68 % bil odgovor Nikoli. Odgovor Občasno je bil izbran znatno manj in sicer v 24,56 %. Odgovora Skoraj vedno in Vedno sta bila oba izbrana po 0,9 %, kar je bilo prav tako pričakovano zaradi velikega vzorca, s katerim vedno pridejo tudi odstopanja.

Rezultati so pokazali, da učitelji verbalno zlorablajo romske otroke pogosteje kot ne romske. Odgovor, da jih učitelji ne žalijo nikoli, je bil izbran s strani ne romskih otrok kar 40,35 % pogosteje kakor pri romskih otrocih. Odgovor Občasno so romski otroci uporabljali v večji meri in sicer za kar 42,1 %. Odgovora Skoraj vedno in Vedno sta bila pri ne romskih otrocih izbrana pogosteje, vendar pri vsakem le za 0,9 %, kar je glede na razliko obsegov obeh vzorcev skoraj zanemarljivo.

Učitelji romske otroke pogosteje verbalno zlorablajo zaradi stigmatizacije. Prepričani so, da so Romi vzrok za nered v razredu in med drugimi razgrajajočimi otroci Rome še posebej opazijo. Učitelji domnevajo, da Romi nimajo enakih učnih sposobnosti kot ostali otroci, zaradi morebitnih težav pri jeziku ali osnovah, ki so jih ne romski otroci osvojili že pred vstopom v šolo. Zaradi tega jih podcenjujejo, kar pa lahko vodi tudi v norčevanje ali žalitve.

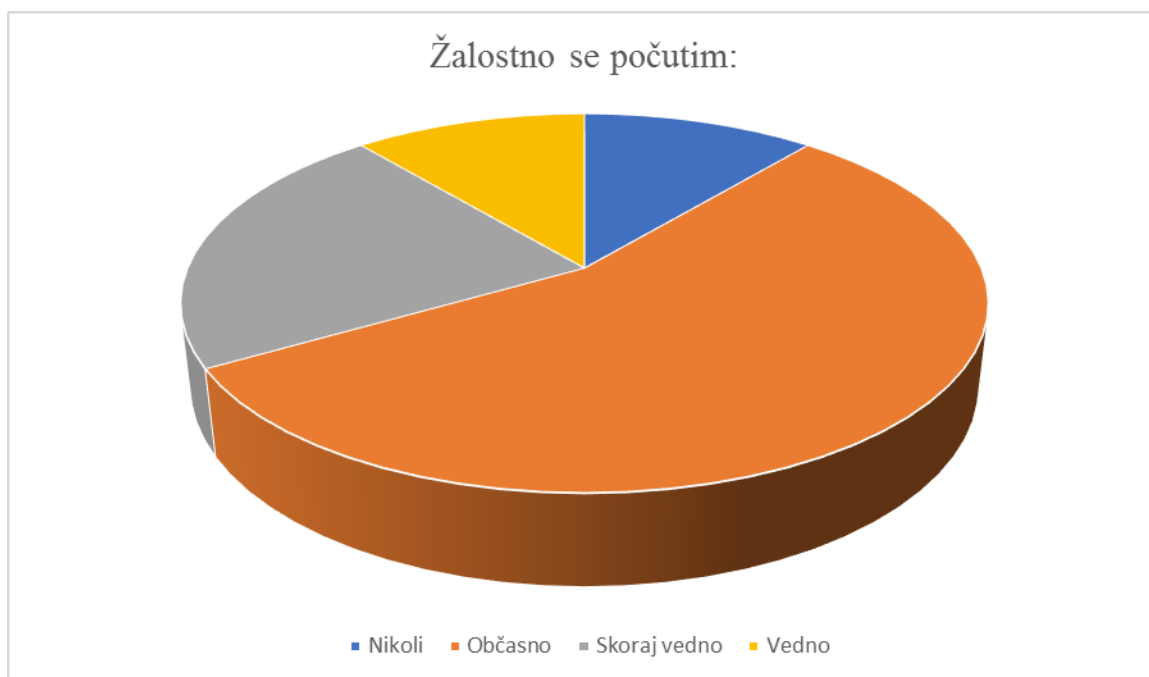
4.2.5 Analiza odgovorov petega vprašanja

Peto anketno vprašanje je bilo: »Žalostno se počutim:«

Anketiranci so izbirali med odgovori a) Nikoli, b) Občasno, c) Skoraj vedno in d) Vedno.

4.2.5.1 Analiza odgovorom romskih otrok

Pri romskih otrocih je bil najbolj pogost odgovor Občasno, ki ga je izbralo pet otrok, oziroma 55,55 %. Drugi najbolj pogost odgovor je bil Skoraj vedno, ki sta ga izbrala dva otroka, torej 22,22 % vseh anketirancev te skupine. Odgovora Nikoli in Vedno sta vsak obsegala po 11,11 % otrok, saj sta vsakega izbrala po en romski otrok.

Slika 13: Analiza odgovorov romskih otrok na peto anketno vprašanje

Tabela 9: Analiza odgovorov romskih otrok na peto anketno vprašanje

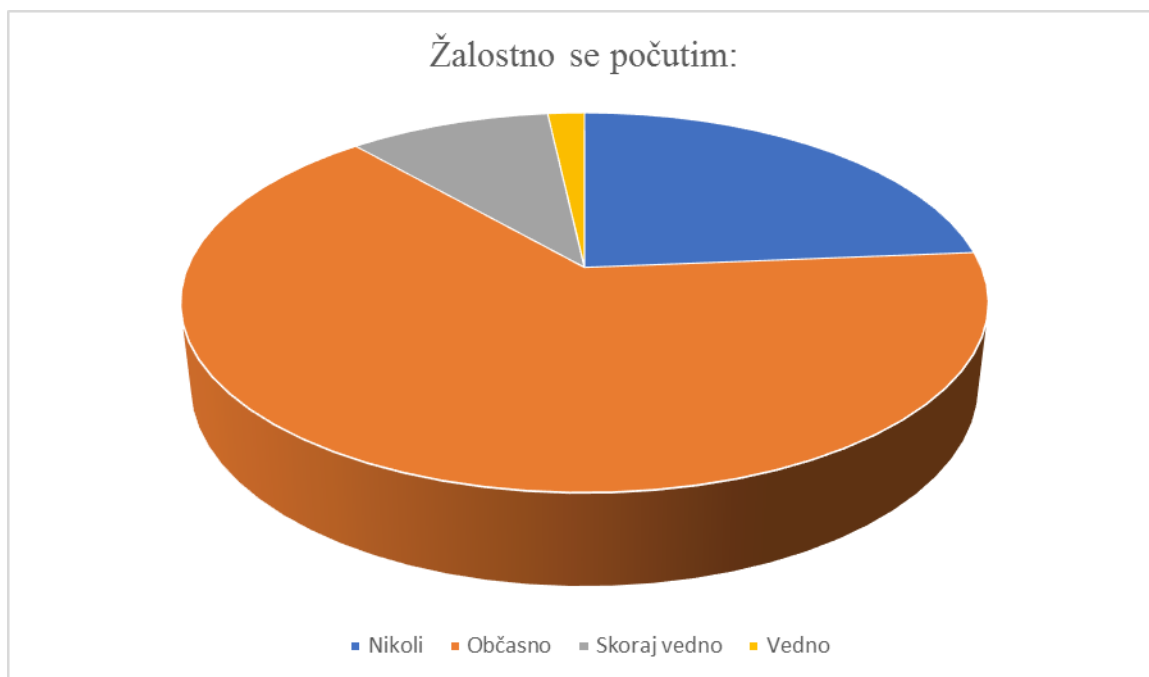
Žalostno se počutim:

Nikoli	1
Občasno	5
Skoraj vedno	2
Vedno	1

Dobljene rezultate sem v večini pričakovala, vendar so me nekoliko tudi presenetili. Zaradi slabšega učnega uspeha, podcenjevanja, diskriminacije, revščine in številnih drugih dejavnikov, ki vplivajo na mentalno zdravje, se romski otroci žalostno počutijo pogosteje od povprečja. Najpogostejša odgovora na vprašanje sta bila Občasno (55,55 %) in Skoraj vedno (22,22 %). Rezultate pri odgovoru Občasno sem pričakovala, domnevala sem le, da bodo romski otroci odgovor Skoraj vedno izbirali pogosteje. Tudi odgovor Vedno, ki je bil izbran v 11 % me je nekoliko presenetil, saj sem pričakovala večji percentil za vsaj 10-20 %. Odgovor Nikoli, ki ga je prav tako izbralo 11,11 % otrok me ne preseneča, saj se mi zdi popolnoma normalen glede na starostno skupino.

4.2.5.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Tudi ne romski otroci so večinoma izbirali odgovor Občasno, kar je zneslo na 64,91 %. Drugi najpogostejši odgovor je pri tej skupini bil Nikoli, ki ga je izbralo 27 otrok, kar je 23,68 %. Odgovor Skoraj vedno je izbralo 11 otrok ali 9,65 %, odgovor Vedno pa sta izbrala 2 otroka oziroma 1,75 %.

Slika 14: Odgovori ne romskih otrok na peto anketno vprašanje

Tabela 10: Odgovori ne romskih otrok na peto vprašanje

Žalostno se počutim:

Nikoli	27
Občasno	74
Skoraj vedno	11
Vedno	2

Odgovori so bili pričakovani, saj se zaradi vpliva številnih dejavnikov otroci danes žalostno počutijo pogosteje. Najpogostejši odgovor Občasno, ki ga je izbralo 64,91 % otrok se mi zdi razumljiv in normalen. Tudi nad odgovorom Nikoli nisem bila presenečena, saj je znesel 23,68 % otrok, kar je pozitivna ugotovitev glede na številne dejavnike, ki povzročajo mentalne bolezni, še posebej v starostni skupini, ki sem jo obravnavala in jim je najbolj

izpostavljena. Odgovora Skoraj vedno, ki ga je izbralo 9,65 % otrok in Vedno, ki je bil izbran v 1,75 % me nista presenetila, saj sta zaradi naštetih dejavnikov statistično normalna.

Rezultati so pokazali, da se romski otroci žalostno počutijo pogosteje kakor ne romski. Razlike v dobljenih rezultatih niso velike, kar me je presenetilo, saj sem domnevala, da se romski otroci žalostno počutijo v večjem percentilu.

Kljub temu, da so ne romski otroci odgovor Občasno izbirali pogosteje, za 9.36%, so rezultati odgovorov pri ne romskih otrocih nekoliko odstopali pri vseh ostalih možnostih. Odgovor Nikoli je bil v 12.57% pogosteje izbran s strani ne-Romov. Odgovor Skoraj vedno so prav tako romski otroci izbirali 12.57% pogosteje. Do odstopanja je prišlo tudi pri odgovoru Vedno, saj so ga romski otroci izbirali 9.36% pogosteje.

Razlogi, da se romski otroci žalostno počutijo pogosteje se verjetno skrivajo v revščini in norčevanju, katerega žrtev so. Otroka diskriminacija, ki se kaže v obliki norčevanja s strani vrstnikov prizadene. Glede na to, da so romski otroci žrtve norčevanja in žalivk s strani vrstnikov in učiteljev pogosteje kot ne romski otroci, lahko tudi sklepamo, da se bodo žalostno počutili pogosteje. Na mentalno počutje pa lahko vpliva tudi revščina in pomanjkanje, saj le-to vodi v norčevanje in psihično nelagodnost zaradi premajhnega prostora, prehladnega stanovanja, nezmožnosti zabave zaradi pomanjkanja igrač, neustrezne prehrane, itd.

4.2.6 Analiza odgovorov šestega vprašanja

Šesto anketno vprašanje je bilo: »V šolskih počitnicah se z družino odpravimo na dopust:« Anketiranci so izbirali med odgovori a) Nikoli, b) Občasno, c) Skoraj vedno in d) Vedno.

4.2.6.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Odgovora Nikoli ni izbral noben romski otrok, odgovor Občasno sta izbrala dva otroka, oziroma 22,22 %, odgovor Skoraj vedno je bil izbran trikrat, torej v 33,33 %. Najpogostejši odgovor je bil Vedno, ki so ga izbrali štirje otroci (44,44 %).

Slika 15: Odgovori romskih otrok na šesto anketno vprašanje

Tabela 11: Odgovori romskih otrok na šesto anketno vprašanje

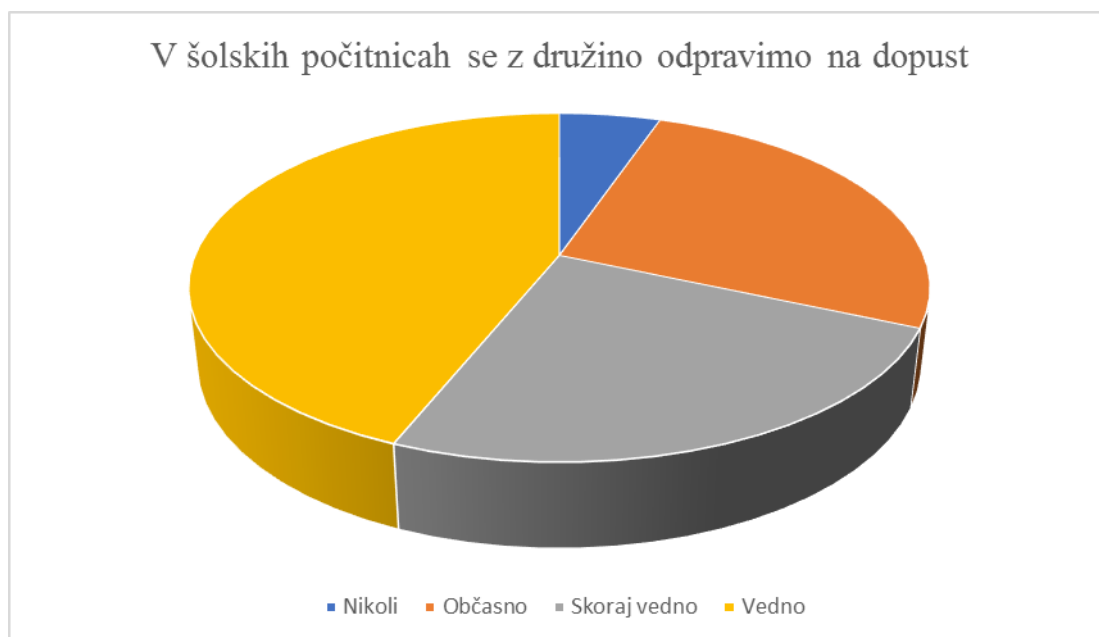
V šolskih počitnicah se z družino odpravimo na dopust:

Nikoli	0
Občasno	2
Skoraj vedno	3
Vedno	4

Rezultatov nisem pričakovala. Predvidevala sem, da bodo romski otroci v večini izbirali odgovora Nikoli in Občasno, zgodilo pa se je nasprotno. Odgovora Nikoli ni izbral noben otrok, kar me je močno presenetilo, tudi odgovor Občasno je bil izbran le v 22,22 %, česar nisem pričakovala. Odgovor Skoraj vedno, ki je bil izbran 33,33 % me je nekoliko presenetil, najbolj pa me je presenetilo dejstvo, da je bil najbolj pogost odgovor Vedno (44,44 %), saj iskreno nisem pričakovala, da ga bo izbral več kot en otrok.

4.2.6.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Najbolj pogost odgovor pri šestem vprašanju v skupini ne romskih otrok je bil Vedno, ki ga je izbralo 50 otrok, oziroma 43,86 %. Odgovor Skoraj vedno je izbralo 28 otrok, kar je 24,56 %, odgovor Občasno pa 30 otrok ali 26,32 %. Najmanj pogosto je bil izbran odgovor Nikoli, ki ga je izbralo le 6 ne romskih otrok, kar je 5,26 %.

Slika 16: Odgovori ne romskih otrok na šesto anketno vprašanje

Tabela 12: Odgovori ne romskih otrok na šesto anketno vprašanje

V šolskih počitnicah se z družino odpravimo na dopust:

Nikoli	6
Občasno	30
Skoraj vedno	28
Vedno	50

Odgovori so bili pričakovani. Pričakovala sem, da se ne romski otroci zaradi boljšega finančnega položaja na dopust odpravljajo pogosto. Da se na dopust odpravijo vedno je potrdilo 43,86 % otrok, skoraj vedno pa 24,56 %. Da je odgovor Občasno izbralo 26,32 % otrok, Nikoli pa 5,26 % ne-Romov me zaradi velikega vzorca in številnih dejavnikov ne preseneča.

Rezultatov, ki sem jih dobila pri primerjanju obeh skupin nisem pričakovala. Izkazalo se je, da romski otroci z družinami na dopust hodijo pogosteje od ne romskih, medtem ko sem sama pričakovala nasproten rezultat. Ne romski otroci so odgovor Nikoli izbrali v 5,26 %, medtem ko ga romski otroci sploh niso izbrali. Tudi odgovor občasno je bil pogosteje izbran s strani ne-Romov in to za 4,1 %. Odgovor Skoraj vedno so romski otroci izbirali pogosteje in sicer za 8,77 %. Tudi odgovor Vedno so Romi izbirali pogosteje za 0,58 %. Poudariti

moramo, da je raziskava potekala v Pomurju, kjer je status Romov najboljši v Sloveniji, status večinskega prebivalstva pa je proti ostalemu prebivalstvu Slovenije nizek.

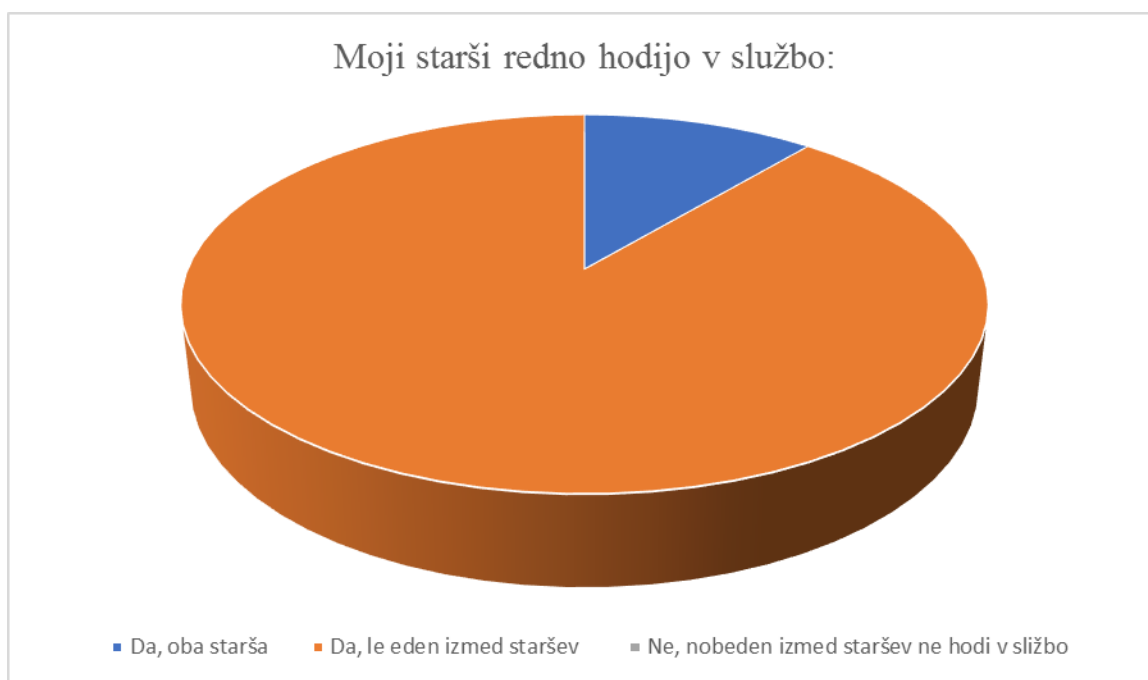
4.2.7 Analiza sedmega vprašanja

Sedmo anketno vprašanje je bilo: »Moji starši redno hodijo v službo.«

Anketiranci so izbirali med odgovori: a) DA, oba starša, b) DA, le eden izmed staršev in c) NE, nobeden izmed staršev ne hodi v službo.

4.2.7.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Pri romskih otrocih je odgovor a) DA, oba starša izbral le eden otrok, torej 11,11 %. Vsi ostali otroci so izbrali odgovor b) DA, le eden izmed staršev, kar je pomenilo 88,88 % anketirancev te skupine. Odgovora c) NE, nobeden izmed staršev ne hodi v službo ni izbral noben otrok.

Slika 17: Odgovori romskih otrok na sedmo anketno vprašanje

Tabela 13: Odgovori romskih otrok na sedmo anketno vprašanje

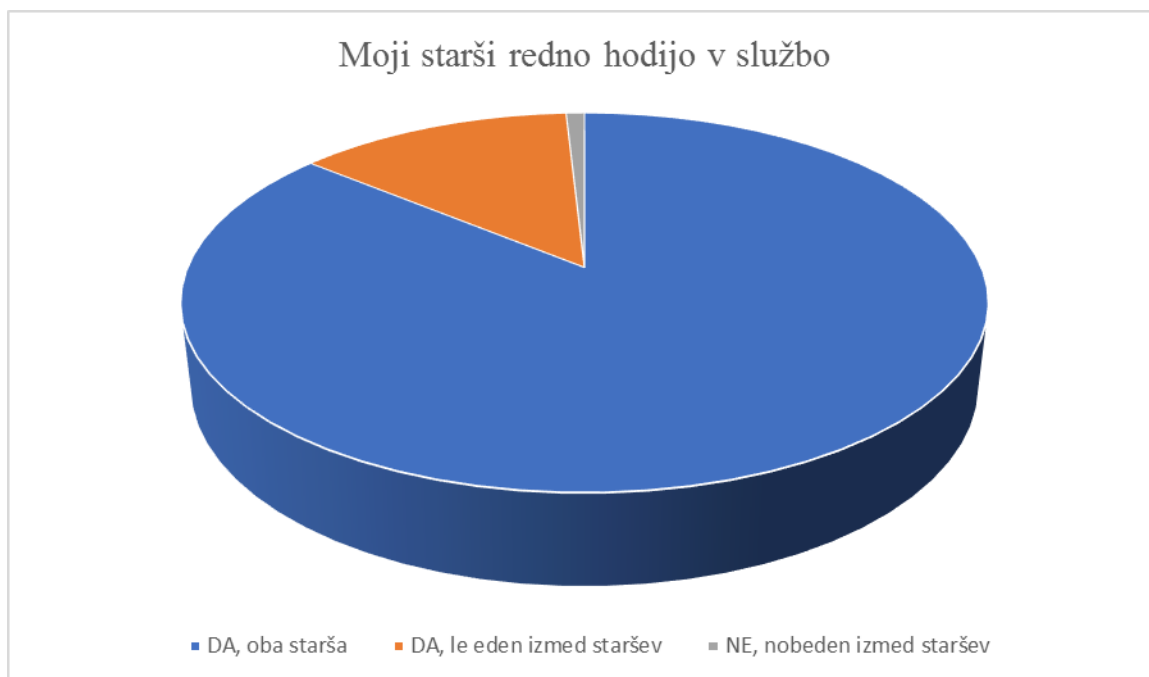
Moji starši redno hodijo v službo:

Da, oba starša	1
Da, le eden izmed staršev	8
Ne, nobeden izmed staršev ne hodi v službo	0

Odgovor sem v večini pričakovala, saj je dejstvo, da so Romi zaposleni v manjši meri na podlagi diskriminacije in slabše izobrazbe. Domnevala sem le, da bo odgovor c), ki trdi, da sta brezposelna oba starša izbralo več otrok. Da je izmed anketiranih otrok le 11,11 % družin, kjer v službo hodita oba starša me ni presenetilo, tudi rezultat, da je v 88,88 % anketiranih družin zaposlen le eden izmed staršev je pričakovan.

4.2.7.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Pri ne romskih otrocih je bil večinski odgovor a) DA, oba starša, ki ga je izbralo kar 98 otrok, torej 85,96 %. Odgovor b) DA, le eden izmed staršev je izbralo 15 ne romskih otrok ali 13,16 %, odgovor c) NE, nobeden izmed staršev ne hodi v službo pa je izbral en otrok, kar pomeni 0,88 %.

Slika 18: Odgovori ne romskih otrok na sedmo anketno vprašanje

Tabela 14: Odgovori ne romskih otrok na sedmo anketno vprašanje

Moji starši redno hodijo v službo

Da, oba starša	98
Da, le eden izmed staršev	15
Ne, nobeden izmed staršev ne hodi v službo	1

Odgovori so bili pričakovani. Ne romski starši so v večini zaposleni, kot je pokazal tudi anketni vprašalnik. Kar 85,96 % anketiranih ne romskih otrok prihaja iz družin, kjer sta zaposlena oba starša. Iz družin, kjer je zaposlen le eden izmed staršev prihaja 13,16 % anketirancev skupine, le eden otrok (0,88 %) pa izhaja iz družine, kjer sta oba starša brezposelna.

Rezultati so pokazali, da so Romi v veliko večji meri brezposelni kot ne-Romi. Zaposlenost obeh staršev je pri ne romskih družinah za kar 74,85 % višja kot pri romskih. Romskih družin, kjer je zaposlen le eden izmed staršev je kar 75,72 % več kakor ne romskih družin z enim zaposlenim staršem. Ne romskih družin z obema brezposelnima staršema je 0,88 %, medtem ko družin z obema brezposelnima staršema pri romskih družinah ni bilo. Tukaj moramo spet upoštevati velikost vzorcev, kjer domnevam, da bi kljub velikim razlikam med zaposlenostjo Romov in ne-Romov z večjim vzorcem anketiranih Romov, razlike postale še večje.

Posledica romske brezposelnosti je v slabi izobrazbi in diskriminaciji. Tudi za poklice, ki ne zahtevajo posebne izobrazbe delodajalci Romov ne želijo sprejeti.

4.2.8 Analiza odgovorov osmega vprašanja

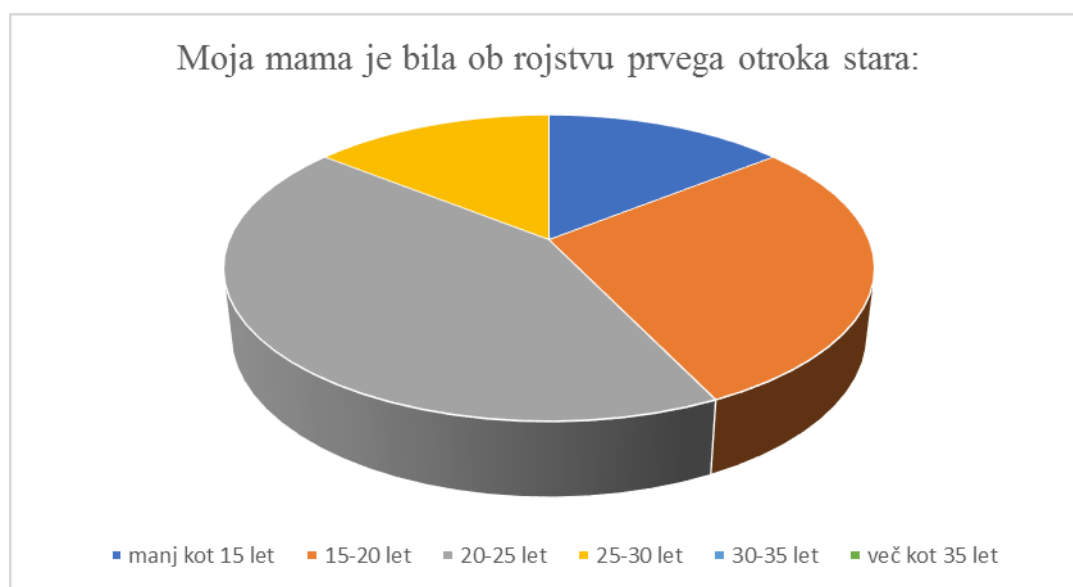
Osmo anketno vprašanje je bilo: »Moja mama je bila ob rojstvu prvega otroka stara:«

Anketiranci so izbirali med odgovori:

- a) Manj kot 15 let
- b) 15-20 let
- c) 20-25 let
- d) 25-30 let
- e) 30-35 let
- f) Več kot 35 let

4.2.8.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Večina romskih otrok je pri osmem vprašanju izbrala odgovor c) 20-25 let. Slednji odgovor so izbrali 3 otroci, kar je v tem primeru zneslo 42,86 %. Drugi najpogostejši odgovor je bil b) 15-20 let, ki sta ga izbrala dva otroka (28,57 %). Odgovor a) Manj kot 15 let in d) 25-30 let sta izbrala vsakega po en otrok. Vsaj izmed odgovorov a) in d) je zato obsegal 14,29 % anketirancev te skupine. Odgovorov e) 30-35 let in f) več kot 35 let ni izbral noben otrok. Dva romska otroka na to vprašanje nista odgovorila, zato ju v analizi podatkov osmega vprašanja nisem upoštevala.

Slika 19: Starost matere ob rojstvu prvega otroka – odgovori romskih otrok

Tabela 15: Starost matere ob rojstvu prvega otroka – odgovori romskih otrok

Moja mama je bila ob rojstvu prvega otroka stara:

Manj kot 15 let	1
15-20 let	2
20-25 let	3
25-30 let	1
30-35 let	0
Več kot 35 let	0

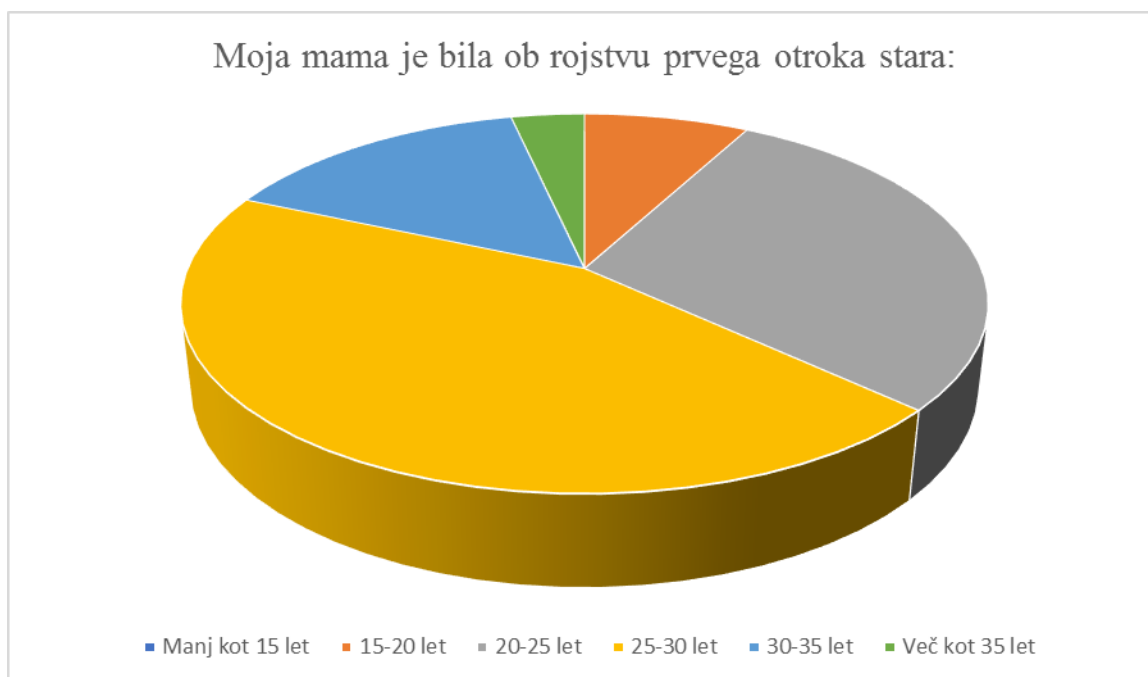
Rezultati so bili pričakovani, saj Rominje rojevajo nadpovprečno mlade. Po pričakovanjih je bil izbran tudi odgovor a) Manj kot 15 let, ki ga je izbralo 14,29 % anketirancev. Odgovor

15-20 let je izbralo 28,57 % otrok, ki še zmerom obsega matere v najstniških letih. Sklepamo lahko, da je 42,86 % mater anketiranih otrok ob rojstvu svojega prvega otroka bilo še zmeraj v najstniških letih. Najpogostejši odgovor je bil odgovor c) 20-25 let, ki ga je izbralo 42,86 % otrok. Odgovor d) 25-30 let je bil izbran enkrat, oziroma v 14,29 %. Dejstvo, da je starostna skupina 25-30 let bila zadnja, ki so jo izbrali otroci, pa še to le eden otrok me je pretresla, saj le potrди, kako mlade so Rominje ob prvem porodu in skrbi za družino.

4.2.8.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Pri skupini ne romskih otrok odgovora a) Manj kot 15 let ni izbral nihče. Odgovor b) 15-20 let je izbralo 9 otrok, oziroma 7,89 %. Za odgovor c) 20-25 let se je odločilo 33 ne romskih otrok, kar je 28,95 %.

Najpogostejši je bil odgovor d) 25-30 let, ki ga je izbralo 51 otrok, torej 44,74 %. Odgovor e) 30-35 let je izbralo 17 otrok, oziroma 14,92 %, odgovor f), ki je bil izbran najmanjkrat pa so izbrali 4 otroci ali 3,51 %.

Slika 20: Starost matere ob rojstvu prvega otroka – odgovori ne romskih otrok

Tabela 16: Starost matere ob rojstvu prvega otroka – odgovori ne romskih otrok

Moja mama je bila ob rojstvu prvega otroka stara:

Manj kot 15 let	0
-----------------	---

15-20 let	9
20-25 let	33
25-30 let	51
30-35 let	17
Več kot 35 let	4

Rezultati so bili pričakovani, saj so v skladu s povprečno starostjo matere ob prvem porodu z zanemarljivimi odstopanji. Odgovora a) Manj kot 15 let po pričakovanjih ni izbral noben otrok, tudi odgovora b) 15-20 let ni izbralo veliko otrok, zgolj 7,89 %.

Iz tega lahko sklepamo, da je med materami anketiranih otrok najstniška nosečnost bila prisotna v 7,89 % primerov. Odgovor c) 20-25 let je bil izbran v 28,95 %, kar je bilo predvidevano. Najpogosteje je bil izbran odgovor d) 25-30 let, ki je v skladu s povprečno starostjo slovenskih mater ob prvem porodu in je znašal 44,74 %. Odgovor e) 30-35 let je izbralo 14,92 % anketirancev, odgovor f) pa 3,51 % ne romskih otrok. Odgovori in starosti ne romskih mater ob rojstvu prvega otroka so posledica višje izobrazbe in zaposlitve, pa tudi odprave patriarhata in uživanju večjih pravic s strani družbe in notranjega kroga družine.

Po primerjanju rezultatov obeh skupin sem prišla do pričakovanih zaključkov. Rominje v povprečju rojevajo veliko prej kot ne romske matere. Medtem ko izmed 114 ne romskih anketirancev nobena izmed mater ni bila ob rojstvu prvega otroka stara manj kot 15 let, je izmed vzorca 7 anketirancev Romov to bila ena mati. Mater, ki so bile ob rojstvu prvega otroka stare 15-20 let je med Romi 20,63 % več kakor pri ne-Romih. Iz teh rezultatov lahko sklepamo, da je med Romi najstniška nosečnost 34,97 % bolj pogosta kot pri ne-Romih. Mater, ki so ob rojstvu prvega otroka stare 20-25 let je prav tako več pri romskih družinah, natančneje 13,91 %. Otrok, katerih matere so bile ob rojstvu prvega otroka stare 25-30 let in se ujemajo s povprečno starostjo matere ob prvem porodu je več med ne romskimi materami in to za 30,45 %. V vzorcu ni bilo romskih mater, ki so bile ob prvem porodu starejše od skupine 25-30 let, medtem ko je med ne romskimi otroci to bilo kar 21 mater ali 18,42 %.

Zaradi diskriminiranja in pomanjkanja spodbujanja v času šolanja Rominje ne dosežejo višje izobrazbe in šolanje zaključijo prej. Posledica hitrega zaključka šolanja je revščina, ki pogosto vodi v poroko in ustvarjanje družine. Rominje v najstniških letih zaradi slabe izobrazbe, tabujev in pomanjkanja denarja za kontracepcijska sredstva pogosteje zanosijo.

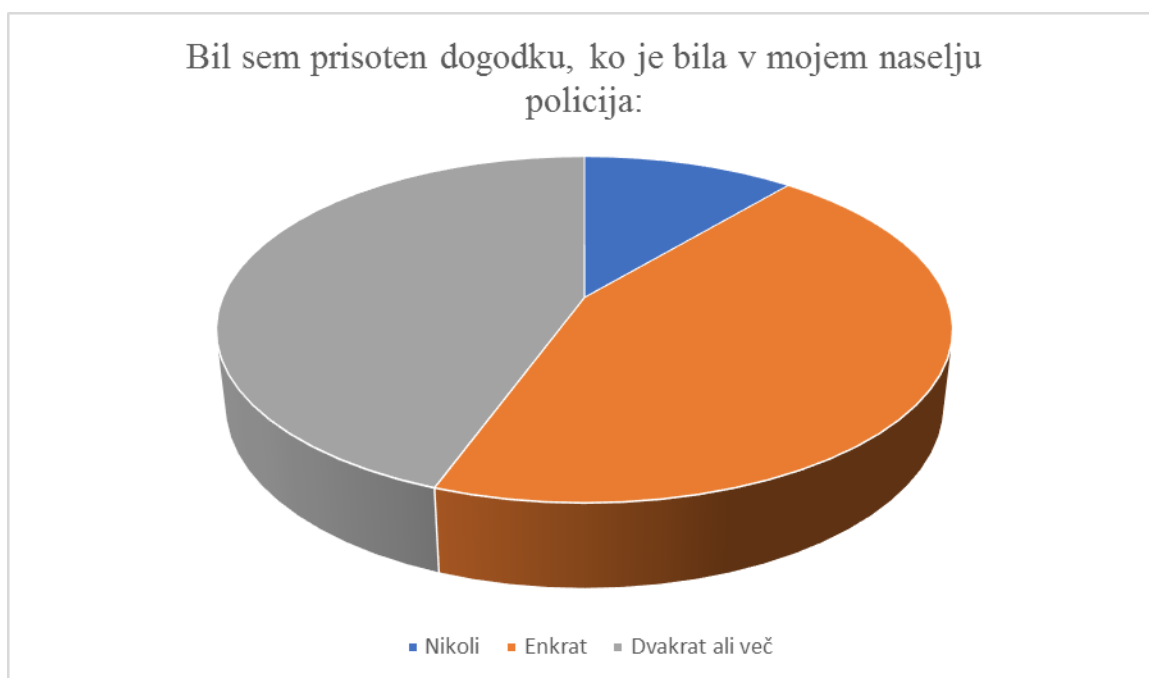
4.2.9 Analiza odgovorov devetega vprašanja

Deveto vprašanje anketnega vprašalnika je bilo: »Bil sem prisoten dogodku, ko je v mojem naselju bila policija.«

Anketiranci so izbirali med odgovori: a) Nikoli, b) Enkrat in c) Dvakrat ali več

4.2.9.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Izmed romskih otrok je odgovor a) Nikoli izbral le eden otrok, torej 11,11 % anketirancev. Odgovora b) Enkrat in c) Dvakrat ali več so izbrali vsakega po štirje romski otroci, kar je zneslo po 44,44 % anketirancev za vsak odgovor.

Slika 21: Prisotnost romskih otrok, ko je bila v naselju policija

Tabela 17: Prisotnost romskih otrok, ko je bila v naselju policija

Bil sem prisoten dogodku, ko je bila v mojem naselju policija:

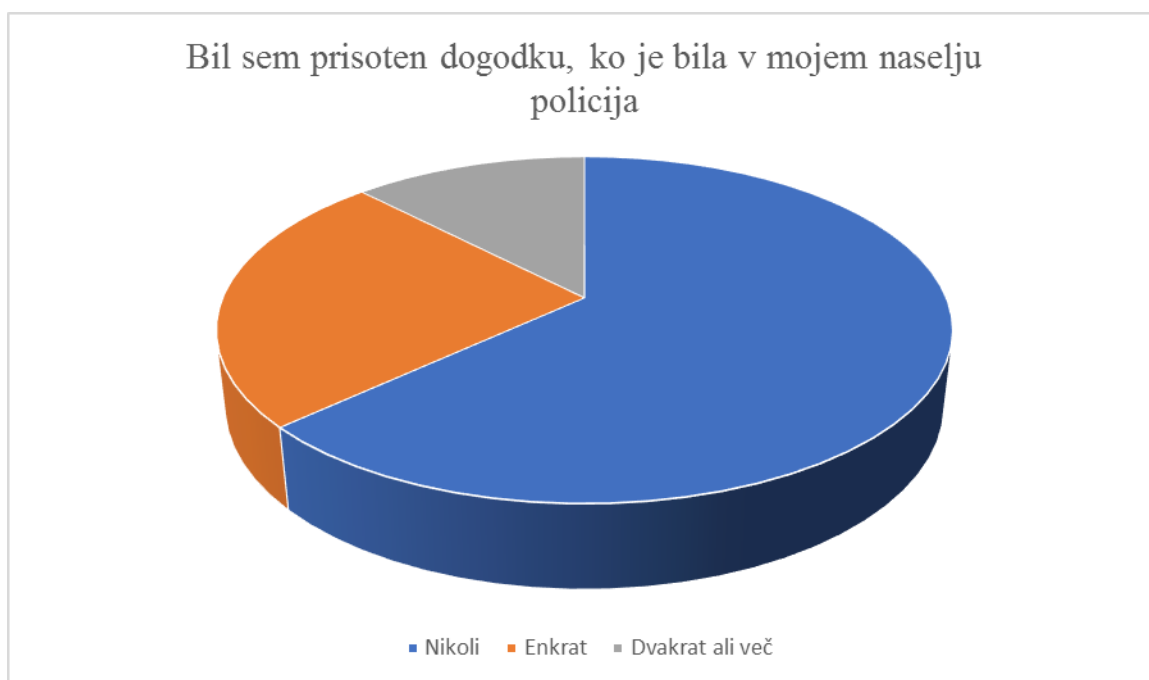
Nikoli	1
Enkrat	4
Dvakrat ali več	4

Odgovori so bili pričakovani, saj je znano dejstvo, da so Romi in njihova naselja bolj nadzorovani, ter so obiski policije pogosti. Da je 11,11 % anketirancev na vprašanje odgovorilo z Nikoli me ne preseneča, saj lahko Romi živijo tudi izven romskih naselij, kar je

v Pomurju zelo pogosto. Odgovora Enkrat s 44,44 % in Dvakrat ali več s 44,44 % sta bila prav tako pričakovana.

4.2.9.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Ne romski otroci so v večini izbrali odgovor a) Nikoli. Ta odgovor je izbralo 72 otrok, kar je 63,16%. Za odgovor b) Enkrat se je odločilo 28 ne romskih otrok (24,56 %), za odgovor c) Dvakrat ali več pa 14, oziroma 12,28 % ne-Romov.

Slika 22: Prisotnost ne romskih otrok, ko je bila v naselju policija

Tabela 18: Prisotnost ne romskih otrok, ko je bila v naselju policija

Bil sem prisoten dogodku, ko je v mojem naselju bila policija:

Nikoli	72
Enkrat	28
Dvakrat ali več	14

Odgovori so bili pričakovani, saj se otroci v starostni skupini, ki sem jo obravnavala s policijo še ne bi smeli srečevati v veliki meri. Odgovor Nikoli je pričakovani izbrala večina ne romskih otrok, kar je znašalo 63,16 %. Odgovor Enkrat je izbralo 24,56 % ne romskih otrok, kar se mi zdi normalno, odgovor Dvakrat ali več pa le 12,28 % ne romskih otrok.

Rezultati vprašalnikov obeh skupin so bili pričakovani in po predvidevanjih se romski otroci v veliko večji meri srečujejo s policijo, kakor ne romski otroci. Ne romskih otrok, ki se s policijo v domačem naselju še niso srečali je 52,05 % več kot romskih otrok, ki še niso bili priča policiji v domačem okolju. Odstotek romskih otrok, ki so se s policijo v svojem naselju srečali enkrat je 19,88 večji od odstotka ne romskih otrok, ki so se s policijo v lastnem naselju srečali po enkrat. Bistveno večji je odstotek romskih otrok v primerjavi z ne romskimi otroki, ki so v domačem naselju v stik s policijo prišli dvakrat ali več, in sicer znaša 32,16 %.

Zaradi večjega nadzorovanja romskih naselij, se romski otroci v domačem naselju s policijo srečujejo pogosteje. Razlogi za večje nadzorovanje so preventiva s strani občin, za katero je dejansko vzrok diskriminacija, saj so na ta način pogosto nadzorovana le romska naselja. Tudi sosednja naselja v romska naselja pogosto pošljejo policijo zaradi strahu pred Romi, kar nakazuje stigmatizacijo.

4.2.10 Analiza desetega vprašanja

Deseto vprašanje je bilo: »Minilo je že več zaporednih dni, ko smo bili doma brez elektrike.« Anketiranci so izbirali med dvema odgovoroma: a) DA in b) NE. V primeru, da so anketiranci izbrali odgovor DA, je bilo potrebno pripisati približno število dni, ko so bili doma brez elektrike.

4.2.10.1 Analiza odgovorov romskih otrok

8 od 9 romskih otrok je na vprašanje odgovorilo z b) NE, kar je 88,89 %. Odgovor a) DA je izbral le en romski otrok (11,11 %), posameznik je pri številu dni brez elektrike dopisal: eno leto.

Slika 23: Analiza odgovorov romskih otrok na deseto anketno vprašanje

Tabela 19: Analiza odgovorov romskih otrok na deseto anketno vprašanje

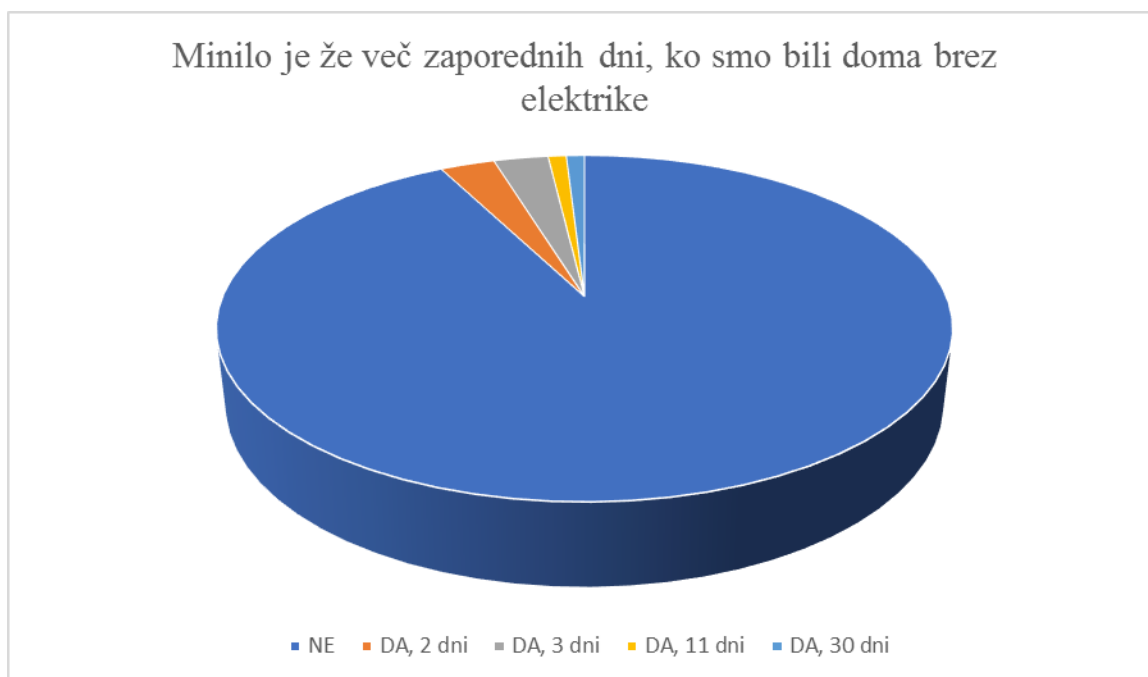
Minilo je že več zaporednih dni, ko smo bili doma brez elektrike:

DA (1 leto)	1
NE	8

Odgovor sem delno pričakovala, saj je dejstvo, da so romska gospodinjstva včasih daljša obdobja brez elektrike, kar je potrdil odgovor 1 leto. Nisem pričakovala, da bo odgovor a) DA izbran le v 11,11 %, saj sem pričakovala vsaj 20 % več. Da bo 88,89 % romskih otrok izbrano odgovor b) NE nisem pričakovala, saj sem domnevala, da bo percentil manjši.

4.2.10.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Pri ne romskih otrocih je bil najbolj pogost odgovor b) NE, ki ga je izbralo 97 otrok, oziroma 85,09 %. Odgovor DA je izbralo 8 otrok (7,02 %), število dni je bilo v treh primerih 2 dni, v treh primerih 3 dni, v enem primeru 11 dni in v enem primeru 30 dni. 9 otrok na vprašanje ni odgovorilo ustrezno, saj po obkroženem odgovoru niso dopisali števila dni, ali pa na vprašanje sploh niso odgovorili. Slednjih odgovorov v analizi nisem upoštevala.

Slika 24: Analiza odgovorov ne romskih otrok na deseto anketno vprašanje

Tabela 20: Analiza odgovorov ne romskih otrok na deseto anketno vprašanje

Minilo je že več zaporednih dni, ko smo bili doma brez elektrike

NE	97
DA, 2 dni	3
DA, 3 dni	3
DA, 11 dni	1
DA, 30 dni	1

Odgovori so bili pričakovani, saj je večina ne romskih anketirancev (85,09 %) izbrala odgovor b) NE kot sem tudi domnevala, saj so ne romska naselja z elektriko veliko bolj oskrbljena kakor romska naselja. Število anketirancev, ki je izbralo odgovor a) DA (7,02 %) me ni presenetilo, saj lahko do izgube elektrike pride v vseh gospodinjstvih zaradi kratkih stikov, vremenskih razmer ali drugih dejavnikov. Dolžina dni, ki so jih ne romska gospodinjstva preživela brez elektrike je majhna, razen odstopanja 30 dni, ki ga nisem pričakovala.

Rezultati primerjave analiz obeh skupin niso bili pričakovani, saj sem domnevala, da bodo romska naselja v večji meri izpostavljena pomanjkanju elektrike, kakor ne romska. Podatek,

ki me ni presenetil je dolžina enega leta, ki jo je moralo romsko gospodinjstvo preživeti brez električne energije, saj od števila dni, ki so jih brez elektrike preživela ne romska naselja močno odstopa. Razlika med najdaljšim številom dni anketirancev ne romske skupine in številom dni brez elektrike anketirancev romske skupine je 11 mesecev.

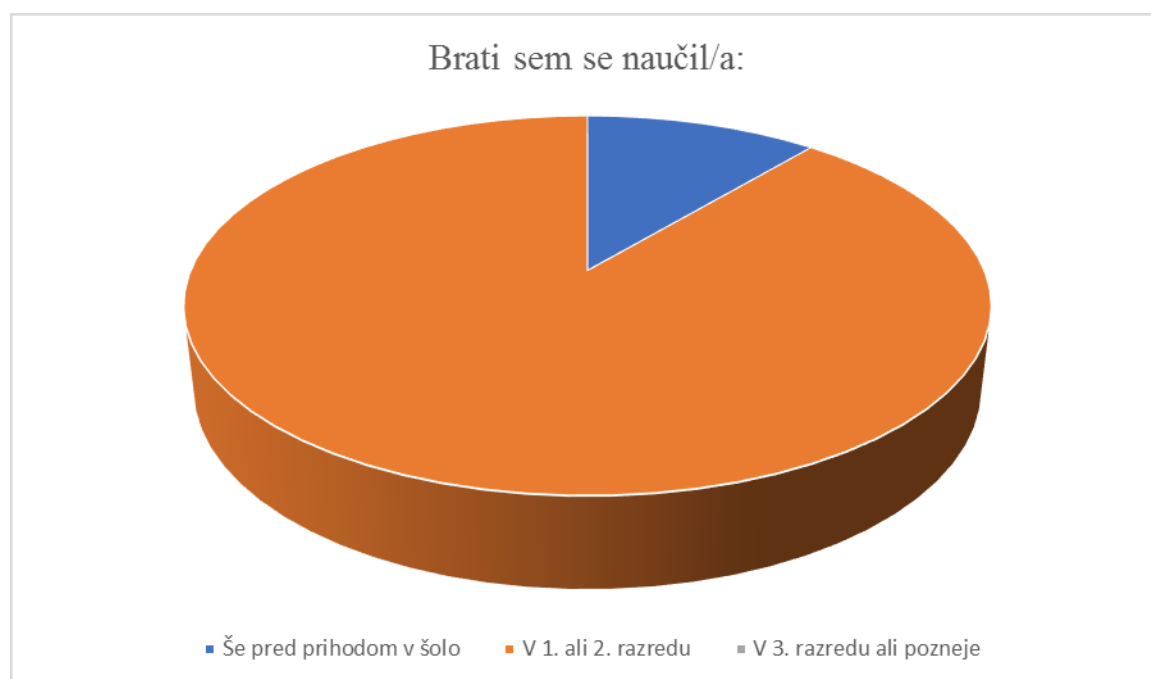
4.2.11 Analiza enajstega vprašanja

Enajsto vprašanje je bilo: »Brati sem se naučil/a:«

Anketiranci so izbirali med tremi odgovori: a) Še pred prihodom v šolo, b) V 1. ali 2. razredu in c) V 3. razredu ali pozneje.

4.2.11.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Pri romskih otrocih je odgovor a) Še pred prihodom v šolo izbral le eden otrok, torej 11,11 % anketirancev. Odgovor b) V 1. ali 2. razredu je izbralo 8 otrok, oziroma 88,89 % anketirancev. Odgovora c) V 3. razredu ali pozneje ni izbral noben otrok.

Slika 25: Odgovori romskih otrok, kdaj so se naučili brati

Tabela 21: Odgovori romskih otrok, kdaj so se naučili brati

Brati sem se naučil/a:

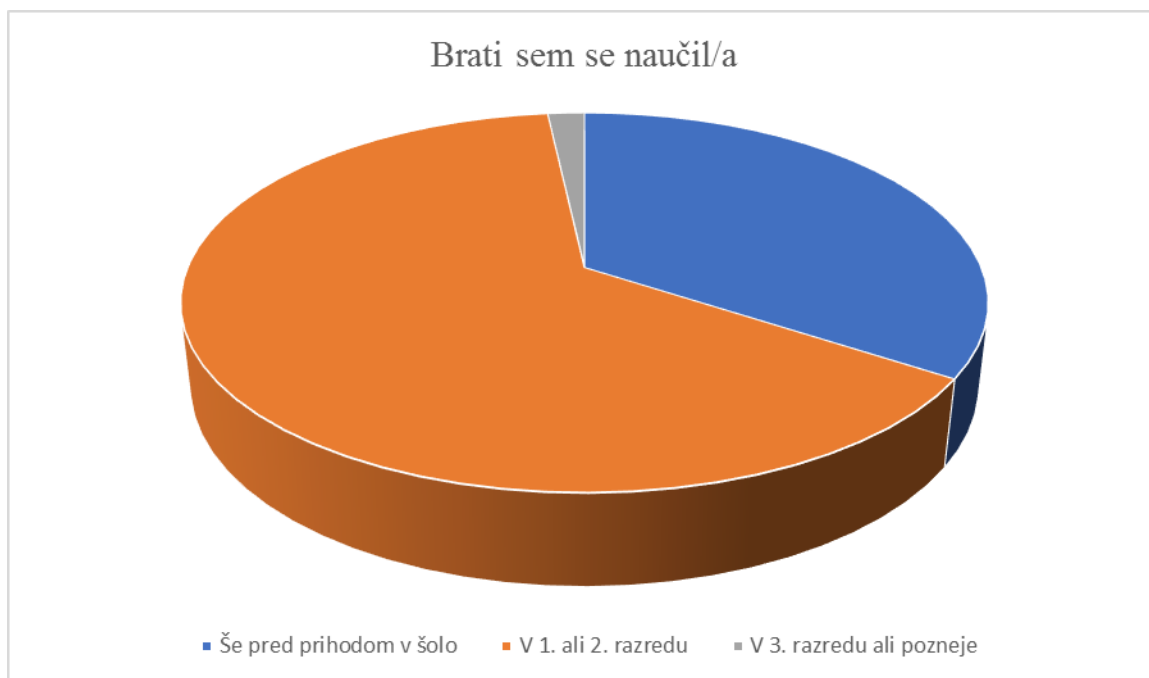
Še pred prihodom v šolo	1
-------------------------	---

V 1. ali 2. razredu	8
V 3. razredu ali pozneje	0

Odgovori so bili delno pričakovani, saj sem domnevala, da se brati pred prihodom v šolo ni naučilo veliko romskih otrok, kar so rezultati ankete potrdili. Zaradi drugačnih enot pri vzgajanju in okolja, v katerem romski otrok odrašča, so romski otroci pred prihodom v šolo veliko manj izobraženi kot ne romski otroci. Anketni vprašalnik je pokazal, da se je brati pred prihodom v šolo naučilo le 11,11% romskih otrok. 88,89 % Romov se je brati naučilo v 1. ali 2. razredu, česar nisem pričakovala, saj sem predvidevala, da bo ta odgovor obsegal manjši percentil otrok, večji percentil pa bo pri zadnjem vprašanju, ki ga pa ni izbral noben otrok.

4.2.11.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Pri ne romskih otrocih je odgovor a) Še pred prihodom v šolo izbralo 39 otrok, kar je 34,21 % anketirancev te skupine. Odgovor b) V 1. ali 2. razredu je izbralo 73 ne romskih otrok, kar je zneslo 64,04 %. Odgovor c) V 3. razredu ali pozneje sta izbrala dva otroka ali 1,75 %.

Slika 26: Odgovori ne romskih otrok, kdaj so se naučili brati

Tabela 22: Odgovori ne romskih otrok, kdaj so se naučili brati

Brati sem se naučil/a:

Še pred prihodom v šolo	39
V 1. ali 2. razredu	73
V 3. razredu ali pozneje	2

Odgovori so bili pričakovani, saj sem domnevala, da bo precejšnji delež ne romskih otrok, ki so se brati naučili še pred prihodom v šolo. Ta delež je znesel 34,21 %, kar sem pričakovala, saj se ne romski otroci zaradi okolja v katerem odraščajo, drugačnih vrednot staršev in njihove višje izobrazbe, izobraževati začnejo še pred začetkom uradnega šolanja. 64,04 % ne romskih otrok se je brati naučilo v 1. ali 2. razredu, kar se mi zdi normalno, 1,75 % otrok, ki pa se je brati naučilo šele v 3. razredu ali pozneje me prav tako ne preseneti, saj je slednje odstopanje normalno zaradi velikega vzorca otrok.

Rezultati analiz so pokazali, da se brati še pred prihodom v šolo nauči večji delež ne romskih otrok kakor romskih in sicer 23,1 %. Slednje domnevam, da je posledica razlik vrednot romskih in ne romskih družin. Romski otroci ne odraščajo v izobraženem okolju, kjer bi edukacijske prvine imeli možnost osvojiti že pred vstopom v šolo. Odstotek romskih otrok, ki se nauči brati ob vstopu v šolo, torej v prvem ali drugem razredu, je zato večji od odstotka ne romskih otrok in sicer za 24,85 %. Število ne romskih otrok, ki se nauči brati šele v 3. razredu ali pozneje je večji kot pri ne romskih otrocih (za 1,75 %), kar domnevam da je posledica manjšinskega vzorca romskih otrok.

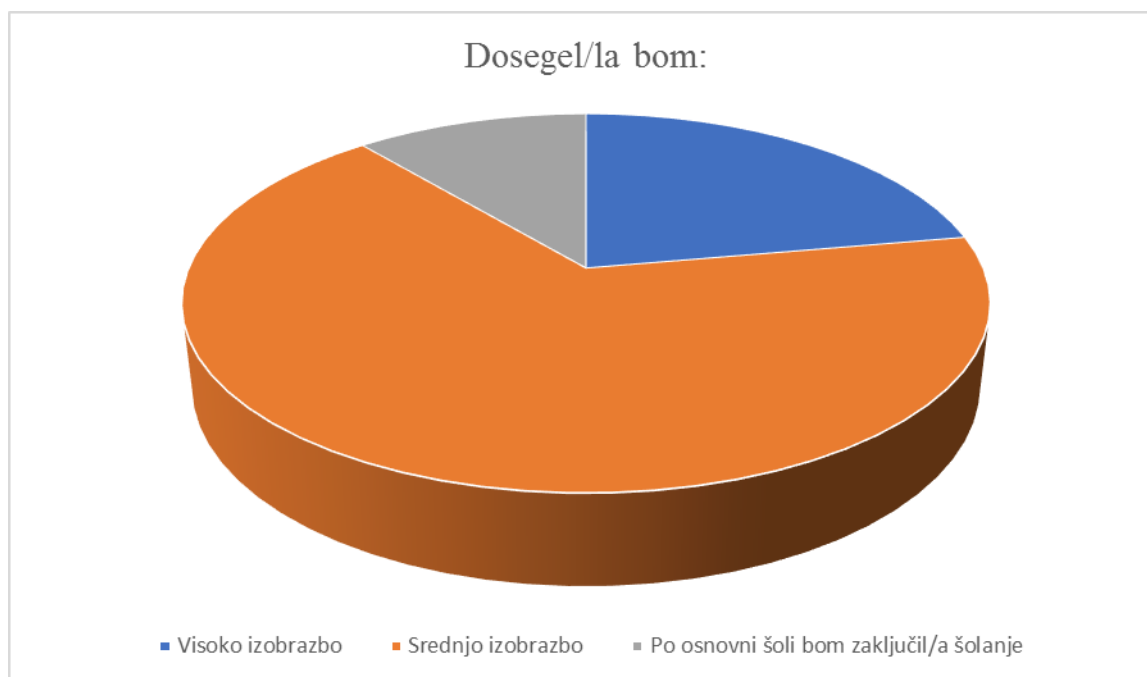
4.2.12 Analiza dvanajstega vprašanja

Dvanajsto vprašanje ankete je bilo: »Dosegel/la bom:«

Anketiranci so izbirali med odgovori: a) Visoko izobrazbo, b) Srednjo izobrazbo in c) Po osnovni šoli bom zaključil/a šolanje.

4.2.12.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Pri romskih otrocih sta dva anketiranca (22,22 %) izbrala odgovor a) Visoko izobrazbo, odgovor b) Srednjo izobrazbo je izbralo 6 otrok, oziroma 66,67 % romskih anketirancev, za odgovor c) Po osnovni šoli bom zaključil/a šolanje pa se je odločil en romski otrok, torej 11,11 % anketirancev.

Slika 27: Odgovori romskih otrok na dvanajsto vprašanje

Tabela 23: Odgovori romskih otrok na dvanajsto vprašanje

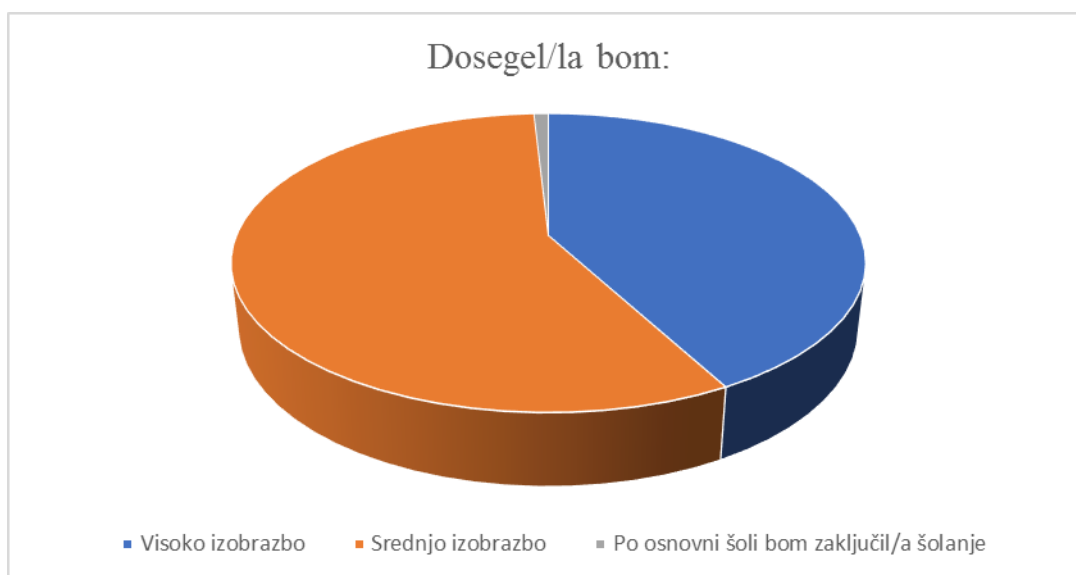
Dosegel/la bom:

Visoko izobrazbo	2
Srednjo izobrazbo	6
Po osnovni šoli bom zaključil/a šolanje	1

Rezultati so bili pričakovani, saj zaradi podcenjevanja v času šolanja in slabe samopodobe romski učenci nimajo zastavljenih visokih ciljev. Slednje je dokazala anketa, saj le 22,22 % romskih otrok namerava doseči visoko izobrazbo, s srednjo izobrazbo pa se zadovolji kar 66,67 % romskih otrok. En romski otrok se je odločil šolanje zaključiti že po osnovni šoli, kar je 11,11 % vseh anketirancev. Slednje me ne preseneča, saj Romi le redko zaključijo srednjo šolo, velikokrat pa se v srednje šole niti ne vpišejo. Tudi velik delež anketirancev, ki so se odločili šolanje nadaljevati, predvidevano srednjih šol ne bodo uspešno zaključili.

4.2.12.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Pri ne romskih otrocih je odgovor a) Visoko izobrazbo izbralo 48 otrok, kar je 42,11 %. Odgovor b) Srednjo izobrazbo je izbralo 65 ne romskih otrok, oziroma 57,02 % ne romskih anketirancev, odgovor c) Po osnovni šoli bom zaključil/a šolanje pa je izbral en otrok ali 0,88 %.

Slika 28: Odgovori ne romskih otrok na dvanajsto vprašanje

Tabela 24: Odgovori ne romskih otrok na dvanajsto vprašanje

Dosegel/a bom:

Visoko izobrazbo	48
Srednjo izobrazbo	65
Po osnovni šoli bom zaključil/a šolanje	1

Rezultati so bili pričakovani, saj so ne romski otroci zaradi večjega spodbujanja s strani učiteljev, drugačnih vrednot in boljšega učnega uspeha bolj ambiciozni. Da 42,11 % anketiranih ne-Romov namerava doseči višjo izobrazbo je bilo pričakovano, tudi 57,02 % ne romskih otrok, ki nameravajo doseči srednjo izobrazbo se mi zdi normalno. Odstopanje 0,88 % otrok, ki nameravajo po osnovni šoli z šolanjem zaključiti se mi zdi sprejemljiv, saj tudi ne romski otroci v majhnih odstotkih dosežejo le osnovnošolsko izobrazbo.

Rezultati ankete obeh skupin so pokazali pričakovani, saj imajo romski otroci zastavljene nižje cilje in dosejajo slabše stopnje izobrazbe kakor ne romski otroci. Slednje je posledica

podcenjevanja v šoli in pomanjkanja spodbujanja doma. Višjo izobrazbo nameravajo ne romski otroci doseči v 19,89 % bolj pogosto kot ne romski otroci. S srednjo izobrazbo se romski otroci zadovoljijo v 9,65 % pogosteje kakor ne romski otroci, s šolanjem pa po osnovni šoli namerava zaključiti 10,23 % več romskih otrok kakor ne romskih, glede na vzorec ankete.

Nižji cilji, ki so posledica neizobraženega okolja, v katerem odrašča romski otrok, ki je posledica diskriminacije s strani zaposlenih v šoli iz generacije v generacijo, vodijo v začaran krog, ki se ga romska skupnost ne more osvoboditi.

4.2.13 Analiza trinajstega vprašanja

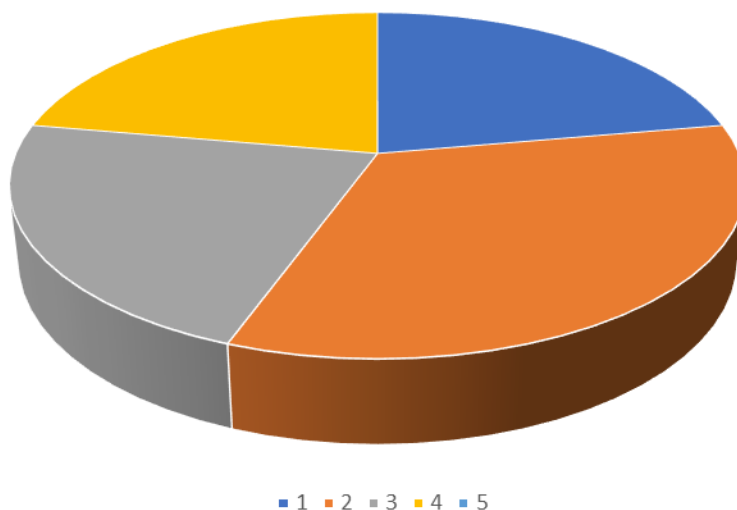
Vprašanje 13 je bilo vrednostnega tipa. Vprašanje je bilo: »Za uspeh imam enake možnosti kot moji sošolci:«

Anketiranci so izbirali med odgovori 1-5, 1-se popolnoma ne strinjam, 5-se popolnoma strinjam.

4.2.13.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Romski otroci so pri trinajstem vprašanju izbirali predvsem odgovore med 1 in 4. Odgovor 1 (se popolnoma ne strinjam) sta izbrala dva otroka, oziroma 22,22 %. Za odgovor 2 so se odločili trije otroci ali 33,33 %. Odgovora 3 in 4 sta vsakega izbrala po dva otroka. Za odgovor 3 se je tako odločilo 22,22 % romskih anketirancev, za odgovor 4 pa prav tako 22,22 % romskih otrok. Odgovora 5 (se popolnoma strinjam) ni izbral noben otrok.

Za uspeh imam enake možnosti kot moji sošolci:
(1-se popolnoma ne strinjam, 5-se popolnoma strinjam)

Slika 29: Odgovori romskih otrok na trinajsto anketno vprašanje

Tabela 25: Odgovori romskih otrok na trinajsto vprašanje

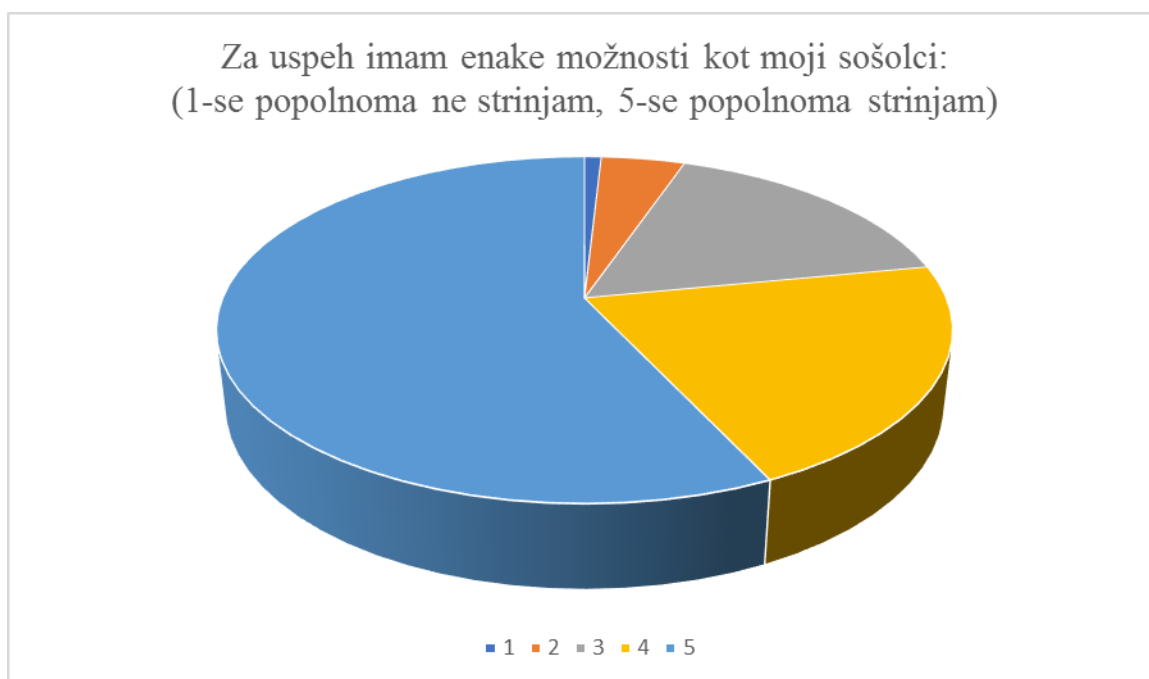
Za uspeh imam enake možnosti kot moji sošolci:

1	2
2	3
3	2
4	2
5	0

Rezultati so bili pričakovani. Romski otroci kakor sem domnevala, ne verjamejo, da imajo enake možnosti uspeha kakor njihovi sošolci. S trditvijo se popolnoma ni strinjal noben romski otrok, medtem ko je odgovor 1 (se popolnoma ne strinjam) izbralo 22,22 % otrok. Tudi odgovor 2, ki predstavlja nestrinjanje je izbralo 33,33 % otrok. 55,55 % romskih otrok je izbralo odgovor, ki je izraža močno nestrinjanje s trditvijo. Za odgovor 3, ki je na meji med strinjanjem in nestrinjanjem se je odločilo 22,22 % otrok, enako je veljalo za odgovor 4, ki izraža strinjanje, vendar ne popolnoma. Rezultati so pokazali, da se noben izmed romskih anketirancev ne strinja s trditvijo, da ima enake možnosti za uspeh kot njegovi sošolci, kljub temu, da obiskujejo isto šolo in so deležni »enakopravnega« programa izobraževanja.

4.2.13.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Ne romski otroci so pri odgovorih večinoma izbirali med 4 in 5. Odgovor 1 (se popolnoma ne strinjam) je izbral le en romski otrok, kar pomeni 0,88 % ne romskih anketirancev. Odgovor 2 je izbralo 5 otrok ali 4,39 % anketirancev, za odgovor 3 se je odločilo 19 otrok, oziroma 16,67 % anketirancev te skupine. Odgovor 4 je izbralo 24 otrok, kar znaša 21,05 % ne romskih anketirancev. Najbolj pogost odgovor je bil odgovor 5 (se popolnoma strinjam), ki ga je izbralo 65 otrok, torej 57,02 % ne romskih anketirancev.

Slika 30: Odgovori ne romskih otrok na trinajsto vprašanje

Tabela 26: Odgovori ne romskih otrok na trinajsto vprašanje

Za uspeh imam enake možnosti kot moji sošolci:

1	1
2	5
3	19
4	24
5	65

Rezultati so bili po pričakovanjih. Ne romski otroci večinoma verjamejo, da imajo za uspeh enake možnosti kot njihovi sošolci. Odgovor 1 (se popolnoma ne strinjam) je izbralo le 0,88 % ne-Romov, odgovor 2 pa le 4,39 % ne romskih anketirancev. Le 5,27 % ne-Romov se s

trditvijo ne strinja in ne verjame, da imajo enake možnosti za uspeh kot njihovi sošolci. Odgovor 3, ki je na meji med strinjanjem in ne-strinjanjem je izbralo 16,67 % anketirancev, odgovor 4 pa 21,05 % anketirancev. Odgovor 5, ki pomeni, da se posameznik s trditvijo, da ima enake možnosti za uspeh kot njegovi sošolci popolnoma strinja je izbralo kar 57,02 % ne-Romov.

Rezultati so pokazali, da romski otroci v večini ne verjamejo, da imajo za uspeh enake možnosti kot njihovi sošolci, ne romski otroci pa verjamejo ravno obratno. Medtem ko nobeden izmed romskih anketirancev ni izbral odgovora 5 (se popolnoma strinjam), je pri ne romskih otrocih to storilo kar 57,02 % anketirancev. Odgovor 1 (se popolnoma ne strinjam) je pri romskih otrocih izbralo 22,22 % otrok, pri ne romskih otrocih pa 0,88 % otrok. Do velike razlike je prišlo tudi pri odgovoru 2, ki ga je pri Romih izbralo 33,33 % anketirancev, pri ne-Romih pa le 4,9 % anketirancev. Razlika v deležih Romov in ne-Romov, ki ne verjamejo, da imajo enake možnosti za uspeh kot njihovi sošolci je kar 50,28 %. V izbiri odgovorov 4 se v deležu odgovorov romski in ne romski otroci niso bistveno razlikovali, saj odgovor 4 izbralo 21,05 % ne romskih otrok in 22,22 % romskih otrok.

Romski otroci so že od malega ponižni in se obravnavajo kot manjvredne. Da ne verjamejo, da imajo za uspeh enake možnosti kot njihovi sošolci je posledica diskriminacije že pri zgodnjih letih. Slednje vodi v neuspeh v prihodnosti in v neizobraženo okolje, v katerem odrašča nova generacija romskih otrok.

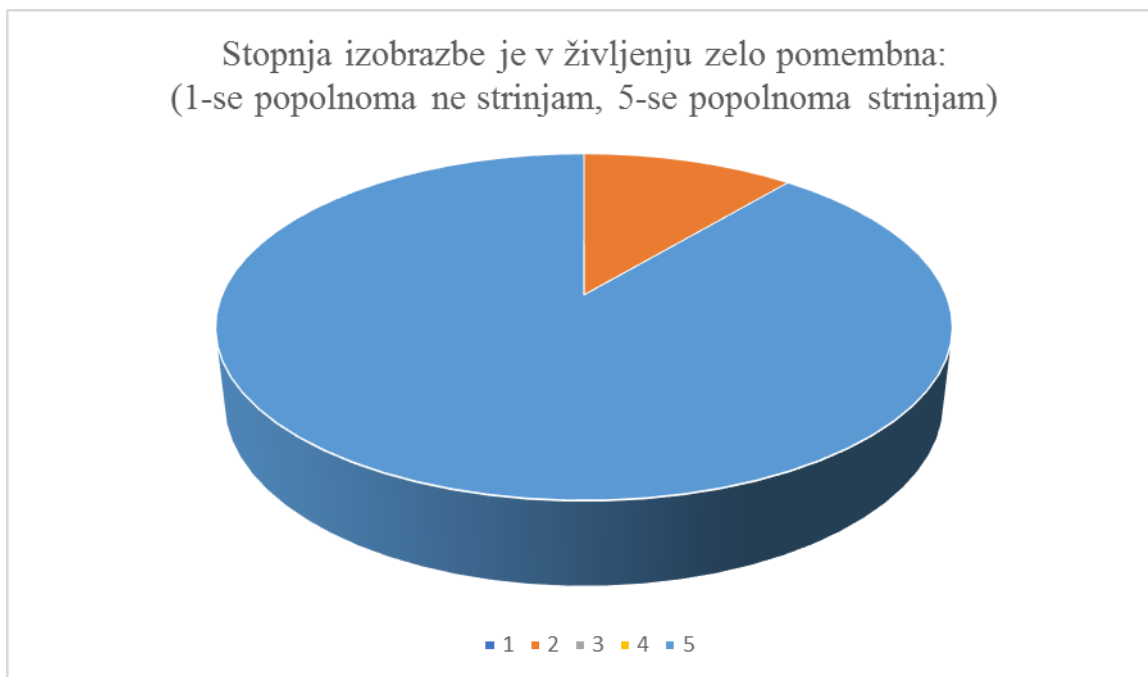
4.2.14 Analiza štirinajstega vprašanja

Štirinajsto vprašanje je bilo vrednostnega tipa in se je glasilo: »Stopnja izobrazbe je v življenju zelo pomembna:«

Anketiranci so izbirali med odgovori 1-5, 1-se popolnoma strinjam, 5-se popolnoma ne strinjam.

4.2.14.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Pri romskih otrocih odgovora 1 (se popolnoma ne strinjam) ni bilo. Odgovor 2 je izbral en otrok, kar znaša 11,11 %. Odgovorov 3 in 4 prav tako ni bilo. Za odgovor 5 (se popolnoma strinjam se je odločilo 8 romskih otrok, oziroma 88,89 % romskih anketirancev.

Slika 31: Odgovori romskih otrok na štirinajsto vprašanje

Tabela 27: Odgovori romskih otrok na štirinajsto vprašanje

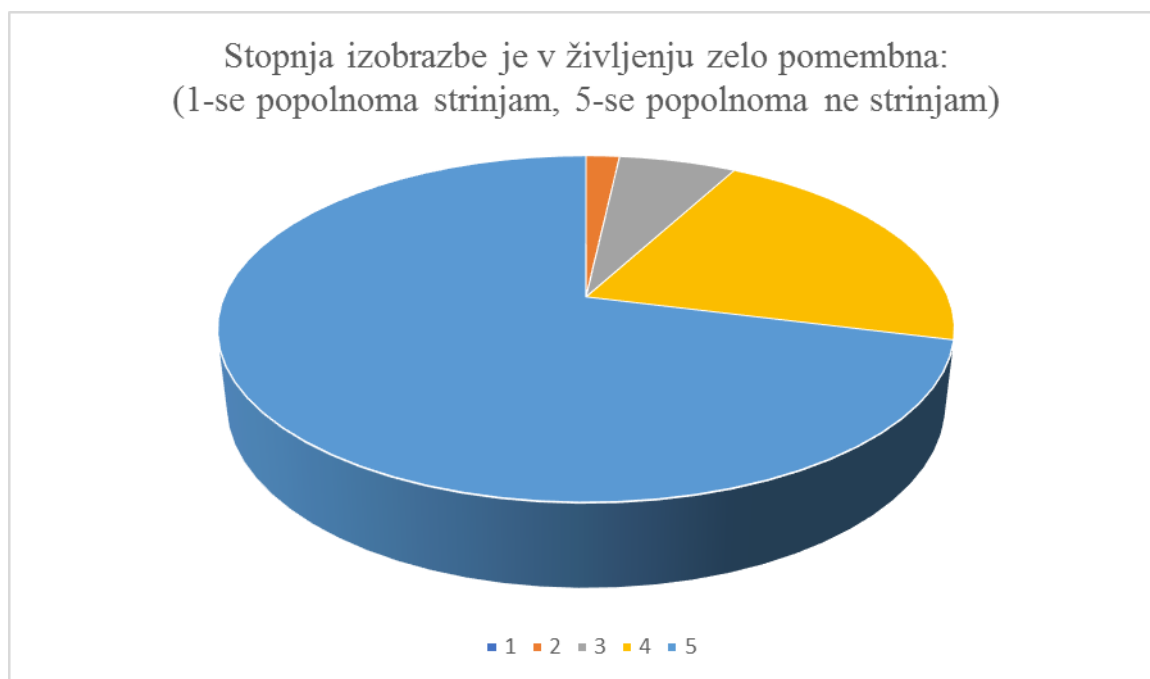
Stopnja izobrazbe je v življenju zelo pomembna:

1	0
2	1
3	0
4	0
5	8

Rezultatov nisem pričakovala. Domnevala sem, da bo percentil otrok, ki bodo izbrali odgovor 5 (se popolnoma strinjam) manjši in se bo gibal med 11-33 %. Nisem pričakovala, da bo 88,89 % Romov izbralo odgovor 5, odgovor 1 pa ne bo izbral noben romski anketiranec. Pričakovala sem, da bodo romski otroci izbirali predvsem odgovore 1-3. Rezultati so me presenetili, saj kljub slabšemu učnemu uspehu in manjši ambicioznosti romski otroci verjamejo, da je stopnja izobrazbe v življenju zelo pomembna.

4.2.14.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Ne romski otroci so pri štirinajstem vprašanju izbirali predvsem med odgovoroma 4 in 5. Odgovora 1 (se popolnoma ne strinjam) tudi pri skupini ne romskih otrok ni bilo. Odgovor 2 sta izbrala 2 otroka (1,75 %), odgovor 3 je izbralo 7 ne romskih otrok, kar je zneslo 6,14 %, odgovor 4 je izbralo 24 ne romskih anketirancev, kar je 21,05 %, odgovor 5 (se popolnoma strinjam) pa je izbralo kar 81 anketirancev, oziroma 71,05 % ne romskih anketirancev.

Slika 32: Odgovori ne romskih otrok na štirinajsto vprašanje

Tabela 28: Odgovori ne romskih otrok na štirinajsto vprašanje

Stopnja izobrazbe je v življenju zelo pomembna:

1	0
2	2
3	7
4	24
5	81

Rezultati so bili pričakovani. Predvidevala sem, da bo večina ne romskih otrok izbrala odgovor 5 (se popolnoma strinjam), kakor ga tudi je, v 71,05 %. Pri ne romskih družinah je izobrazba visoko na lestvici vrednot, zato me rezultat ne preseneča. Pričakovala sem tudi, da bo odgovor 1 (se popolnoma ne strinjam) izbran v majhnem številu, da pa ga ni izbral noben

otrok me je pozitivno presenetilo. Rezultati 2 (1,75 %), 3 (6,24 %) in 4 (21,05 %) so v skladu z začetnimi pričakovanji.

Po primerjavi rezultatov sem prišla do sklepa, da tako romski kot ne romski otroci verjamejo, da je stopnja izobrazbe v življenju zelo pomembna. S trditvijo se pri romskih otrocih ni strinjalo le 11,11 % anketirancev, pri ne romskih otrocih pa le 1,75 % anketirancev. Čeprav imajo romski otroci slabši učni uspeh, manjše ambicije za prihodnje šolanje, drugačne vrednote in so s strani učiteljev spodbujani manj kakor ne romski otroci, je obema skupinama stopnja izobrazbe zelo pomembna in se glede tega prepričanja med seboj ne razlikujejo.

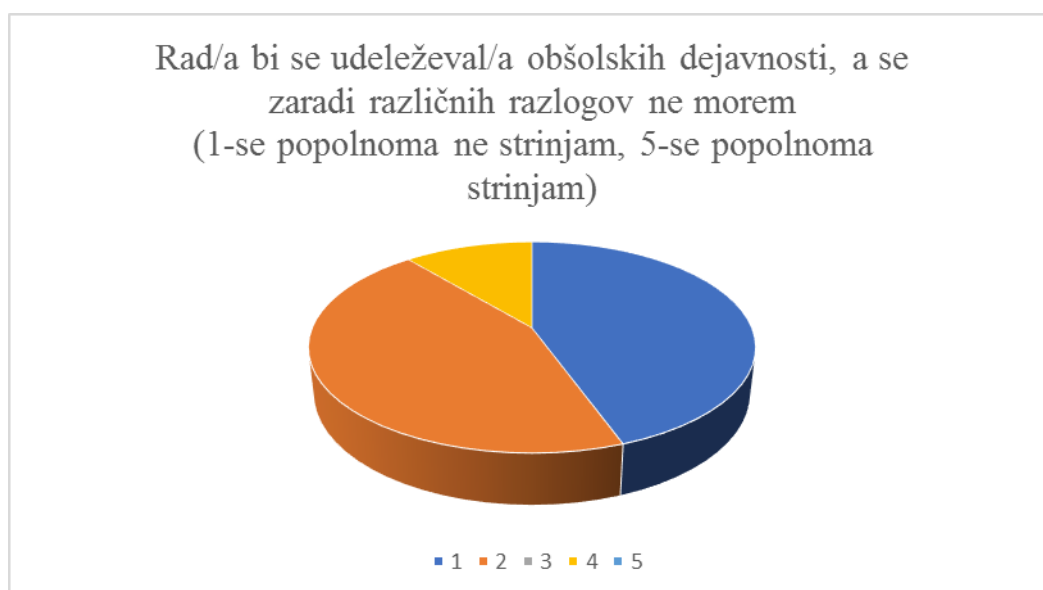
4.2.15 Analiza petnajstega vprašanja

Petnajsto vprašanje, ki je bilo vrednostnega tipa je bilo: »Rad/a bi se udeleževal/a obšolskih dejavnosti, a se zaradi različnih razlogov ne morem:«

Anketiranci so izbirali med odgovori od 1 do 5, kjer je 1 pomenilo se popolnoma ne strinjam, 5 pa se popolnoma strinjam.

4.2.15.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Pri romskih otrocih sta bila najbolj pogosta odgovora 1 (se popolnoma ne strinjam) in 2. Odgovor 1 so izbrali 4 otroci ali 44,44 %, odgovor 2 pa prav tako 4 otroci, oziroma 44,44 %. Odgovorov 3 in 5 (se popolnoma strinjam) ni izbral noben otrok. Odgovor 4 je izbral en romski otrok, kar je 11,11 % romskih anketirancev.

Slika 33: Odgovori romskih otrok na petnajsto vprašanje

Tabela 29: Odgovori romskih otrok na petnajsto vprašanje

Rad/a bi se udeleževal/a obšolskih dejavnosti, a se zaradi različnih dejavnikov ne morem:

1	4
2	4
3	0
4	1
5	0

Odgovori niso bili pričakovani. Zaradi revščine in diskriminacije sem predvidevala, da se bodo odgovori gibal predvsem med 4 in 5, s kakšnim odstopanjem. Pri odgovoru 4 sem zraven 11,11 % odziva pričakovala še vsaj 20 % več. Tudi pri 5 odgovoru sem pričakovala, da se bodo rezultati gibal med 22,22 % in 33,33 %. Da je 44,44 % otrok izbralo odgovor 1 (se popolnoma ne strinjam) me je presenetilo, pa tudi 44,44 % odziva na odgovor 2 nisem pričakovala.

4.2.15.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Romski otroci so podobno kot ne romski otroci v večini izbrali odgovor 1 (se popolnoma ne strinjam). Ta odgovor je izbralo 38 otrok, kar pomeni 33,33 % ne romskih anketirancev. Odgovor 2 je izbralo 23 otrok, oziroma 20,18 %, za odgovor 3 se je odločilo 26 otrok ali 22,8 %. Odgovor 4 je izbralo kar 21 otrok, oziroma 18,42 %, odgovor 5 (se popolnoma strinjam) pa 5,26 % ne romskih otrok.

Slika 34: Odgovori ne romskih otrok na petnajsto anketno vprašanje

Tabela 30: Odgovori ne romskih otrok na petnajsto vprašanje

Rad/a bi se udeleževal/a obšolskih dejavnosti, a se zaradi različnih razlogov ne morem:

1	38
2	23
3	26
4	21
5	6

Odgovore sem pričakovala, saj se ne romski otroci veliko pogosteje vključujejo v obšolske dejavnosti zaradi spodbujanja učiteljev in staršev, ter večjih ambicij. Odgovor 1, ki se s trditvijo popolnoma ne strinja je izbralo 33,33 % otrok, odgovor 2 pa 20,18 % otrok. Razumljivo je, da imajo tudi ne romski otroci ovire, ki jim preprečijo udeležitev v obšolske dejavnosti, kot je revščina, posvečanje šoli, prezaposlenost staršev za dodatno razvažanje in skrb ali nezanimanje, kar je vidno na rezultatih. Odgovor 3, ki je na meji med strinjanjem in nestrinjanjem je izbralo kar 22,8 % otrok, odgovor pa 4 18,42 %. Za odgovor 5, ki se s trditvijo popolnoma strinja se je odločilo le 5,26 % ne romskih anketirancev.

Dobljenih rezultatov po analizi obeh skupin nisem pričakovala. Domnevala sem, da imajo romski otroci manj sredstev za udeleževanje v obšolske dejavnosti in slabše pogoje kot ne romski otroci. Izkazalo se je, da so romski otroci izbirali odgovora 1 (se popolnoma ne strinjam) in 2 še v večjem deležu kot ne romski otroci in to za 35,38 %.

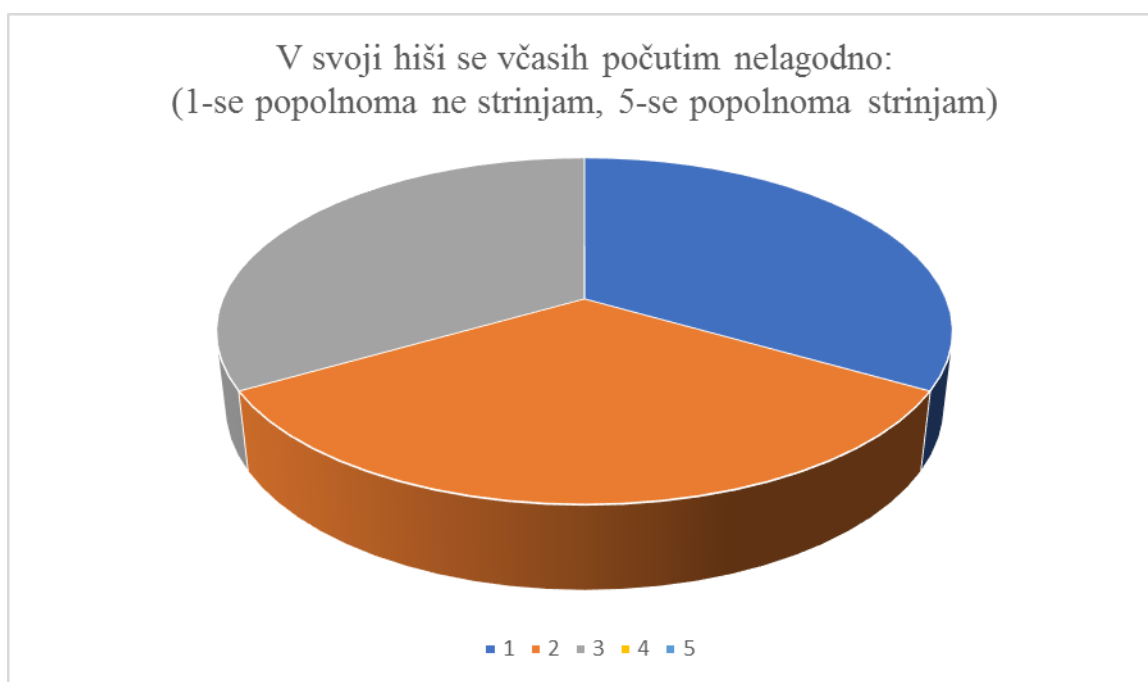
4.2.16 Analiza šestnajstega vprašanja

Šestnajsto vprašanje je bilo vrednostnega tipa in sicer : »V svoji hiši se včasih počutim nelagodno:«

Anketiranci so izbirali med odgovori 1-5, 1-se popolnoma ne strinjam, 5-se popolnoma strinjam.

4.2.16.1 Analiza odgovorov romskih otrok

Odgovori romskih otrok so se gibal med 1 in 3. Odgovor 1 (se popolnoma ne strinjam) so izbrali 3 otroci, oziroma 33,33 % romskih anketirancev. Enako je veljalo za odgovora 2 in 3, kjer so vsakega izbrali po trije romski otroci. Odgovorov 4 in 5 ni izbral noben romski anketiranec.

Slika 35: Odgovori romskih otrok na šestnajsto vprašanje

Tabela 31: Odgovori romskih otrok na šestnajsto vprašanje

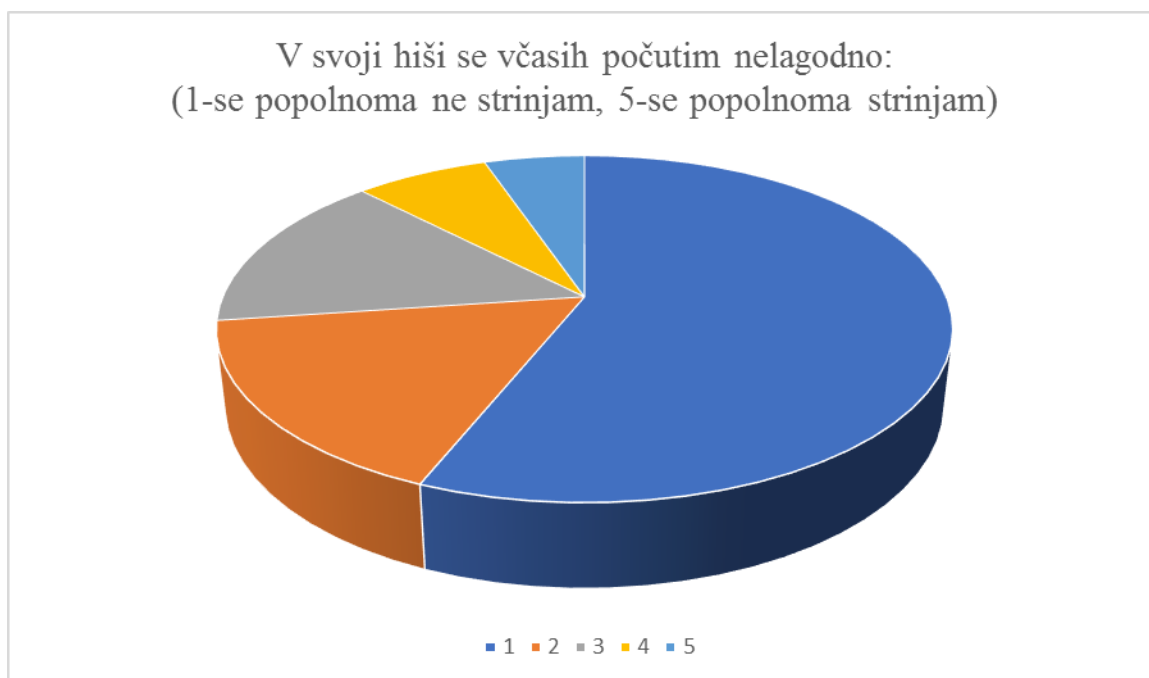
V svoji hiši se včasih počutim nelagodno:

1	3
2	3
3	3
4	0

Odgovori niso bili pričakovani, saj sem domnevala, da bo zaradi revščine in večjih družin večji odziv na odgovora 4 in 5, oziroma da bo vsakega izbralo vsaj 22,22 % romskih anketirancev. Odziv na odgovor 3 (33,33 %) sem pričakovala, saj sem domnevala, da bodo otroci težje opredelili kdaj in zakaj se počutijo nelagodno. Presenetilo me je, da je vsakega izmed odgovorov 1 in 2 izbrala ena tretjina otrok (33,33 %), saj sem pričakovala manjši odziv pri teh dveh odgovorih.

4.2.16.2 Analiza odgovorov ne romskih otrok

Pri ne romskih otrocih je bil vidno največji odziv na odgovor 1 (se popolnoma ne strinjam) saj ga je izbralo 64 otrok, oziroma 56,14 %. Za odgovor 2 se je odločilo 19 otrok ali 16,67 %, za odgovor 3 pa 17 otrok ali 14,91 %. Odgovor 4 je izbralo 8 ne romskih otrok, kar je 7,2 %, odgovor 5 pa 6 ne romskih otrok ali 5,26 %.

Slika 36: Odgovori ne romskih otrok na šestnajsto vprašanje

Tabela 32: Odgovori ne romskih otrok na šestnajsto vprašanje

V svoji hiši se včasih počutim nelagodno:

1	64
2	19
3	17
4	8
5	6

Odgovore sem pričakovala, saj sem predvidevala, da bodo ne romski otroci v večini izbirali med odgovori 1-3. Odgovor 1 (se popolnoma ne strinjam) je izbralo 56,14 % ne romskih anketirancev, kar je bila močna večina. Odgovor 2 je izbralo 16,67 % otrok, odgovor 3 pa 14,91 %. Odgovore med 1 in 3 je izbralo kar 87,72 % ne romskih anketirancev, kot predvideno. Odgovor 4 je izbralo 7,2 %, odgovor 5 pa 5,26 %, ki sta manjši odstopanji, ki sem ju pričakovala.

Po analizi odgovorov obeh skupin sem prišla do sklepa, da ni velike razlike med počutjem romskih in ne romskih otrok znotraj doma, a se ne romski otroci v lastni hiši počutijo manj nelagodno. Odgovor 1 (se popolnoma ne strinjam) so izbrali ne romski otroci 22,79 % bolj pogosto kot romski otroci, medtem ko so odgovora 4 in 5 (se popolnoma strinjam) izbrali 12,46 % bolj pogosto kot romski otroci. Odgovor 2 so pogosteje izbirali Romi in sicer za kar 16,66%. Tudi odgovor 3 so romski otroci izbirali 18,36 % pogosteje.

4.3 SOCIOLOŠKI EKSPERIMENT

Sociološki eksperiment sem izvajala na treh različnih lokacijah. Za lokacije sem izbrala restavracijo, zlatarno in trgovino z oblačil. Pri eksperimentu pa sta mi pomagala Rom srednjih let in Rominja mojih let. Tudi sama sem izbrala spremstvo srednjih let, da je bilo izhodišče eksperimenta čim bolj enakovredno. V nadaljevanju bom sebe in svoje spremstvo označevala kot 'neromski par', Roma pa kot 'romski par'.

Pri eksperimentu so me zanimale predvsem razlike v odnosih zaposlenih do romskega in ne romskega para.

4.3.1 Restavracija

Izbrala sem lokacijsko oddaljeno restavracijo, saj sem tako zagotovila, da nas zaposleni v restavraciji ne bodo prepoznali, kar bi lahko vplivalo na dobljene rezultate. Zraven odnosov sem tudi merila čas, v katerem je bil postrežen romski par in v katerem ne romski par.

Na parkirišče restavracije sta oba para prispela na enkrat, vendar je romski par v restavracijo vstopil minuto pred ne romskim parom. Po njunem vstopu v restavracijo sem počakala 5 sekund, ki so bile potrebne, da sta našla mizo, zatem sem začela meriti čas v katerem bosta postrežena. Enako sem storila pri ne romskem paru. Oba para sta sedela v minimalni razdalji drug od drugega, tako, da sta bila od kuhinje in strežnega pulta enako oddaljena.

Romski par je bil postrežen 32 sekund, za tem ko sta se sedla za mizo, ne romski par pa 9 sekund za tem ko sta se sedla za mizo. Natararica se je ob prihodu obeh parov nahajala med mizami.

Po tem, ko je pijačo naročil ne romski par, se je natararica odpravila za točilni pult, pri tem se je obrnila, se vrnila k mizi, kjer je sedel romski par in še enkrat vprašala kaj sta naročila, saj je pozabila.

Pijačo je natararica prinesla obema paroma hkrati in sicer 2:17 minut po naročilu pijače ne romskega para. Najprej je pijačo odložila na mizi, kjer je sedel romski par, takoj za tem pa še na mizi, kjer je sedel ne romski par. Razlika je bila v tem, da je po odložitvi pijače natararica ne romski par vprašala, ali sta se že odločili, katero hrano bosta naročili, medtem ko je pri romskem paru le odložila pijačo in se brez očesnega stika odpravila naprej.

Ker se ne romski par za naročilo hrane še ni odločil, je natararica odšla, pri tem se ni ustavila pri mizi, kjer je sedel romski par in vprašala za naročilo hrane, čeprav je šla mimo nje.

Natakarica se vrne 5:06 minut od zadnjega odhoda. Najprej se ustavi pri mizi z romskim parom, kjer romski par naroči hrano, takoj za tem stopi še do mize z ne romskim parom, kjer hrano naroči še ne romski par.

Hrana romskega para prispe hitreje (13:47 minut po naročilu), saj je njena priprava hitrejša, 5:34 minut za njuno hrano prispe še hrana ne romskega para. Romskemu paru hrane ne prinese natakarica, ampak neznani zaposleni moški restavracije, mogoče nekdo iz kuhinje, ne romskemu paru pa hrano prinese natakarica. Ko je bil eksperiment končan, sta me Roma opozorila, da je eden izmed njunih krožnikov bil močno okrušen na obeh straneh.

Natakarica se vrne 19:20 minut od njenega zadnjega odhoda in se najprej ustavi pri mizi z romskim parom. Njuno hrano vzame, čeprav je na enem izmed krožnikov ostalo še veliko hrane, kljub temu ju ne vpraša, ali sta z obrokom končala in če hrano lahko vzame.

Čez 1:03 minute natakarica stopi še do mize ne romskega para in vpraša, ali lahko pobere krožnike, saj je na enem izmed krožnikov ostalo še nekaj nedokončane hrane. Ko ne romski par dovoli, da hrano odnese, natakarica še vpraša, ali je hrane bilo preveč. Ne romski par se nasmehne, hkrati prosita za račun. Natakarica se z računom vrne čez 1:30 minut, ko plača ne romski par takoj za račun prosi še romski par. Natakarica se z računom k njuni mizi vrne čez 4:18 minut in plača tudi romski par. Za tem, ko plačata račun romski par še malo posedi, nato se vstaneta in zapustita restavracijo. Pri odhodu se poslovita od natakarice, ki se zanju ne zmeni. Čez približno 30 sekund restavracijo zapusti še ne romski par, pri tem se natakarica prijazno zahvali in poslovi od njiju.

Po končanem eksperimentu sta mi Roma povedala svoje opazke eksperimenta. Stvar, ki ju je najbolj motila je, da jima nihče ni namenil očesnega stika. Natakarica je pri prejemanju njunih naročil in na splošno v vseh stikih z njima gledala v tla, enako je veljalo za moškega, ki jima je prinesel hrano. Odnosi so bili hladni, počutila sta se nelagodno in nedomače. Ko sta se v restavraciji poslovila sta mi zaupala, da sta to nalašč storila glasno, da se prepričata, da ju natakarica sliši, vendar se kljub temu ni odzvala. Pripomnila sta, da ju slednje ni presenetilo.

Eksperiment v restavraciji je potrdil mojo hipotezo, da so zaposleni do Romov manj ustrezljivi. Vidna je bila tudi fina diskriminacija, ki ni direktna, a da pripadnikom manjšine še vedno občutek manjvrednosti in ponižnosti. Ne romski par je bil vseskozi privilegiran. Zaposleni so se prilagajali njunim potrebam in se trudili, da nanju naredijo čim boljši vtis, medtem ko jim za slednje pri romskemu paru ni bilo mar. Malomarnost je bila vidna takoj v začetku eksperimenta, ko je natakarica pozabila naročilo obeh oseb romskega para, iz česar

lahko sklepamo, da ju ni poslušala pri naročilu ampak se je z njim trudila čim hitreje opraviti. Natakariča se je okoli romskega para ni obnašala profesionalno, saj jima niti ni namenila očesnega stika ali se trudila nanju narediti dobrega vtisa, za njuno postrežbo pa si je vzela opazno več časa v primerjavi s postrežbo ne romskega para. Do ne romskega para se je natakariča obnašala gostoljubno, se smejala in obema osebama namenjala očesni stik. Potrudila se je tudi, da jima je v restavraciji prijetno, ter da nanju naredi dober vtis, kar je bilo vidno s prijetno zahvalo in poslovilom, ko je ne romski par zapustil restavracijo, spraševanjem za dovoljenje, preden je hrano odnesla z mize in spraševanjem o pripravljenosti za naročilo hrane. Nobene od naštetih stvari ni storila pri ne romskem paru. Romi so diskriminirani v vsakodnevem življenju, z eksperimentom sem dokazala, da so diskriminacije deležni tudi s strani 'objektivnih' zaposlenih v javnih prostorih.

4.3.2 Zlatarna

Zlatarno je romski par obiskal pred ne romskim parom. Ker ni veliko zaposlenih je vanjo vstopil vsak par posebej, da ne bi gneča vplivala na rezultate eksperimenta. Oba para sta v zlatarni prosila darilo za rojstni dan mame oziroma žene, ter za pomoč prodajalke, da jima pomaga pri izbiri. Ne romskemu paru je prodajalka najprej ponudila prstane kot najbolj primerno darilo za rojstni dan. Cene so se gibale od 195 evrov naprej, priporočila jima je belo zlato. Prodajalka je hotela prstane vzeti izven vitrine in jima jih pokazati, a si je premislila in se sredi giba ustavila. Za tem jima je prstane kazala le skozi vitrino, razen ko sta prosila, če si prstan lahko podrobneje ogledata. Prstani, ki jih je prodajalka predlagala in ponujala so bili na desni strani pulta, kjer so cene najnižje. Najdražji artikel, ki sta ga bila deležna Roma je bil prstan v vrednosti 400 evrov, ki sta ga sama izpostavila in vprašala, ali si ga lahko ogledata podrobneje. Ko sta si ogledala prstan, ju je prodajalka povabila na desno stran zlatarne, kjer so bili predvsem obeski v vrednosti 27 evrov in več. Romskemu paru prodajalka ni kazala artiklov na levi strani zlatarne, ali na levi strani pulta.

Nekaj časa za romskim parom se je v zlatarno odpravil še ne romski par z isto željo o darilu za ženo oziroma mamo. Prodajalka je najprej predlagala ogrlice, ki katerih vrednost je bila 300 evrov in več. Ne romski par je na podlagi izkušnje romskega para povprašal za prstani. Prodajalka je ne romskemu paru predlaga prstane na levi strani pulta, kjer so bile cene višje in so se gibale med 300 evri in več. Pri tem je prstane jemala izpod vitrine in razlagala razlike

med njimi. Predlagala je diamantne prstane v nasprotju z ne romskim parom, katerima je predlagala belo zlato. Ko si je ne romski par ogledal prstane na levi strani pulta, ju je prodajalka povabila na levi del zlatarne, kjer so bili prstani in uhani v vrednosti po 1000 evrov in več. Artiklov na desni strani zlatarne prodajalka ne romskemu paru ni ponujala. Ko si je ne romski par nakit ogledal je prodajalka vprašala do kdaj približno morata darilo kupiti, da bo o njem tudi sama malo razmislila in pogledala med zaloge. Slednje romskega para ni vprašala.

Po končanem eksperimentu sta mi Roma povedala, da se jima je prodajalka zdela zelo prijazna in ustrezljiva. Kljub temu smo ugotovili, da je šlo za dvojne standarde, saj je prodajalka ne romskemu paru ponujala veliko višje cene kot romskemu paru. Ne romskemu paru artiklov, ki jih je kazala romskemu paru ni niti pokazala, medtem ko romskemu paru ni pokazala dragih artiklov, ki jih je kazala ne romskemu paru. Ko je šlo za artikle na pultu in na levi ter desni strani zlatarne je paroma kazala popolnoma različne artikle. Ne romskemu paru ni ponudila nakita na desni strani pulta ali zlatarne, kjer so bile cene nižje, romskemu paru pa prodajalka ni ponujala artiklov na levi strani pulta oziroma zlatarne, kjer so bile cene visoke.

Z eksperimentom v zlatarni sem potrdila domnevo, da so Romi žrtev stereotipov in nezaupanja. Tudi v drugem scenariju eksperimenta je bila vidna fina diskriminacija, saj je prodajalka kljub prijaznosti Romoma ponujala najcenejše artikle, ne Romoma pa najdražje, čeprav sta oba para prosila za isto stvar. Prodajalka je pokazala tudi nezaupanje do romskega para, saj nakita ni hotela vzeti iz vitrine, razen, ko sta jo za to Roma vprašala. Iz analize lahko sklepamo, da je prodajalka romskemu paru ponujala cenejše artikle, saj je domnevala, da si dražjih nista zmožna privoščiti. Prodajalka je svoje ravnanje prilagodila stereotipom o Romih in domnevala, da sta Roma revna, čeprav se slednje ni kazalo na njunem videzu ali povpraševanju po darilu. Tudi do ne romskega para se je prodajalka vedla prijazno, vendar jima cenениh artiklov, ki jih je ponujala romskemu paru ni niti pokazala. Že v začetku se je prodajalka osredotočila na skoraj enkrat dražje artikle kot jih je ponujala romskemu paru, v nadaljevanju pa so se cene le še stopnjevale. Kljub želji po istem darilu, sta bila romski in ne romski par deležna popolnoma drugačnih predlogov. Golo dejstvo, da je paroma bil ponujen nakit na različnih straneh pulta in trgovine nakazuje razliko, ki jih prodajalci delajo na podlagi pripadnosti etnični skupini.

4.3.3 *Trgovina z oblačili*

V trgovino z oblačili sta oba para vstopila hkrati. Romsko in ne romsko dekle sta bili obe zainteresirani v suknjiče in srajce, romski in ne romski moški pa sta jima pomagala pri izbiri. Prodajalka se za ne romski par ni zmenila, medtem ko je bila romskemu paru zelo ustrezljiva. Ko je Rominja pomerjala oblačila je prodajalka stara pred vrati kabine, za ne romsko dekle se ni zmenila, ko je ta v kabini pomerjala oblačila. Rominji je prodajalka sama predlagala oblačila, pomerjena oblačila pa je nosila nazaj na obešalnike. Za ne romski par se ni zmenila, dokler je nista prosila za pomoč, za tem se je spet posvetila romskemu paru. Trgovino je najprej zapustil romski par, nekaj minut za njima pa še ne romski par.

Po končanem eksperimentu sem bila zmedena, saj rezultatov nisem pričakovala. Roma sta se nasmehnila in mi razložila, da ju rezultati ne presenečajo, saj se podobno pogosto dogaja, ko Romi nakupujejo oblačila. Prodajalci pogosto stojijo pred kabinami za preoblačenje, saj pričakujejo, da bodo Romi kaj ukradli. Zaradi tega tudi sami nosijo oblačila nazaj na obešalnike, da se prepričajo, da so oblačila ostala nedotaknjena. Roma sta menila, da se prodajalka za ne romski par ni zmenila, saj od njiju ni pričakovala kraje ali vandalizma, ter ni čutila potrebe po dodatnem nadzoru.

V tretjem scenariju eksperimenta je bila jasno videna pozitivna diskriminacija, diskriminacija, ki jo je pogosto težko opaziti, saj je skriva za navideznimi dobrimi dejanji. Ustrežljivost prodajalke je na prvi pogled znak prijaznosti in gostoljubnosti, vendar se za njim skriva motiv obsojanja. Stanje pred kabino in nošenje oblačil nazaj na obešalnike sprva deluje kot lepa gesta, vendar je tudi način, s katerim ima prodajalka nad kupcem popoln nadzor in se prepriča, da stranka ničesar ne ukrade. Za takšno obnašanje je prodajalka čutila potrebo le, ko je prišlo za romski par. Ne romsko dekle se je v kabini preoblačilo brez njenega nadzora, oblačila sta prav tako ne Roma pospravljala sama. Iz analize lahko sklepamo, da prodajalka ni čutila potrebe po dodatnem nadzorovanju ne romskega para, saj jima je zaupala, medtem ko je romski par dodatno nadzorovala. Edina razlika med paroma je bila etnična pripadnost, zato lahko sklepamo, da je slednje vzrok za prodajalkino vedenje.

5 RAZPRAVA

V raziskovalni nalogi dokazujem, da so Romi v Sloveniji ena najbolj marginaliziranih in depriviranih skupin prebivalcev.

Hipoteze so naslednje:

H1: ROMI SO ŽE OD OTROŠTVA DISKRIMINIRANI S STRANI VRSTNIKOV, ODRASLIH IN UČITELJEV

Prvo hipotezo sem potrdila na podlagi anketiranja, ki sem jo izvajala na osnovni šoli. Rezultati so pokazali, da so Romi pogosteje žrtev verbalnega nasilja med vrstniki kot njihovi ne romski sošolci. Da so romski otroci diskriminirani tudi s strani odraslih sem prav tako potrdila z vprašanjem verbalnega nasilja, saj predsodki in stereotipi, s katerimi vrstiki Rome žalijo na podlagi zapisane teorije prihajajo iz doma oziroma so privzgojeni. Analiza je pokazala, da se tudi učitelji pogosteje norčujejo iz romskih otrok kakor iz ne romskih. Diskriminacija učiteljev je bila vidna tudi na vprašanju o ocenah, s katerimi so učitelji zadovoljni. Rezultati so pokazali, da učitelji od ne romskih otrok pričakujejo boljše ocene kakor od romskih otrok. Pri romskih otrocih se učitelji z zadostno oceno zadovoljijo v kar 33.33%, medtem ko se pri ne romskih otrocih učitelji s to oceno sploh ne zadovoljijo.

H2: ROMSKI OTROCI DOSEGAJO V POVPREČJU SLABŠI UČNI USPEH

Drugo hipotezo sem potrdila na podlagi anketiranja. Prvo vprašanje ankete, ki se je nanašalo na učni uspeh je pokazalo, da imajo romski otroci slabši učni uspeh od ne romskih otrok. Pri romskih otrocih sta bila v vzorcu anketirancev najbolj pogosta zadosten in dober učni uspeh, pri vzorcu ne romskih otrok pa odličen in prav dober učni uspeh.

H3: USLUŽBENCI V JAVNIH PROSTORIH IN DRUŽBA SO MANJ USTREŽLJIVI DO ROMOV

Tretjo hipotezo sem potrdila na podlagi družbenega eksperimenta. V restavraciji je bilo vidno, da je natakarica, ki je imela dva para strank bila do ne romskega para veliko bolj ustrezljiva in prijazna, pri stikih z njima pa sproščena. Pri stikih z romskim

parom je bila hladna, za njuno postrežbo si je vzela več časa, za njuno lagodje pa se ni zmenila. Njuno prvo naročilo je pozabila, pri pospravljanju hrane ju ni prosila za dovoljenje, od njiu se ni niti poslovila. Do ne romskega para se je obnašala bolj gostoljubno in se za njuno lagodje ter vtis trudila.

H4: ROMI SO BOLJ DRUŽBENO NADZOROVANI

Četrto hipotezo sem potrdila na podlagi anketnega vprašalnika in sociološkega eksperimenta. Družbene oblasti romska naselja naszorujejo pogosteje kot ne romska naselja. Rezultati devetega vprašanja anketnega vprašalnika so pokazali, da so se romski otroci s policijo v domačem okolju dvakrat ali večkrat srečali v 32.16% več kot ne romski otroci.

Močnejši družbeni nadzor Romov se je pokazal tudi v drugem in tretjem scenariju eksperimenta. Prodajalka v zlatarni je pri obravnavanju ne romskega para nakit brez oklevanja jemala iz vitrine, ko je šlo za romski par pa je sprva imela isto namero, vendar si je premislila in je prstane iz vitrine jemala le, ko sta jo Roma to posebej prosila. V tem dejanju se kaže nezaupanje do romske skupnosti ter strah, da bi nakit, če bi ga prodajalka vzela iz vitrine ukradli.

Tudi v trgovini z oblačili je prodajalka čutila potrebo, da ima romski par konstantno pod nadzorom, medtem ko se za ne romski par ni zmenila. Medtem ko se je Rominja preoblačila je prodajalka stala pred kabino, oblačila pa sama nosila na obešalnike. Tako se je prepričala, da ni bil noben artikel ukraden. Pri ne romskem paru prodajalka ničesar od naštetega ni počela, saj jima je zaupala.

H5: ROMI IMAJO KRAJŠO ŽIVLJENSKO DOBO

Peto hipotezo sem potrdila že pri raziskovanju skozi teoretični del. Rezultati raziskave Nacionalnega Inštituta za Javno Zdravje so pokazali, da je povprečna življenska doba romskega moškega ar 26 let krajša od ne romskega moškega. Tudi romske ženske od žensk ne romskega porekla živijo kar 18 let manj. Tudi delež prezgodnje umrljivosti je kar za 50% višji od slovenskega povprečja.

H6: ROMINJE ROJEVAJO PREJ

Šesto hipotezo sem potrdila na podlagi anketnega vprašalnika. Rezultati so pokazali, da so romske matere ob rojstvu prvega otroka v povprečju mlajše od ne romskih mater. Romskih mater, ki so bile ob rojstvu prvega otroka stare med 15 in 20 let je 20.63% več kot pri ne romskih materah. Analiza rezultatov je pokazala, da je pri Romih najstniška nosečnost 34.97% bolj pogosta kot pri ne-Romih. Najbolj pogosta starost ne romskih mater ob rojstvu prvega otroka je bila 25-30 let, najbolj pogosta starost romskih mater ob rojstvu prvega otroka pa 20-25 let.

H7: ROMSKA NASELJA SO V SLABŠEM STANJU

Sedme hipoteze nisem mogla ne potrditi in ne zavreči. Podatki potrjeni s študijo, ki sem jih uporabila v teoretičnem delu hipotezo potrjujejo, vendar jo odgovori anketnega vprašalnika zavračajo. Upoštevati moramo, da je bil vzorec romskih anketirancev majhen in narejen zgolj na podlagi prekmurskih Romov, ki so med najbolj privilegiranimi v Sloveniji. Zavedam se majhnega vzorca in specifik Romov v Prekmurju v primerjavi s širšo, predvsem Dolenjsko situacijo.

H8: ROMI IMAJO NIŽJO STOPNJO IZOBRAZBE

Osmo hipotezo sem potrdila na podlagi anketnega vprašalnika in statističnih podatkov teoretičnega dela. Rezultati ankete so pokazali, da namerava s šolanjem po osnovni šoli zaključiti 10,23% več Romov kot ne-Romov. Srednjo izobrazbo namerava pridobiti 9,65% več romskih kot ne romskih otrok, medtem ko namerava višjo izobrazbo pridobiti 19,89% več ne romskih otrok. Študije so pokazale tudi, da 15,7% romskih staršev ni obiskovalo osnovne šole, 71% pa je ni zaključilo. Osnovno raven izobraževanja je zaključilo le 10,3% romskih staršev.

H9: ROMI SO V VEČINI BREZPOSELNI

Deveto hipotezo sem potrdila na podlagi anketnega vprašalnika. Rezultati so pokazali, da je zaposlenost pri ne romskih družinah za kar 74,85% višja kot pri romskih družinah. Pri romskih družinah je v kar 88,88% zaposlen le eden izmed staršev.

H10: DRUŽBA ROME POZITIVNO DISKRIMINIRA

Deseto hipotezo sem potrdila na podlagi družbenega eksperimenta. V tretjem scenariju, ki se je odvijal v trgovini z oblačili je bila prodajalka do romskega para navidezno zelo ustrezljiva, medtem ko se za ne romski par ni zmenila. Navidezna ustrezljivost le do romskega para prikazuje pozitivno diskriminacijo, saj se je tako vedla le iz preventive kraje. Edini vzrok za strah pred krajo je bila etnična pripadnost.

6 ZAKLJUČEK

Z Romi in njihovi marginaliziranosti sem seznanjena celo življenje, vendar sem skozi raziskovalno nalogo, ki je zahtevala natančno preučevanje teme ugotovila, da je diskriminacija do te etnične skupine globlja kot se zavedamo.

Z diskriminacijo se romska skupnost sooča v vseh aspektih življenja, naj bo to proces izobraževanja, družbeni stiki, zaposlovanje ali zdravstvene storitve. Zaradi predsodkov, ki so vkoreninjeni v družbo imajo romski otroci manj možnosti za uspeh, njihovi starši pa ne morejo najti zaposlitve. Družba se po nepotrebnem rada pohvali, da z Romi dobro shaja, a so rezultati raziskav, vključno z mojo nalogo pokazali drugače. Večinska skupnost Rome stigmatizira, obtožuje, stereotipizira in to diskriminacijo ter sovraštvo prenaša na mlajše generacije.

V teoretskem delu sem predstavila dejstva, ki Rome marginalizirajo. Med njimi so stigmatizacija pri izobraževanju, ki romske otroke skuša prepričati, da so vredni in sposobni manj, kot njihovi ne romski sošolci, zgodnja leta, v katerih Rominje postanejo matere, zaskrbljujoča pričakovana življenjska doba Romov, ter številni vidiki diskriminacije. Največ težav so mi pri teoretskem delu povzročale definicije, saj se beseda Rom ne nahaja v nobenem slovenskem slovarju, z izjemo žaljivke Cigan, ki je povezana s številnimi negativnimi glagoli in pridevniki.

V empiričnem delu sem svoje hipoteze preverila v praksi. Pri anketnem vprašalniku sem primerjala odgovore ne romskih in romskih otrok enake starostne skupine, ki so se med seboj precej razlikovali. Čeprav je vzorec anketiranih romskih otrok veliko manjši kot ne romskih je pomembno mnenje vsakega izmed vprašanih romski otrok. Odgovori le teh so dokazali, da so romski otroci že v najzgodnejših letih izpostavljeni diskriminaciji in drugačni obravnavi ter življenjskemu stilu kot ne romski otroci. Drugi del empiričnega dela, ki ga je predstavlja eksperiment v treh scenarijih je dokazal, da se družbeni odnosi do Romov in ne Romov močno razlikujejo. Eksperiment in anketo sem izvajala v Pomurju, torej regiji, kjer ima romska skupnost v primerjavi z drugimi regijami najboljši družbeni status. Rezultati so kljub temu pokazali, da je ta status skrajno nizek in da družba pomurske Rome močno marginalizira. Ne Romi so v očesu objektivnega ocenjevalca privilegirani, Romi pa diskriminirani in manjvredni.

Z raziskovalno nalogo sem v osnovi zadovoljna, mislim, da ima dobre temelje, a je še veliko stvari, ki bi se jih dalo izboljšati. Za začetek bi bil potreben večji vzorec anketirancev, tako romskih kot tudi ne romskih. Vzorec romskih anketirancev bi morala razširiti v več regij in zraven Pomurske obravnavati tudi Dolenjsko, Gorenjsko in Posavsko. Na ta način bi analiza odgovorov bila natančnejša, zajemala pa bi izkušnje Romov iz vseh koncev države, tudi najbolj depriviranih, saj se izkušnje in življenjski stil ter stopnja depriviranosti Romov po posameznih regijah razlikujejo. Zraven izvedbe anketnega vprašalnika med otroci, bi anketirala tudi njihove starše, saj se le-ti diskriminacije in depriviranosti zavedajo še bolj kot njihovi otroci, prav tako pa bi na podlagi izkušenj dveh generacij dobila še natančnejšo sliko stanja Romov v Sloveniji.

Poleg anketiranja odraslih Romov bi opravila tudi nekaj intervjujev po posameznih regijah, saj sem med raziskovanjem naloge imela veliko stikov z Romi in njihovimi zastrašujočimi zgodbami diskriminacije, ki si zaslužijo biti slišane. Resnično skrajnost, ki je za številne Rome vsakodnevna realnost se da predstaviti in resnično razumeti le skozi povedane izkušnje in občutke ljudi, ki jo živijo.

Kot del empiričnega dela naloge bi vzporedno z intervjujem obiskala tudi romska naselja po Sloveniji, saj se zavedam, da se po regijah, še posebej Dolenjska močno razlikujejo od Pomurske. Na ta način bi lahko potrdila hipotezo o depriviranosti romskih naselij, hkrati pa s pomočjo slik in analize prikazala položaj v katerem živijo romske družine in ga država skrbno prekriva ter ignorira.

Za izboljšanje naloge bi tudi več dela usmerila v izvedbo družbenega eksperimenta. Za posamezni scenarij bi izbrala več lokacij, na primer vsaj 3 različne restavracije, zlatarne in trgovine z oblačili. Lokacije bi izbrala tako v večjih mestih kot tudi naseljih, na ta način bi lahko analizirala odnose družbe do Romov po različnih okoljih in če le-ti na njih vplivajo. Eksperiment bi potem izvedla v vseh regijah, v katerih so naseljeni Romi in rezultate med seboj primerjala.

Za razširitev naloge in dodatne raziskave bi anketne vprašalnike, eksperiment in intervjuje lahko izvedli tudi v drugih državah, ki jih zajema romska problematika. Dobljene rezultate bi se primerjalo in analiziralo, tako bi dobili rezultate družbene percepcije Romov po svetu. Z jasno sliko diskriminacije in depriviligiranosti bi ta problem in predsodke, ki so močno zakoreninjeni v družbo lahko začeli postopno reševati, status Romov pa dvigovati do stopnje ostalih etničnih skupin.

Menim, da je stanje romske skupnosti skrajno podcenjena problematika v današnji družbi. Diskriminacija pripadnike romske skupnosti spremlja na vseh vidikih življenja, pa naj bo direktna, fina ali pozitivna. Že rojeni v skupnost, ki je odrinjena na rob družbe, romski otroci do dostojnega življenja skoraj nimajo dostopa. Krog revščine in diskriminacije, ki se ga romska etnična skupina ne more rešiti, se prenaša iz generacije v generacijo in glede na rezultate, ki sem jih pridobila in zgodbe, ki sem jih slišala, bo ostal sklenjen za vedno, če ne bodo uvedene korenite družbene spremembe. Zdi se mi krivično, da imam sama možnost izobrazbe in uspeha v 'enakopravni' družbi, medtem ko moje vrstnice romskega porekla skrbijo za družino, brez možnosti za zaposlitev, popolnoma odvisne od socialne pomoči, obsojane s strani države in družbe v vsakem dejanju. Ljudje naivno verjamemo, da živimo v družbi, kjer so vsem dane enake možnosti, vendar trenutno besedi »vsi« in »enakost« predstavljata le večinsko privilegirano skupnost.

7 LITERATURA

1. Ajdič K. Romska naselja kot primer prostorske segregacije v Sloveniji, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, 2008
2. Amnesty International. Romom v Sloveniji nista zagotovljeni pravici do ustreznega bivališča in vode.
https://www.amnesty.si/modules/uploader/uploads/revija/file/AKCIJA_2011_01.pdf; pridobljeno 5.1.2020.
3. Berčon M. Integracija Romov v slovenski vzgojnoizobraževalni sistem, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, 2004
4. Djurić R., Horvat J. Zgodovina romske književnosti. Murska Sobota: Zveza Romov Slovenije, 2010.
5. Eriksen, 2002. V: Urh Š. Država želi, da ostanemo Cigani. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, 2012.
6. Groffman, 1991. V: Urh Š. Država želi, da ostanemo Cigani. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, 2012.
7. Horvat J. Romska skupnost v Sloveniji. Murska Sobota: Zveza Romov Slovenije, 2011.
8. Klopčič V. Položaj Romov v Sloveniji. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 2007.
9. Klopčič V., Polzer M. et. al. Evropa, Slovenija in Romi. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 2003
10. Košmirlj, 2004. V: Urh Š. Država želi, da ostanemo Cigani. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, 2012.
11. Krajnc, 1977. V: Berčon M. Integracija Romov v slovenski vzgojnoizobraževalni sistem, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, 2004
12. Krajnc Nikolič T. et al. Javnozdravstveni pristopi, namenjeni romski etnični skupnosti v Sloveniji. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2018
13. Lamovec, 1999. V: Urh Š. Država želi, da ostanemo Cigani. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, 2012.
14. Mikuš-Kos, 1999. V: Berčon M. Integracija Romov v slovenski vzgojnoizobraževalni sistem, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, 2004
15. Ryan, 1971. V: Urh Š. Država želi, da ostanemo Cigani. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, 2012.
16. Spreizer, 2002. V: Urh Š. Država želi, da ostanemo Cigani. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, 2012.
17. Škof, 1991. V: Berčon M. Integracija Romov v slovenski vzgojnoizobraževalni sistem, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, 2004
18. Tancer, 1994. V: Berčon M. Integracija Romov v slovenski vzgojnoizobraževalni sistem, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, 2004
19. Thomson, 2001. V: Urh Š. Država želi, da ostanemo Cigani. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, 2012.
20. Ule, 1994. V: Urh Š. Država želi, da ostanemo Cigani. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, 2012.
21. Urh Š. Država želi, da ostanemo Cigani. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, 2012

22. Urh Š. Etničnost in spol. https://www.revija-socialnodelo.si/mma/Etninost_URN_NBN_SI_DOC-FA9VTPKV.pdf/2019031909404087/; pridobljeno 12.1.2020
23. Završek, 2000. V: Urh Š. Država želi, da ostanemo Cigani. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, 2012.
24. Zupančič J. Romi in romska naselja v Sloveniji. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2014.
25. <https://www.delo.si/novice/slovenija/zupani-so-odgovorni-za-zdravje-romov-293420.html>), pridobljeno 10.2.2020

8 PRILOGE

Anketni vprašalnik:

Sem Živa Buzeti, dijakinja četrtega letnika Gimnazije Franca Miklošiča Ljutomer in delam raziskovalno nalogo pri predmetu sociologija. Prosim, če odgovoriš na naslednja vprašanja, anketa je popolnoma anonimna, zato ti imena in priimka ni treba napisati.

Hvala za sodelovanje.

Spol:

- a) Moški
- b) Ženski

1. Moj učni uspeh v šoli je:

- a) Odličen
- b) Prav dober
- c) Dober
- d) Zadosten
- e) Ne zadosten

2. Učitelj/ica je zadovoljen/na, ko dobim oceno:

- a) 5
- b) 4
- c) 3
- d) 2

3. Sošolci se iz mene norčujejo:

- a) Nikoli
- b) Občasno
- c) Skoraj vedno

d) Vedno

4. Občutek imam, da me učitelji žalijo ali se norčujejo iz mene:

- a) Nikoli
- b) Občasno
- c) Skoraj vedno
- d) Vedno

5. Žalostno se počutim:

- a) Nikoli
- b) Občasno
- c) Skoraj vedno
- d) Vedno

6. V šolskih počitnicah se z družino odpravimo na dopust:

- a) Nikoli
- b) Občasno
- c) Skoraj vedno
- d) Vedno

7. Moji starši redno hodijo v službo:

- a) Da, oba starša
- b) Da, le eden izmed staršev
- c) Ne, nobeden izmed staršev ne hodi v službo

8. Moja mama je bila ob rojstvu prvega otroka stara:

- a) manj kot 15 let
- b) 15-20 let
- c) 20-25 let
- d) 25-30 let
- e) 30-35 let
- f) Več kot 35 let

9. Bil sem prisoten dogodku, ko je v mojem naselju bila policija:

- a) Nikoli
- b) Enkrat
- c) Dvakrat ali več

10. Minilo je že več zaporednih dni, ko smo bili doma brez elektrike:

- a) DA
- b) NE

Če DA, približno koliko dni: _____

11. Brati sem se naučil/a:

- a) Še pred prihodom v šolo
- b) V 1. ali 2. razredu
- c) V 3. razredu ali pozneje

12. Dosegel/a bom:

- a) Visoko izobrazbo
- b) Srednjo izobrazbo
- c) Po osnovni šoli bom zaključil/a šolanje

Spodaj zapisane trditve ocenite s stališča strinjanja z njimi od 1 do 5; 1 - popolnoma se ne strinjam, 5 - se popolnoma strinjam (obkrožiš lahko le eno številko).

1. Za uspeh imam enake možnosti kot moji sošolci

1 2 3 4 5

2. Stopnja izobrazbe je v življenju zelo pomembna

1 2 3 4 5

3. Rad/a bi se udeleževal/a občolskih dejavnosti, a se zaradi različnih razlogov ne morem

1 2 3 4 5

4. V svoji hiši se včasih počutim nelagodno

1 2 3 4 5

